

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SOCIOLINGVISTICKÁ SITUACE V EXTREMADUŘE

The Sociolinguistic situation in Extremadura

Rok podání: 2009

Autor: Dita Kočová

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Bohumil Zavadil, Csc.

Srdečně děkuji vedoucímu diplomové práce Prof. PhDr. Bohumilu Zavadilovi, Csc. za jeho ochotu i cenné rady v průběhu zpracovávání diplomové práce. Jemu děkuji i za podporu, zájem a odborné připomínky, které mi byl kdykoli ochoten poskytnout, ať už při osobním setkání nebo písemnou formou.

Za zájem a vřelé přijetí děkuji i všem Extremaduřanům a přátelům, se kterými jsem se při svém pobytu v Extremaduře a Valencii setkala. Jim děkuji také za upřímné názory při řízených i neformálních rozhovorech a za ochotu, se kterou se zúčastnili dotazníkového šetření. Jim jsem vděčná i za zpřístupnění některých těžko dostupných materiálů.

Dále děkuji všem účastníkům sociolingvistické ankety za poskytnutí jejich cenných názorů.

Vřelý dík patří také Manuelu Trinidadu Martínovi za poskytnutí nepublikované sociolingvistické studie Felisy Gómez.

Své rodině a blízkým pak děkuji za oporu, trpělivost a obětavou pomoc, kterou mi poskytovali nejen při vypracovávání diplomové práce, ale i během celého studia.

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny využití prameny a literaturu.“

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
2. KONCEPT SOCIOLINGVISTIKY.....	10
2.1 Diglosie versus bilingvismus.....	13
2.2 Jazyk versus dialekt.....	16
2.3 Shrnutí.....	18
3. LINGVISTICKÁ SITUACE V EXTREMADUŘE.....	20
3.1 „Estremeňu“.....	20
3.2 Dolnoextremadurština.....	22
3.3 Portugalský vliv.....	23
3.4 „A Fala“.....	24
3.4.1 Původ a výskyt.....	24
3.4.2 Jazyková charakteristika jazyka Fala de Xálima.....	26
3.5 Dialektální enklávy.....	28
3.6 Extremadurská španělština.....	29
3.7 „Castúo“.....	30
3.8 Shrnutí.....	32
4. CHARAKTERISTIKA EXTREMADURSKÉ ŠPANĚLŠTINY.....	35
4.1 Fonetické rysy.....	35
4.1.1 Aspirace.....	35
4.1.2 „Zavření“ koncového vokálu. „El año que viene“.....	36
4.1.3 Vypouštění intervokálních souhlásek. „¿Hah comú?“.....	37
4.1.4 Neutralizace souhlásek /R/ A /L/. „Comél“.....	37
4.1.5 Setření rozdílu ve výslovnosti hlásek /ll/ a /y/. („yeísmo“).....	37
4.1.6 Seseo / ceceo.....	38
4.1.7 Zachování znělých starošpanělských souhlásek. „Adeiti“.....	39
4.1.8 Vložení polosamohlásky /y/. „Matancia“.....	39
4.1.9 Zachování latinské hláskové skupiny /mb/. „Lamber“.....	39
4.2 Morfosyntaktické zvláštnosti extremadurštiny:.....	39
4.2.1 Vulgarismy.....	39
4.2.2 Dialektální varianty příslovcí a zájmen.....	41
4.2.3 „Plazoletina“.....	41
4.2.4 „El mi perro“.....	42
4.2.5 „La perala“.....	42
4.2.6 „Una poca de agua“.....	43
4.2.7 „¿Se tome usted un café!“.....	43
4.2.8 „Voy p’ al campo“.....	43
4.2.9 Zvláštní příslovecné vazby.....	43
4.2.10 Slovesné změny.....	44

4.3 Lexikální zvláštnosti extremadurštiny	45
5. SOCIOLINGVISTICKÁ SITUACE V EXTREMADUŘE	50
5.1 Sociolingvistická situace ve Val de Xálima	50
5.2 Středoškoláci ve městě Badajoz	52
5.3 Studie extremadurského venkova.....	54
5.4 Shrnutí	54
6. SOCIOLINGVISTICKÁ ANKETA	56
6.1 Cíle a cílová skupina	56
6.2 Technické aspekty	57
6.3 Anketa	58
6.4 Vyhodnocení ankety	60
6.4.1 Obecné informace	60
6.4.2 Pocit lokální příslušnosti	63
6.4.3 Co charakterizuje současnou extremadurštinu – očima mluvčích.....	67
6.4.4 Typické extremadurské výrazy – očima mluvčích	68
6.4.5 <i>První extremadurská gramatika</i> – očima mluvčích	68
7. ZÁVĚR	72
8. RESUMÉ.....	76
9. SUMMARY	77
10. RESUMEN	78
11. BIBLIOGRAFIE	81
12. SEZNAM PŘÍLOH	86

„Často se stává, že se některé jazykové projevy chybně považují za horší než ty ostatní, když přitom jazyky a jejich projevy nejsou nikdy lepší ani horší, nýbrž jednoduše jiné.“

MARÍA FELISA GÓMEZ RODRÍGUEZ: Sociolingvistická studie badajozské řeči

1. ÚVOD

Extremadura je region na jihozápadě Španělska. Je to oblast rozkládající se mezi svým folklórem proslavenou Andalusií, mocnými dvěma Kastiliemi (Kastilií – La Mancha a Kastilií – León) s odvěkým velkým politickým vlivem a sousedním Portugalskem. Taková poloha může dát bezpochyby vzniknout zajímavé jazykové a sociokulturní situaci. Vliv portugalštiny na extremadurskou španělštinu, její společenství s *meridionálními* španělskými jazykovými variantami (Andalusie, Kanárské ostrovy, Latinská Amerika, murcijština, riošština) a zároveň ze severu působící dialekt leónský skýtali možnost odhalení specifických jazykových jevů. Po přečtení prvních odborných materiálů se zdála nadmíru zajímavá i situace sociolingvistická a vůbec vzájemné působení společnosti, politiky a jazyka v tomto po léta, ve stínu slavnějších sousedů skrytém, cípu Španělska.

Donedávna ještě převážně zemědělský region Extremadura zabývající se zejména obděláváním půdy, chovem dobytka, výrobou tradičních uzenin a sýrů, byl po dlouhá léta na okraji zájmu (v porovnání s ostatními španělskými regiony). Období vlády Francisca Franca znamenalo hlubokou politickou centralizaci moci, došlo ke sloučení dvou věcí – jazyka a politiky. Snahy o prosazování vlastního jazyka byly chápány jako projev politického separatismu a to Frankova centralistická vláda nemohla potřebovat. Docházelo tedy k potlačování snah o rozvoj národních jazyků a dialektů jednotlivých španělských oblastí a ke vštěpování kastilské normy španělštiny jako jediné správné. Ještě v osmdesátých letech minulého století nebyla v Extremaduře plně rozvinutá infrastruktura a mnoho lidí odcházelo za prací do jiných španělských regionů či do zahraničí. O tom, jak byla extremadurština vnímána hovoří ve svém *Manifestu* Juan Camisón: „Je jasné, že masmédia a předsudky, které extremadurštinu sloučily s koncepty chudoby, kulturní zaostalosti a omezenosti způsobily, že byla postavena na okraj zájmu...“¹

S proměnou politického systému a především v průběhu let se však sociální situace postupně proměňovala. Již koncem šedesátých let začínají v Extremaduře vznikat vysokoškolská centra, zpočátku ještě závislá na univerzitách okolních – např. v Seville, ale již v roce 1973 je založena Extremadurská univerzita. Zvýšení životní úrovně a vzdělanosti se muselo nutně podepsat i na sebevědomí extremadurských mluvčích, a to se posléze odrazilo na jazykovém sebevědomí, na jazykovém povědomí. Extremadurští mluvčí se v rozličných

---

¹ „Es cierto que los mass-media y los prejuicios de haberlo asimilado a conceptos de pobreza, atraso cultural y cazurrería, han arrinconado el Extremeño...“ CAMISÓN, Juan J. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Přednáška *Manifesto sobre el extremeño*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/manifesto.pdf>

sociolingvistických studiích ze sedmdesátých a osmdesátých let vyjadřovali o své mluvě jako o „mal castellano“, špatné španělštině, jejich sociální a jazykové sebevědomí bylo nízké. Nabízela se otázka, zda podobný postoj zachovává i generace současná, generace studentů, generace lidí vyrůstajících v odlišných podmínkách. A opět tak potvrdit vzájemnou provázanost jazyka a rozličných faktorů sociokulturních a politických.

Ač by se mohlo zdát, že postoje podceňování vlastního způsobu mluvy jsou typické pro jakoukoli zemědělskou oblast, není tomu tak. Sousední Andalusie ukazuje postoj opačný; jedná se o dialekt progresivní, tedy neustále se geograficky šířící. Manuel Ariza říká: „Andaluština je dialektem progresivním(...)to je důsledkem toho, že regionální povědomí andalusského mluvčího a přesněji povědomí dialektální je velké: Andalusan je na svou zvláštní mluvu hrdý...“² Jeden z důvodů je bezpochyby i to, že andaluská Sevilla byla v různých dějinných okamžicích důležitým kulturním i mocenským centrem celého Španělska. Ve svém obyvatelích pak vypěstovala silný pocit regionální hrdosti. Význam Extremadury pak byl neprávem umenšován. To, že z Extremadury pocházelo například obrovské množství dobyvatelů Nového světa je fakt, o kterém se ví méně, než o těch co do Ameriky dorazili z Andalusie. Francisco Pizarro, Hernán Cortés či Francisco de Orellana byli Extremaduřané. O tom, že absence významného městského centra v Extremaduře ovlivnila i jazykové povědomí extremadurských mluvčích hovoří Pilar Mouton: „Extremaduřané vědí, že jejich španělština má určitou formu, ale vědomí nároku na dialektální jazykovou identitu nepocítují, protože jejich způsob vyjadřování nemá dostatečnou prestiž, kterou by mu mohlo dát významné kulturní městské středisko.“³

V současnosti se nicméně začínají objevovat i signály mluvčích právě o onom nároku na uznání regionální varianty jazyka, jakožto součásti extremadurské identity. Například studie Felisy Gómez z roku 2004⁴ uvádí, že ve městě Badajoz už extremaduřští středoškoláci spíš nazývají svůj způsob mluvy extremaduřština oproti španělština či „špatná španělština“. Univerzitní profesor Manuel Ariza se v novinovém článku z února tohoto roku vyjádřil, že budoucnost extremaduřštiny je v rukou Extremadurců a že si je jistý tím, že v Extremaduře se

---

² „El andaluz es un dialecto progresivo(...)esto se produce porque la conciencia regional y, más específicamente, dialectal del hablante andaluz es grande: el andaluz se siente orgulloso de su particularidad de habla...“ VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

³ „Los extremeños saben que hablan castellano de una forma determinada, pero no se da entre ellos una conciencia de reivindicación de identidad lingüística dialectal, porque su variedad carece de prestigio que podría haberle dado un núcleo urbano y cultural de importancia.“ GARCÍA MOUTON, Pilar. *Lenguas y dialectos de España*. Madrid: Arco Libros, 2002.

⁴ GÓMEZ RODRÍGUEZ, María Felisa. *Estudio sociolingüístico del habla de Badajoz*. Předneseno na Congreso internacional sobre patrimonio lingüístico extremeño (Cáceres, 2004). Dostupné z: archiv autorky.

nemluví „špatnou španělštinou“, nýbrž „dobrou extremadurštinou“.⁵ Objevují se snahy o obnovu původního dialektu, jeho kultivaci a zachování. S nástupem 21. století se začaly organizovat kongresy (první se konal v roce 2002)⁶ zabývající se problematikou extremadurštiny. Internetová encyklopedie Wikipedia přivítala nové tisíciletí svou extremadurskou verzí *Güiquipeya* (2007), vzniká i rozsáhlá (šestisetstránková) *První extremadurská gramatika. La billota literária (Criación literária n'estremeñu)* je internetový web zabývající se literární tvorbou v extremadurštině. Roku 2004 byla vydána *Cohtitución ehpañola*⁷ v extremadurštině.

A co si o tom všem myslí sami obyvatelé Extremadury? Sledují diskusi univerzitních profesorů s lingvisty o tom, jakým směrem by se měla extremadurština ubírat? Přejí si také oživit původní dialekt? A jak se dnes vlastně vyjadřují mladí lidé v Extremaduře? Podařilo se jim zachovat typické prvky jazyka prarodičů anebo se už zcela přizpůsobili španělské normě? A je to způsobeno nízkou prestiží původního dialektu anebo jde o přirozený vývoj? Nebo jsou hrdí na to, že jsou Extremaduřany, bez ohledu na to, jak mluví a jestli mluví „extremadursky“ nebo „španělsky“? V čem spočívá svébytnost extremadurštiny? Je dialektem, jazykem anebo regionální variantou španělštiny? To jsou jedny z hlavních otázek, na které se pokusí odpovědět tato práce.

---

⁵ „En relación con el futuro del dialecto, Ariza afirmó que este depende “de lo que quieran los extremeños“, y añadió(...)que hay que intentar a convencer de que los extremeños “no hablan un mal castellano sino un buen extremeño...“ M., R. Un catedrático define el castúo como "un invento" de Gabriel y Galán.. *El periódico Extremadura* [online]. 2009 [cit. 2009-08-10]. Dostupné z: <http://www.elperiodicoextremadura.com/noticias/noticia.asp?pkid=427460>

⁶ Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002.

⁷ Cañada Castillo, Pedro, *La Cohtitución Ehpañola en Ehtremeñu*, Extremadura Unida, 2004.

2. KONCEPT SOCIOLINGVISTIKY

Sociolingvistika je jazyková disciplína zabývající se vzájemnou provázaností jazyka a společnosti, přičemž věří, že jazyk i společnost jsou struktury, mezi nimiž existují kauzální vztahy. Tedy, že se jazyk a společnost vzájemně ovlivňují ne náhodnou formou. To, jak výslednou podobu mluveného jazyka ovlivňují sociální faktory (věk, pohlaví, vzdělání, původ, životní úroveň, prostředí) je předmětem sociolingvistiky. Pro sociolingvistiku jsou dále krajně zajímavé postoje mluvčích vůči jazyku, otázka prestiže jazyka, jazykový konflikt, situace, kdy se do vzájemného kontaktu dostanou dva nebo více jazyků a do určité míry i to, jak na jazyk působí politika.

Sociolingvistika tedy patří mezi disciplíny, které jsou postaveny na jazykové různorodosti, jinými slovy, upozorňuje na to, že jazyk, jeho mluvená forma, má mnoho různých podob. Takové tvrzení je základním stavebním kamenem nejen sociolingvistiky, ale i dialektologie, která se různými podobami jazyka, avšak z hlediska zeměpisného, zabývá také. Jazykovou různorodost zapříčiněnou společenskými faktory pak zkoumá právě sociolingvistika. Proto tyto dvě vědní disciplíny chápeme jako úzce provázané a spolupracující. Chilská lingvistka Silva-Corvalán jejich vzájemný vztah vyjádřila takto:

Dialektologie (...) se pokouší stanovit zeměpisné hranice určitých jazykových jevů, zatímco sociolingvistika se snaží zachytit procesy jazykových změn v pohybu, stejně jako stanovit společenské hranice daných jazykových jevů.⁸

I když užití termínu „společenská hranice“ je trefné, mohlo by působit zavádějícím dojmem. Může vyvolat pocit, že sociolingvistika se pokouší mezi lidmi či společenskými vrstvami vytvořit jakési překážky, a tak je oddělit, což samozřejmě vůbec není pravda. Sociolingvistika sice chce upozorňovat na rozdíly mezi jazykovými projevy různých skupin mluvčích, ale ne proto, aby mezi nimi vytvořila neprostupnou membránu, nýbrž pro to, aby dokázala a poukázala na to, že všechny jazykové projevy jsou stejně platné, zajímavé a hodné zkoumání ve chvíli, kdy slouží ke komunikaci mezi členy daného společenství. Sociolingvistika neřeší, co je správné a co správné není, nepředepisuje, jak by se mělo či nemělo mluvit, sociolingvistika je vědou deskriptivní, a jako taková pracuje s reálnou

---

⁸ „(...)la Dialectología intenta establecer fronteras geográficas de ciertos usos lingüísticos, mientras la sociolingüística pretende identificar procesos de cambio lingüístico en marcha, así como establecer fronteras sociales de determinados usos lingüísticos.“ Citováno podle ROTAETXE AMUSATEGI, Karnele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990.

komunikační situací, již se snaží popsat. Mluví o tom Karmele Rotaetxe⁹ v návaznosti na Fergusonovu¹⁰ teorii jazykových variant „Low“ a „High“ (více o Fergusonově teorii v kap. Diglosie versus bilingvismus na s. 14):

Úhrnem lze říci, že gramatická pravidla „spodních“ jazykových variant jsou jednodušší, než jazykových variant „horních“, což nikdy nezabraňovalo, nezabraňuje a pravděpodobně ani nebude zabráňovat tomu, aby se uživatelé takových variant mezi sebou domluvili.¹¹

Sociolingvistika se jako samostatná vědní disciplína začala formovat teprve v druhé polovině dvacátého století. Svě předchůdce má už však o mnoho desítek let dříve. Například už v roce 1906 pochopil Antoine Meillet, ředitel Francouzské sociologické školy, že „prvkem, který způsobuje neustálé proměny jazyků, je složení společnosti.“¹² O několik desítek let později zastává americký strukturalista L. Bloomfield názor, že sociální faktory působí na jazyk nesystematicky a jako takové jsou pro vědu irelevantní, jelikož není možné stanovit zákonitosti, podle kterých ke změnám dochází.¹³ V roce 1952 se termín sociolingvistika poprvé objevuje v názvu knihy (H. C. Currie. *A projection of socio-linguistics: the relation of speech to social status*) a od té doby už byl její vzestup, jakožto samostatné disciplíny, zajištěn. O tom, jaký zlom znamenal rozvoj sociolingvistické disciplíny v kontextu předchozího lingvistického myšlení mluví Nuria Barba Aragón v úvodu k své *Sociolingvistické analýze písňových textů hudební skupiny Extremoduro*:

Snaha oprostít se od utkvělého strukturalismu, k němuž byla lingvistická studia odsouzena teorií Ferdinanda de Saussure. Tento proud (sociolingvistika) nehodnotí pouze vnitřní činitele vlastního systému jazyka, ale také, a v tom právě spočívá jeho hlavní přínos a ojedinečnost, činitele mimojazykové jako sociální podmínky, pohlaví, rasa, věk, úroveň vyspělosti nebo místo, odkud mluvčí pocházejí...¹⁴

---

⁹ ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990.

¹⁰ FERGUSON, Charles A. Americký lingvista (1921 – 1998), Autor knihy *Diglossia* (1959).

¹¹ „En suma, las reglas gramaticales de las variedades bajas son más sencillas que las de las altas, lo cual no ha impedido nunca, ni impide, ni probablemente impedirá que los usuarios de tales variedades comuniquen entre sí.“ ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990.

¹² „(...)el elemento que provoca perpetuas variaciones en las lenguas es la estructura de la sociedad.“ Citováno podle ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990.

¹³ „(...)la variación aparece como un fenómeno de variación libre y, en este sentido, carente de relevancia.“ Parafrázováno podle ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990

¹⁴ „(...)un intento por salir del estructuralismo inmanentista al que los planteamientos de Ferdinand de Saussure habían condenado a los estudios lingüísticos. En esta corriente que valora no sólo factores internos al propio sistema de la lengua, sino también, y ahí reside su principal originalidad y aportación, factores extralingüísticos como la condición social, el sexo, la raza, la edad, el nivel cultural o el lugar de procedencia de los hablantes...“

Ač se jedná o disciplínu soběstačnou, která rozvinula vlastní metody výzkumu (např. sociolingvistický dotazník), její existenci si není možné představit bez úzké spolupráce s ostatními vědami příbuznými, a to jak lingvistickými (již zmíněná dialektologie), tak i společenskými (sociologie). Na těch je sociolingvistika do určité míry závislá. V tomto smyslu je tedy sociolingvistiku možné nazvat vědou interdisciplinární, a tato interdisciplinarita se do značné míry projeví i v této práci. Využije totiž jak poznatků dialektologických studií provedených na území Extremadury, tak sociolingvistické metodologie (dotazník).

Jazyk, jak ho sociolingvistika chápe, je také důležitou společenskou institucí. Slouží ke komunikaci mezi členy společnosti a jako takový je i důležitým nástrojem politickým. Jelikož jazyk je důležitou součástí národní identity, stává se v různých dějinných okamžicích často nástrojem či součástí zejména politických konceptů akcentujících nacionální či regionalistické ideje. O tom, že ne vždy je takové spojení šťastné, se kriticky vyjadřuje na internetových stránkách Evropské univerzity v Madridu jistý J. Jiménez:

Politika je jedna věc a lingvistika, druhá. Nacionalističtí politici této země mají ve zvyku podporovat své ambice a bláznivé nápady tvrzeními z lingvistických studií (někdy dokonce finančně podporovanými aktuální autonomní vládou), které pak mají jejich politické teorie ospravedlňovat.¹⁵

Při zabývání se tématem sociolingvistickým je důležité osvětlit některé základní pojmy. Budeme pracovat zejména s výklady Karmeले Rotaetxe. Baskická lingvistka operuje s termínem „variedad lingüística“. Používá ho pro označení jazykové varianty, jakéhokoliv mluveného jazykového projevu, ať už se jedná o jazyk („lengua“), dialekt („dialecto“), mluvu (*habla*) nebo přechodnou mluvu („habla de tránsito“). Není sama. Důvody, které rozličné autory – Rotaetxe, Mouton, Hudson, Fischmana - vedou k užívání termínu „variedad lingüística“ - **jazyková varianta** - shrnuje López Morales: „Mimojazykových konotací pojmů

BARBA ARAGÓN, Nuria. *Análisis sociolingüístico de las letras de las canciones del grupo musical del Extremoduro*. [online]. [cit. 10. srpna 2009].

Dostupné z: <http://www.um.es/tonosdigital/znum2/estudios/ExtremoTonos2.htm>

¹⁵ „Una cosa es la política y otra la lingüística. Los políticos nacionalistas de este país tiene por costumbre respaldar sus ambiciones o chaladuras con afirmaciones extraídas de estudios lingüísticos (que a veces incluso están financiados por el gobierno autonómico de turno) que justifiquen sus teorías políticas.“ JJIMENEZ. Universidad Europea de Madrid. *La fala extremeña, un ejemplo de "lingüística-ficción"*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://comunidad.uem.es/jjimenez/2006/4/27/la-fala-extremena-ejemplo-linguistica-ficcion->

jako je jazyk či dialekt je takové množství, že někteří autoři upřednostňují operovat s méně příznakovými a neutrálnějšími termíny jako je varianta či kód.“¹⁶

Jazyková varianta může být charakteru geografického či sociálního. Pokud je charakteru geografického, je pak obecně nazývána dialektem; jestliže je její charakter sociální, je zvaná sociolekt. Neutrální pojem jazykové varianty se ukáže jako praktický v případech, kdy se lingvisté nemohou shodnout právě na tom, zda se z vědeckého hlediska jedná v případě dané jazykové varianty o jazyk či dialekt. V případě extremadurské *faly* se tak mluví jak o dialektu, tak o jazyce. V případě *estremeñu* o „habla de tránsito“ nebo o dialektu. O jazykovou variantu, tedy projev jazykové různorodosti španělského jazyka se však v obou řečených případech jedná každopádně, proto ho budeme používat v okamžicích, kdy takového neutrálního označení bude zapotřebí. Rozdíly mezi dialektem a jazykem (a „habla de tránsito“) pak budou rozebrány v příslušných kapitolách. Dalšími, pro sociolingvistickou praxi nezbytnými pojmy, jsou takzvané proměnné hodnoty – „variables“. „Variable lingüística“ je jazyková proměnná hodnota, tedy označení pro jeden konkrétní zkoumaný jazykový jev. „Variable sociolingüística“ je pak mimojazyková proměnná hodnota; tedy konkrétní zkoumaný sociální faktor.

Další klíčové pojmy sociolingvistické disciplíny jsou jazyková soběstačnost, diglosie, bilingvismus, otázka prestiže a jazykový postoj.

2.1 Diglosie versus bilingvismus

Z etymologického hlediska jsou pojmy diglosie a bilingvismus zcela totožné, vzhledem k tomu že předpona „di“, stejně jako „bi“, znamená „dva“ a „glossa“ i „lingua“ znamenají jazyk. Obě označení vznikly za účelem pojmenování dvojjazyčné situace ve společnosti. Jejich původní význam však doznal změn a dnes se již o synonyma nejedná. Ne, že by se odchýlila od svého původního významu, spíše se významem vzdálila samy sobě navzájem. V současné sociolingvistické praxi se každý z pojmů používá pro pojmenování odlišných situací, i když v obou stále hraje hlavní roli jazyková dualita.

Diglosií pojmenováváme stav, kdy se na jednom území vyskytují dvě jazykové varianty, které společně tvoří komplex, bez něhož by jazyková situace na daném území nebyla kompletní. Důležité přitom je, že každá z variant se těší jinému stupni prestiže. Je tedy okolím i samotnými uživateli rozdílně přijímána; jednu z variant sami mluvčí obvykle chápou jako

---

¹⁶ „Las connotaciones extralingüísticas de términos como lengua o dialecto son tantas que algunos autores prefieren manejar términos no marcados, más neutros, como *variedades* o *códigos*.“ LÓPEZ MORALES, Humberto. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Gredos, 1993.

méně prestižní, sloužící obvykle k neformální komunikaci v rodinném prostředí, druhá pak je prezentována ve sdělovacích prostředcích, školních lavicích a při kontaktu ryze formálním. Může jít o dvě vývojová stadia jednoho jazyka, například jeho hovorovou a normativní variantu, či o místní nářečí a spisovný jazyk. Důležité však je, že obě varianty mají pro své působení vyhrazená jiná pole působitě a používají se v jiných situacích.

Podle Fergusona¹⁷ je diglosie charakterizována výskytem dvou či více jazykových variant v jednom lidském společenství, přičemž jedna z nich je „dominantní“ (varianta „High“) a druhá „ovládnutá“ (varianta „Low“). V případě varianty „H“ jde o jazyk, který musel být naučen a varianta „L“ je pak regionální mluvou, rodným jazykem mluvčích v dané komunitě, jazykem osvojeným. Rozdíl mezi variantou „L“ a „H“ je opět v prestiži. Kromě toho, varianta „H“ je většinou variantou s literární tradicí a tedy i z ní odvozenou spisovnou normou a varianta B literaturou a tedy ani normou většinou nedisponuje. Varianty „L“ a „H“ se liší i gramaticky; z morfosyntaktického hlediska jde, podle Fergusona, v případě „L“ varianty téměř vždy o jednodušší či zjednodušený jazykový systém. Jako příklad takové diglotické situace uvádí Ferguson arabské státy používající ke komunikaci jak klasickou koranickou arabštinu (varianta „High“) se třemi jmennými pády vyjádřenými koncovkou, jako varianta „Low“ zde funguje arabština hovorová, která nezachovala například ani jediný jmenný pád, je tedy systémem zjednodušeným, což přitom nebrání komunikaci. Z lexikálního hlediska je pak příznačný vznik dublet (pro vyjádření jedné skutečnosti existují dvě různá slova, jejichž záměna a užití v jiné variantě by pak působila nepatřičně či dokonce nepřijatelně). Z hlediska fonologického se ale naopak, tvrdí Ferguson, „L“ a „H“ liší spíše výjimečně.

Rotaetxe upozorňuje na to, že v některých diglotických komunitách může být nedostatečná prestiž („**desprestigio**“) varianty „L“ tak výrazná, že dochází až k popírání její existence, přičemž je za jedinou existující považována varianta „H“. Takovou situaci ilustrují tvrzení typu: „Ten vůbec neumí španělsky!“, což podle výkladu Karmele Rotaetxe neznamená, že by mluvčím byl cizinec, nebo se neuměl domluvit; znamená to, že neovládá variantu „H“.

Fergusonova teorie diglosie je však problematičtější a ne všemi lingvisty stejně přijímaná. Podle Martineta¹⁸ jde prostě o různé podoby jednoho jazyka a pokud jsou jazykové varianty natolik rozdílné, že je lze hodnotit jako dva různé jazyky, jde o situaci bilingvinní.

---

¹⁷ Parafrázováno podle ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990, s. 62-64

¹⁸ Parafrázováno podle ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990.

Jiní jazykovědci se domnívají, že by měl termín diglosie být rezervován pouze pro situace, kdy je varianta „L“ natolik příznaková a dosahuje natolik nízké prestiže, že dochází až ke společenské degradaci či izolaci společenství, která jí používají.

Bilingvismus (dvojjazyčnost) je pak stavem, kdy buď celé společenství (kolektivní bilingvismus) nebo jedinec (individuální bilingvismus) dokonale ovládá dva úplné jazykové systémy, a tedy i jejich různé podoby a rejstříky (spisovnou, hovorovou, vulgární formu); jde tedy o kontakt dvou různých světů, z nichž většinou oba mají svou literární tradici i spisovnou normu. Důležitý rozdíl mezi bilingvismem a diglosií je ten, že otázka prestiže u bilingvismu nehraje roli. Jednou z možných definic bilingvismu je pak podle Van Overbekeho schopnost dorozumívat se dvěma natolik rozdílnými jazyky, že by to v opačném případě zabraňovalo nebo znesnadňovalo komunikaci.¹⁹

Na závěr uvedeme několik poznámek k teorii bilingvismu podle Rotaetxe:

- úplný bilingvismus zahrnuje nejen ovládnutí jazykových, ale také sociokulturních norem daného prostředí
- při učení se druhému jazyku je jedinec nucen přijmout nové způsoby verbalizace myšlenek
- to může v extrémních situacích vést i k pocitům osobní dezorientace, úzkosti nebo sociální odloučenosti
- podle některých domněnek není možné dosáhnout u druhého jazyka vyššího stupně vyjadřovacích a komunikativních schopností, než u jazyka prvního

---

¹⁹ Parafrázováno podle ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid : Editorial Síntesis, 1990.

2.2 Jazyk versus dialekt

Pokud mluvíme o jazykové různorodosti Iberského poloostrova, nutně se setkáme s několika klíčovými termíny. Pokusíme se zde nastínit jejich význam, abychom mohli přiblížit rozdíly mezi nimi. Jde o koncepty **jazyka** („lengua“), **dialektu** („dialecto“), **mluvy** („habla“), někdy s různými přívlasky – dialektální, regionální („dialectal“, „regional“), **jazykové varianty** („variedad lingüística“) či „**způsoby mluvy**“ („modalidades lingüísticas“) a konkrétně v případě extremadurštiny se setkáme také s termínem „**přechodná mluva**“ („habla de tránsito“) a **meridionální varianta** („modalidad meridional“ či „hablas meridionales“).

V prvním pokusu o osvětlení pojmu **jazyka** a dialektu se uchýlíme ke Španělské královské akademii, podle níž je jazyk „soustava slovního dorozumívání, které má téměř vždy psanou formu a je vlastní určitému lidskému společenství.“²⁰ U termínu **dialekt** pak nabízí obšírnější definici: „Jazykový systém příbuzný se skupinou dalších, které mají společný kmen; jazykový systém odvozený od jiného, obvykle konkrétně zeměpisně ohraničený, ale nedostatečně rozdílný vůči ostatním, který mají stejný původ; jazyková struktura, která nedosahuje společenské kategorie jazyka.“²¹

Eugenio Cortés²² shrnuje ve čtyřech bodech faktory, které charakterizují dialekt. Je to jeho individualita (sdílená s jinými dialekty), odlišnost (zejména lexikálního a fonetického charakteru), sociální postavení (je vnímán jako něco mého, vlastního) a dále vědomí odlišnosti od ostatních komunit či regionů. Podle Eugenia Cortése tedy musí dialekt odlišovat a charakterizovat zejména změny zvukového a lexikálního rázu. Antonio Llorente Maldonado de Guevara zastává jiný názor; všechny *meridionální varianty* španělštiny (mezi nimi i extremadurštinu) hodnotí jako regionální varianty a nikoli dialekty právě proto, že odlišnosti, které je charakterizují, oproti zbytku španělských variant, jsou téměř výhradně

---

²⁰ „Lengua es sistema de comunicación verbal y casi siempre escrito, propio de una comunidad humana REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Banco de datos (CREA). *Corpus de referencia del español actual*. [online]. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z : <http://www.rae.es>

²¹ „Sistema lingüístico considerado con relación al grupo de los varios derivados de un tronco común; sistema lingüístico derivado de otro, normalmente con una concreta limitación geográfica, pero sin diferenciación suficiente frente a otros de origen común; estructura lingüística, simultánea a otra, que no alcanza la categoría social de lengua. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Banco de datos (CREA). *Corpus de referencia del español actual*. [online]. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z : <http://www.rae.es>

²² Citováno podle VIUDAS CAMARASA, Antonio. *Diccionario extremeño*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1980.

fonetického rázu. Říká: „...že osobitost morfosyntaktická je „conditio sine qua non“, aby se nějaká řeč mohla považovat za dialekt.“²³

Habla de tránsito („přechodná řeč“) je, parafrázuji Vicenta Zamoru,²⁴ jazyková varianta, jež bývá sice lidově nazývána dialektem, z hlediska jazykového však dialektem není. Většinu charakteristických rysů sdílí s jazykovými variantami s ní sousedícími či jazykově příbuznými a dále obsahuje velké množství hovorových a rurálních výrazů. Nevykazuje tedy dostatečnou osobitost a odlišnost (fonetickou, lexikální ani morfosyntaktickou), díky které by mohla být považována za dialekt či dokonce za jazyk. Zamora Vicente do této skupiny řadí variantu, kterou se mluví v kraji La Rioja (riošština), variantu murcijskou (murcijština), extremadurskou (extremadurština) a Kanárských ostrovů (kanárština).

Koncept **mluvy** obyčejně vyjadřuje individuální jazykové projevy jedince; s přívlastky dialektální či regionální je pak koncept chápán jako projev větší skupiny jedinců. **Regionální/dialektální mluva**²⁵ je pak tedy jazykovou variantou, kterou mluví obyvatelé určitého poměrně malého území (vesnice, kraje), již netvoří samostatný národ či etnickou skupinu. Lexikální, fonetické a morfosyntaktické odlišnosti těchto jazykových variant nejsou natolik významné, abychom jednotlivé mluvy mohli pokládat za dialekty. Malpartida de Plasencia v provincii Cáceres má necelých 4500 obyvatel, mluví se zde variantou zvanou tradičně „chinato“ a jedná se právě jazykovou variantu zvanou regionální mluva (viz například Carlos Barrado).²⁶

Specifickým typem regionální mluvy je pak *meridionální* španělština („hablas meridionales“), a to proto, že území, na kterém se touto variantou mluví, je velice rozsáhlé. Podle Antonia Maldonada de Guevary je nejcharakterističtějším rysem *meridionální* varianty španělštiny tendence k aspiraci či asimilaci implozivních konsonant. Jedná se zejména o hlásky /s/ a /z/. Mezi území, která do této jazykové skupiny řadí, patří oblast Extremadury, Andalusie, Murcie a Kanárských ostrovů, celá Latinská Amerika a dále pak menší oblasti; jih Salamanky a Ávily, západní část Toleda a jih kraje La Mancha.

---

²³ „(...)particularidades casi exclusivamente fónicas, y no tienen, por tanto, personalidad morfosintáctica, *conditio sine qua non* para que un habla ostente la categoría de dialecto.“ MALDONADO DE GUEVARA, Antonio Llorente. Variedades del español en España. In *La lengua española, hoy*. Aut: Seco, Manuel. Madrid: Fundación Juan March, 1995, s. 88

²⁴ ZAMORA VICENTE, Alonso. *Dialectología española*. Madrid: Gredos, 1996.

²⁵ Budeme také používat označení „regionální varianta španělštiny“, které v češtině zní lépe

²⁶ Problematika regionální varianty „chinato“ viz např. CANELO BARRADO, Carlos, GARCÍA GARCÍA, Celestino, CARLOS MARTÍN, Juan José. *El habla de los chinatos*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/chinato1.pdf>

2.3 Shrnutí

Mohlo by se zdát, že jazykové varianty se do jednotlivých kategorií dají zařadit poměrně snadno. Buď na základě množství mluvčích nebo velikosti daného území, v kombinaci s množstvím jazykových odlišností, které daná varianta prezentuje oproti variantě majoritní. Obě dvě tato hlediska jsou však značně problematická. Kdo stanoví počet mluvčích, které posouvají regionální mluvu do kategorie dialektu? A jak velká míra jazykové odlišnosti je potřebná k tomu, aby začal být dialekt pokládán za autonomní jazyk? Proč je katalánština pokládána za jazyk a valencijská *fala* s dvěma miliony mluvčích většinou pouze za její dialekt? Proč je extremadurská *fala* považována se svými 5000 mluvčími za autonomní jazyk? A extremadurština pak za dialekt nebo regionální mluvu? Je to proto, že v této diskusi hrají velice významnou úlohu faktory extralingvistické, tedy mimojazykové. V podobném duchu se vyjadřuje Stephen A. Marlett:

Například norština a švédština se nepovažují za dialekty, ale za jazyky (spíše z kulturních a politických důvodů, než pro odlišnosti čistě jazykového charakteru). Oproti tomu, velice rozdílné varianty čínského jazyka se považují za jeden jediný jazyk (spíše z kulturních a politických důvodů, než pro odlišnosti čistě jazykového charakteru). Vládnoucí politický a kulturní systém je schopný se v takových situacích prosadit a vytvořit nahodilé spojení, bez ohledu na nespornou lingvistickou skutečnost, jako v případě katalánštiny (dnes otevřeně uznávané jako další románský jazyk a nikoli španělský dialekt) a okcitéanštiny (další románský jazyk, kterým se mluví na jihu Francie.)²⁷

Vzhledem k tomu, že hranice mezi jednotlivými možnostmi nejsou jasně oddělené, stává se právě v Extremaduře diskuse o zařazení extremadurštiny do kategorie jazyka, dialektu či regionální mluvy ožehavým tématem. A to právě proto, že do hry vstupuje politika, zájmy, ale také emoce a akcentované lokálně-vlastenecké snahy. Jak trefně poznamenává Manuel Trinidad: „Jazyk není nic jiného než dialekt s armádou v zádech.“²⁸, čímž shrnuje výše zmíněné. I moc, schopnost prosadit a prosadit se, zájem autorit (a nejen

---

²⁷ „Por ejemplo, el noruego y el sueco se consideran lenguas en lugar de dialectos (más por razones políticas y culturales que por distinciones puramente lingüísticas). En cambio, las muy distintas variantes del chino se consideran una sola lengua (por razones políticas y culturales, sin considerar las distinciones lingüísticas). La política y la cultura dominante puede imponerse en situaciones como éstas para crear una unión arbitraria, desconociendo la verdad lingüística, como en el caso de catalán (ahora reconocido abiertamente como otra lengua romance, y no un dialecto de español), y el languedoc (otra lengua romance que se habla en el sur de Francia). MARLETT, Stephen A. *SIL International. Lengua-Idioma-Dialecto-Habla*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.sil.org/capacitar/sociolx/lenguadialecto.htm>

²⁸ „(...)una lengua no es otra cosa que un dialecto con un ejército detrás.“ TRINIDAD MARTÍN, D. Manuel. *Dialectología - Biblioteca Virtual Extremeña. Bez názvu*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.paseovirtual.net/dialectologia/>

samotných mluvčích) a ona armáda (symbol státnosti, moci i boje) jsou nezbytné dílky ve skládačce, jež se nazývá jazyk.

3. LINGVISTICKÁ SITUACE V EXTREMADUŘE

Jazyková situace v Extremaduře se z dialektálního hlediska jeví poměrně složitá. Přispívá k tomu nejasná situace pojmoslovná a jazyková atomizace regionu. Zdá se, že na této charakteristice – totiž jazykové nejednosti, roztržiténosti – se shoduje většina autorů, kteří se tématem zabývají. Ta vede většinu autorů k užívání termínu extremadurské regionální varianty („**hablas extremeñas**“) v množném čísle, neboť to jazykovou situaci vystihuje lépe než jednotné číslo extremadurská řeč („habla extremeña“) či extremadurský dialekt („dialecto extremeño“). Takové označení naznačuje, že extremadurština je komplexem několika regionálních jazykových variant. My jsme provedli následující klasifikaci extremadurštiny a jejích subdialektů či variant. Tato klasifikace má být spojením všech dosavadních přístupů a do značné míry sleduje klasifikaci vytyčenou Manuelem Martínem:²⁹

3.1 „Estremeñu“

Původním extremadurským jazykem, který zachovává nejvíce dialektálních rysů extremadurského regionu, je **estremeñu** (také španělsky „extremeño“ či jiným pravopisem „ehtremeñu“, česky extremadurština). Názory na to, zda jde o dialekt či jazyk, se různí. V posledních několika desetiletích tento původní dialekt téměř vymizel z běžného hovoru. Důvody úpadku nejsou nijak překvapivé; rozmach sdělovacích prostředků vysílajících ve španělštině, nezáměr autorit i samotných mluvčích, u kterých se netěšil přílišné prestiži. V současnosti však existuje výrazná tendence a snaha prosadit „estremeñu“ jako autonomní jazyk, oživit jeho upadající prestiž a „slávu“. Za tímto účelem vzniká celá řada internetových *blogů*³⁰ psaných v extremadurštině a především *První extremadurská gramatika*³¹, která na bezmála šesti stech stranách shrnuje gramatiku extremadurského jazyka.

Jde o dialekt asturskoleónského původu. Je výsledkem mnohaletého susedství Extremadury s královstvím Kastilie a Leónu. „Estremeñu“ má podle údajů organizace PROEL (Španělská organizace na podporu jazykovědy)³² 200.000 mluvčích na severozápadě extremadurské provincie Cáceres a také v jižní části susední, leónské provincie Salamanca. Uvádí se, že se netěší přílišné vitalitě; tento fakt se však brzy může změnit. Napovídá tomu vznik celé řady materiálů, extremadurské gramatiky a dokonce existence prvních překladů

²⁹ TRINIDAD MARTÍN, D. Manuel. Dialectología - Biblioteca Virtual Extremeña. *Bez názvu*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.paseovirtual.net/dialectologia/>

³⁰ <http://cavilandu.extreblog.com/>, <http://santibaneju.gugara.com/tallu>. Další viz příloha č. 6

³¹ GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática ehtremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

³² PROMOTORA ESPAÑOLA DE LINGÜÍSTICA (Proel). *Lenguas de España*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>

do extremadurštiny, jako je například *El prencipinu*, překlad *Malého prince* do extremadurštiny (přel. Antonio Garrido Correas)³³.

Kromě označení „estremeňu“ se dále setkáváme s názvem „altoextremeňo“ (hornoextremadurština), který odkazuje ke geografickému výskytu dialektu a je synonymem výše zmíněných. Kromě toho, se označuje pojmem „castúo“, což způsobuje chaos. Abychom se vyhnuli nejasnostem, budeme v této práci pro označení této jazykové varianty, varianty asturskoleónského původu, používat výhradně názvu „estremeňu“ či českého ekvivalentu extremadurština. „Estremeňu“ je vlastně extramadurským překladem slova extremadurština. Používá ho Pablo González v *Gramatice*, stejně jako tvůrci internetových blogů; od nich jej přejímáme. Manuel Martín³⁴ základní charakteristiky extremeňu shrnuje takto:

- zavírání koncových vokálů /o/ a /e/, jehož výsledkem je transformace těchto hlásek na /u/ a /i/. „Perru“ (pes), „liebri“ (zajíc).
- zakončení slovesných infinitivů hláskou /l/ namísto standardního /r/. „Comel“ (jíst). „Bebel“ (pít).
- užívání zkrácených slovesných forem „vinon, dijon, trajon.“

Mezi další svébytnosti extremadurského jazyka patří podle Pabla González³⁵ velké množství hovorových výrazů a archaismů, tendence transformovat španělská slova pomocí vlastních koncovek či přenosem významu a různorodost intonací a slov v každé jednotlivé obci či okrese. Řeč pak charakterizuje jako „prostou, jemnou, sladkou, medovou a expresivní, s tendencí užívat diminutiva, augmentativa nebo despektivní slova ve specifickém významu.“³⁶

Organizace PROEL (Španělská organizace na podporu jazykovědy) na svých webových stránkách³⁷ uvádí, že existují „dvě pravopisné normy extremeňu: „První je téměř totožná se španělskou normou a rozvinul ji na konci devatenáctého století známý básník José

³³ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *El Prencipinu*, Ediciones Carisma Libros, S.L.: Badahó, 1999.

³⁴ TRINIDAD MARTÍN, D. Manuel. Dialectología - Biblioteca Virtual Extremeña. *Bez názvu*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.paseovirtual.net/dialectologia/>

³⁵ GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática ehtrêmeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

³⁶ (Ilustrativní překlad z extremadurštiny) „Palra pegahida, dulci, melosa, sencilla(...)albontanti en usúh dehminutibuh, aumentatibuh y dehpehtibuh de ehpecial sinificaci3n.“ GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática ehtrêmeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

³⁷ PROMOTORA ESPAÑOLA DE LINGÜÍSTICA (Proel). *Lenguas de España*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>

María Gabriel y Galán; ta druhá je novější a více fonetická.“³⁸ My máme k dispozici také dvě různé varianty; jednu navrhuje Pablo González ve své *První extremadurské gramatice*³⁹ a jako další ukázkou psané extremadurštiny použijeme úryvek z extremadurské verze slavné internetové encyklopedie Wikipedia (Güiquipeya).⁴⁰ Oba zápisy jsou příkladem druhé jmenované tendence – fonetického přístupu. Pro zajímavost, a abychom čtenáři poskytli obrázek o tom, co vlastně extremadurština je, zde obě verze přepisujeme. Zajímavé je, že verze nejsou totožné, i když obě dvě jsou psány extremadursky. Nejednotnost psané normy je zatím bohužel konstantou extremadurského jazyka a jeden z důvodů, který ztěžuje jeho šíření.

1. *“Eh trihti tenel que confirmalu, peru el ehtáu ahtual del muehtru **dialehtu** eh malatu; no pue ´htal peol. Hadi 25 u 30 añuh entabía oyíamuh palralu cuasi de continu; oy, na máh saltan en ´a palra ordinaria algunah de suh parabrah y ahta moh abehina que moh oyan palralu.“* (*Primera gramática extremeña*)⁴¹

2. *„Las estaísticas que se tiinin al tentu el número e palrantis son antiguas i nu mu fiabris. Posibrienti seyan angunus milis los mayoris qu'entovia conselvan rahun dialetalis que puein entificalsi con el estóricu **dialeutu** astulionés.“* (*Güiquipeya*)⁴²

3.2 Dolnoextremadurština

Dolnoextremadurština („bajoextremeño“) je jazyková varianta charakteristická pro oblast dolní Extremadury (provincie Badajoz). Nedosahuje kategorie dialektu, jde v tomto případě o regionální variantu. Její hlavní odlišnost od *extremeñu* spočívá v jejím původu kastilském; je tedy odvozena ze španělštiny a ne z astur-leónštiny, jako je tomu u extremadurského jazyka *extremeñu*. O existenci **dolnoextremadurštiny** se zmiňují jen

---

³⁸ „(...)habiendo dos diferentes ortografías para escribir extremeño: una casi idéntica al castellano, desarrollada a finales del siglo XIX por el famoso poeta José María Gabriel y Galán; la otra es más reciente y más fonética.“ PROMOTORA ESPAÑOLA DE LINGÜÍSTICA (Proel). *Lenguas de España*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>

³⁹ GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática ehtremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

⁴⁰ <http://ext.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCiquipeya>

⁴¹ „Jsme nuceni se smutkem potvrdit, že stav našeho dialektu je velmi špatný; horší už být nemůže. Před pětadvaceti či třiceti lety jsme ho slychali téměř neustále; dnes se občas sotva objeví v běžné řeči některá slova a dokonce se červenáme, když nás při jejich vyslovení přistihnou...“ (ilustrativní překlad z extremadurštiny) GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática ehtremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

⁴² „Statistiky, které zmiňují počet mluvčích, jsou staré a nepříliš důvěryhodné. Pravděpodobně existuje několik tisíc starších lidí, kteří ještě zachovávají dialektální rysy, jež můžeme ztotožňovat s historickým dialektem astursko-leónským.“ (ilustrativní překlad z extremadurštiny) GÜIQUIPEYA. LA ENCICLUPEYA LIBRI. [online]. Wikimedia Foundation. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z: <http://ext.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCiquipeya>

někteří autoři; patří mezi ně například pedagog extremadurské univerzity Antonio Viudas Camarasa⁴³, který operuje právě s pojmy: hornoextremadurština (odpovídá „estremeño“) a dolnoextremadurština. Hranici mezi nimi stanovuje pomocí chování koncového /s/. V Horní Extremaduře se, podle něj, koncové /s/ sice aspiruje, ale nemizí /loh puertoh/, kdežto v Dolní Extremaduře aspirace mizí, což vede k otevření předcházejícího vokálu /loh puertó/. Situace známá i andaluské španělštině vede k tomu, že je dolnoextremadurština přiřazována ke komplexu *meridionálních* španělských variant. Ty jsou charakteristické mimo jiné i tím, že se z opozice otevřenost/zavřenost (vokálů) stává distinktivní fonologický rys. Kromě toho se v Horní Extremaduře zachovaly znělé souhlásky: /codina/ (kuchyně), /cada/ (dům).

V poslední době se problematice klasifikace extremadurštiny věnoval například González Salgado⁴⁴. Patří mezi autory, kteří také zmiňují dolnoextremadurštinu. Vytvořil podrobnou klasifikaci na základě lexikálních rozdílů, ale v zásadě se přiklání k rozdělení extremadurštiny na dva subdialekty – dolnoextremadurský - (v Salgadově terminologii Zóna B) a hornoextremadurský/ *estremeño* v naší přijaté terminologii a Zóna A podle Salgada), avšak přidal ještě jazykovou hranici vertikální, která odděluje západní část Extremadury – Zónu C - (silně ovlivněnou portugalským) od Extremadury středovýchodní, jazykově ovlivněnou blízkostí Kastilie (zóna E). Dále upozorňuje na existenci menší zóny D s výrazným leónským vlivem (oblast Las Hurdes, Plasencia a Corie) a zónu F na jihu provincie Badajoz s vlivem andaluským. Jako doplnění je třeba zmínit, že zóny D, E, F se nachází uvnitř zón A, B, C; jsou jejich součástí. Nacházíme se tedy před dialekty hornoextremadurským, dolnoextremadurským a nově také „západoextremadurským“.

3.3 Portugalský vliv

Salgadova klasifikace nás staví před novou skutečností; tou je existence **portugalsky mluvících či portugalským nebo galicijsko-portugalským ovlivněných oblastí** v Extremaduře. Juan M. Carrasco González⁴⁵ vytvořil detailní popis a rozdělení extremadurských dialektů náležejících do galicijsko-portugalské („galaico-portugués“) jazykové rodiny, který níže parafrázujeme.

První skupinou je oblast Valle del Jálama, kde se mluví jazykem zvaným „a fala“. Druhou dialektální skupinou je oblast města Herrera de Alcántara (Ferreira de Alcántara), kde se podle Carrasca mluví archaickou portugalským, kterou ovšem výrazně ovlivnila moderní

⁴³ VIUDAS CAMARASA, Antonio. *Diccionario extremeño*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1980.

⁴⁴ GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *Notas sobre la cartografía lingüística extremeña*. . [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://sincronia.cucsh.udg.mx/cartaling.htm>

⁴⁵ CARRASCO GONZÁLEZ, Juan M. Hablas y dialectos portugueses o galaico-portugueses en Extremadura. *Anuario de estudios filológicos*, 1996, vol. 19, s. 135 – 148.

španělština. Herrera de Alcántara se nachází v provincii Cáceres, tedy v severní části Extremadury, stejně jako třetí dialektální skupina. Tou je poměrně rozsáhlé příhraniční území; rozsáhlé proto, že zahrnuje tři obce – Cedillo, Codosera a Valencia de Alcántara. Tam se mluví naopak moderní portugalštinou, stejnou jako na opačné straně hranice, typickou častými, zejména lexikálními, výpůjčkami ze španělštiny. Jedinou portugalštinou zasařenou dialektální enklávu v provincii Badajoz (v Dolní Extremaduře) pak tvoří město Olivenza, jehož zvláštní postavení vysvětluje fakt, že byla až do počátku 19. století územím patřícím Portugalsku. Jazyk, kterým se v Olivenze mluví je proto současnou portugalštinou alentežského typu (stejná jako na opačné straně hranice), i když s rysy archaické španělštiny.

1. Valle del Jálama (San Martín de Trevejo, Valverde de Fresno, Eljas) – *a fala*
2. Herrera de Alcántara – archaická portugalština
3. Cedillo, Codosera, Valencia de Alcántara – moderní portugalština
4. Olivenza – moderní portugalština

Tento nástin situace pak činí mnohem pochopitelnějším přesvědčení Viudase Camarasy „že Extremadura je trilingvinní zemí.“⁴⁶ Následně vysvětluje: „Většina lidí mluví normativní španělštinou. V některých obcích se mluví portugalsky, jako v oblasti Olivenzy nebo Valencie de Alcántara(...)A třetím jazykem je fala, v Jalamském údolí.“⁴⁷

K pochopení situace však příliš nepřispívá; svým tvrzením totiž popírá kategorii extremadurského jazyka – *extremeño* - ; ne že by však popíral jeho existenci, pouze ho nepovažuje za jazyk, ale za jeden ze dvou extremadurských dialektů. Tato poznámka nicméně potvrzuje, jak je současná diskuse lingvistů rozporuplná.

3.4 „A Fala“

3.4.1 Původ a výskyt

Výjimečný výklad zaslouží *a fala*; tento jazyk s pouhými pěti tisíci mluvčích, usazených ve třech vesnicích extremadurské provincie Cáceres, nepřestává poutat pozornost dialektologů a jazykovědců nejen v Extremaduře, ale i v Galicii, Portugalsku a celém

⁴⁶ „...que Extremadura es un país trilingüe.“ MARTÍN, Nuela. Hoy.es. Entrevista a Antonio Viudas Camarasa. *La fala extremeña se conserva por un milagro filológico*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.hoy.es/pg060305/prensa/noticias/Regional/200603/05/HOY-REG-095.html>

⁴⁷ „Se habla castellano normativo, la mayoría de la gente. En algunos pueblos extremeños se habla portugués, como en zonas de Olivenza o Valencia de Alcántara(...)Y la tercera lengua es el habla del Val de Xálama, la fala. MARTÍN, Nuela. Hoy.es. Entrevista a Antonio Viudas Camarasa. *La fala extremeña se conserva por un milagro filológico*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.hoy.es/pg060305/prensa/noticias/Regional/200603/05/HOY-REG-095.html>

Španělsku. „*A fala de Xálima*“ je souhrnné označení pro galicijsko-portugalské dialekty, kterými se mluví na území Extremadury, a to v kraji Trevejo. Jsou hlasy, které obhájí její asturský, portugalský nebo galicijský původ. My jsme přijali teorii Juana Carrasca González, že *a fala* je dialektem středověké galicijsko-portugalštiny („galaico-portugués“). V dialektu, který dal posléze vzniknout také jazykům galicijštině a portugalštině. Má tedy jiný původ, než extremadurština, jež má původ v leónštině (astur-leónštině). Významný podíl prvků leónštiny má i *fala*. To se v obou případech vysvětluje tím, že ve středověku byly tyto oblasti osídleny dobyvateli přicházejícími z oblasti Leónského království.

Jsou však i tací, kteří spřízněnost řečeného území s Galicií a Galicijci sice nevyvracejí, ale zpochybňují. Martín Galindo⁴⁸ například tvrdí, že by nebylo dobré debatu o původu specifické *faly* považovat za uzavřenou; podle něj, nemáme k dispozici dostatek materiálu, který by jednoznačně poukazoval na galicijský původ *faly*.

Falou mluví asi 5000 obyvatel v okrese Trevejo na severozápadě provincie Cáceres. Číslo se mírně liší v závislosti na tom, zda se započítávají také osoby, jež jí mluví, ale nebydlí trvale ve Valle del Jálama. Oblast bývá také nazývána Údolí Jalamy nebo Údolí řeky Eljas, v řeči místních obyvatel „Val de Xálima“ nebo „Val do Ellas“. Okres Trevejo zahrnuje tři obce – San Martín de Trevejo (Sa Martín de Trebelhu), Valverde de Fresno (Balberdi do Fressnu) a Eljas (As Elhas). Ty jsou od zbytku Extremadury odděleny pohořím Jálama, a to může být podle Martína Galinda také jeden z faktorů, které zapůsobily na uchování *faly*; odjakživa působilo pohoří tak, že „své obyvatele doslova postrkuje jak zeměpisně, tak i jazykově a kulturně směrem k Portugalsku.“⁴⁹ K teorii o tom, že na zachování jazyka měla vliv především naprostá izolovanost území se přiklání také Viudas Camarasa, neváhá se však zmínit ani o „filologickém zázraku“:

Četl jsem, že v devatenáctém století jezdila pošta z Cáceres do údolí (Jalamského údolí, pozn. autorky) pouze jednou za týden. Já sám jsem rozbil několik aut ve snaze se tam dostat. Šlo o naprostou izolaci. Trvalo minimálně čtyři hodiny, než jste se odtamtud na oslu dostali.(...)A proč se zachovala? Je to prostě filologický zázrak.⁵⁰

---

⁴⁸ Parafrázuji podle MARTÍN GALINDO, José Luis. Aproximación sociolingüística ó val do Ríu Ellas (Cáceres): Estudio dos usos e actitudes lingüísticas. In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 407 – 414.

⁴⁹ „(...)empujando de forma natural a sus habitantes, tanto geográfica como lingüística y culturalmente hacia Portugal.“ MARTÍN GALINDO, José Luis. Aproximación sociolingüística ó val do Ríu Ellas (Cáceres): Estudio dos usos e actitudes lingüísticas. In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 407 – 414.

⁵⁰ „He leído que en el siglo XIX sólo había correo desde Cáceres a ese valle una vez a la semana. Y yo he roto varios coches yendo a la zona cuando llegué a Extremadura. Existía un aislamiento total. Se tardaba como

3.4.2 Jazyková charakteristika jazyka Fala de Xálima

Bylo již řečeno, že se v současnosti prosadil názor, že *fala* je jazyk, který se vyvinul společně s portugalštinou a galicijštinou ze společné jazykové rodiny galicijsko-portugalské („galaico-portugués“). Má s nimi mnoho společného, zejména co se výslovnosti a psaní týká; obsahuje však také archaismy, které se v řečených jazycích nezachovaly. Mezi základní specifika *faly* patří, že se, na rozdíl od španělštiny, zachovalo /f/ na počátku těch slov, které ho měly i v latině; jedná se to o /f/, které se v současné extremadurštině vyslovuje aspirované (bude pojednáno v následujících kapitolách). /*Formiga*/ (mravenec).

Na rozdíl od španělštiny, také přízvučné latinské /o/ (typu „porta“) a /e/ (typu „terra“) nediftongovaly. /*Porta*/ (dveře).

Nelze vynechat ani existenci hlásek, které v moderní španělštině už neexistují. *Fala* má mnohem více fonémů než španělština. Jde zejména o znělé dentoalveolární hlásky; ty, které ještě donedávna existovaly na severu provincie Cáceres (bude pojednáno v následující kapitole). Jde o hlásky /z/ (grafická podoba „s“) a /dz/ (psáno „d“). Dále mluvíme o znělé a neznělé frikativní palatále /š/ (grafická podoba je ve *fale* „x“) a /ž/ (psáno „g, j“). Zajímavé však je, že zmíněné hlásky se zachovaly pouze v obcích San Martín de Trevejo a Eljas; v obci Valverde de Fresno, z varianty „valverdeiro“, která je nejvíce pošpanělštěná jsou už, bezpochyby právě vlivem španělského jazyka, už vymizely. „Casa“ se čte ve „valverdeiro“ stejně jako „pasar“ (jako /s/), nejedná se o fonologické protiklady jako ve dvou zbývajících městech. „Aceite“ se nepíše jako „adeiti“, ani se nečte /adzéiti/; píše se „aceiti“ a výslovnost hlásky /c/ je stejná jako ve španělštině. Gargallo Gil však uvádí, že zmíněné /d/, které se sice vyvinulo z fonologického protikladu k interdentalé, se v současnosti vyslovuje spíše jako frikativní španělské /d/ (ve slově „dedo“), a ne už tak, jak se vyslovovalo ve staré kastilštině.

Kromě toho, „valverdeiro“ a „lagarteiro“ zachovalo (či znovu přijalo) intervokalické /d/. Svatba se řekne „boda“, lékař „médicu“. Oproti tomu v San Martín de Trevejo se řekne svatba „boa“ a lékař „mécu“.

Změny, které *falu* spojují s *extremeñu* jsou: zavírání vokálů jak na konci, tak uprostřed slova - /pirritu/⁵¹, diptongizace hyátů, neutralizace /r/ v implozivní pozici a yeísmo. Svým vokalickým vývojem se *fala* také podobá španělštině a extremadurské španělštině; neobsahuje

---

mínimo cuatro horas en burro en salir de esa zona. Y como estaban tan lejos de Cáceres, pertenecían a la diócesis de Ciudad Rodrigo. ¿Y por qué se ha conservado? Por un milagro filológico.“ MARTÍN, Nuela. Hoy.es. Entrevista a Antonio Viudas Camarasa. *La fala extremeña se conserva por un milagro filológico*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.hoy.es/pg060305/prensa/noticias/Regional/200603/05/HOY-REG-095.html>

⁵¹ pejsek, šp. „perrito“

nazální samohlásky a nedisponuje ani škálou samohlásek otevřených a zavřených, tak jak je tomu v portugalštině.

S jazyky portugalsko-galicijské větve *falu* spojuje: ztráta intervokalické souhlásky /l/ „animais“⁵² a /n/ „boa“⁵³. /Ll/ se redukovalo na pouhé /l/ - „cabalu“⁵⁴. A dále diptongace skupin, které ve španělštině nediptongovaly – „toiru“⁵⁵ nebo „roupa“⁵⁶ a naopak v galicijštině, portugalštině, asturštině a ve *fale* ano.

Stručně upozorníme na vývoj ostatních skupin hlásek:

- CT - IT („leite“)
- KL, GL, LY – LL („espello“)
- PL, FL, CL – CH („chave“)
- MB – co se týká hláskové skupiny /mb/, děje se to samé, jako v extremadurštině, v níž lze na severu ještě stále slyšet „lamber“. Dnes už se jak ve *fale*, tak v *estremeñu*, přestává /b/ vyslovovat.

Jako morfosyntaktickou zajímavost uvedeme používání slovesa „haber“ jako pomocného slovesa při formování složených minulých časů: „He ditu“, „has feito“. Jde o konstrukci, jež se používala sice ve staré galicijštině, ale v současnosti je spíše než jako archaismus, nazírána jako vliv moderní španělštiny. V portugalštině ani galicijštině tyto konstrukce neexistují.

Lexikální stránka *faly* je charakterizována slovními výpůjčkami z moderní španělštiny (situace nikoli nestandardní vzhledem k tomu, že oba jazyky jsou v neustálém kontaktu) a množstvím přirovnání, která se s velkou frekvencí užívají v běžné konverzaci. Martín Galindo uvádí přirovnání typu „está a noiti oscura comu a boca do lobu“ (Noc je temná jako vlčí chřtán) či „alegri comu as castanhas“ (Veselý jako kaštiny). Slovní zásoba *faly* se v současnosti obměňuje, podobně jako tomu je v extremadurštině. Ze slov, která už v jazyce ztrácí svoji funkci, se stávají archaismy a jsou prostě nahrazena jinými, moderními. Tak je třeba za slova, která *falu* symbolizují nejvíce, stereotypně považováno „albas“ (popel), „pilleira“ (nádoba na popel), avšak Martín Galindo upozorňuje na to, že jejich používání v moderním jazyce už je značně omezené. Naopak se rozšířilo užívání neologismů jako je „o videu“, „o tractor“, „o butanu“, „o supel-melcau“. Vliv moderní španělštiny je vidět i

---

⁵² zvířata, šp. „animales“

⁵³ dobrá, šp. „buena“

⁵⁴ kůň, šp. „caballo“

⁵⁵ býk, šp. „toro“

⁵⁶ oblečení, šp. „ropa“

v pošpanělšřování některých sloves („cerral“ namísto původně užívaného „fechal“) či výslovnosti („blancu“ namísto „brancu“).

3.5 Dialektální enklávy

Již bylo řečeno, že lingvistická situace v Extremaduře se vyznačuje značnou jazykovou roztříštěností území. V lingvistické teorii byl tento jev nazván atomizací; v praxi to znamená, že roztroušeně po celém regionu je možné nalézt malá území či „ostrůvky“, v nichž je způsob mluvy výrazně odlišný od území, které je obklopuje. Pro definici takových území jsme sáhli k dílu Canela Barrada, který sice vykresluje jazykovou situace obce Malpartida de Plasencia; platí však obecně i pro ostatní dialektální enklávy: „Má lexikální a fonologické zvláštnosti, ale větnou skladbu má stejnou jako španělština, protože je to jazyk těch Španělů, kteří jsou navíc Extremadurci a navíc také *chinatos*“.⁵⁷,⁵⁸

Oblast **Fuente del Maestre** v provincii Badajoz se vyznačuje jevem *seseo*, zcela netypickým pro extremadurštinu i pro okolní vesnice a města. Za zmínku však rozhodně stojí, že se v současnosti neuvažuje o jeho příbuznosti se *seseem* andaluským, jak by se vzhledem k zeměpisné blízkosti nabízelo, protože jeho realizace /s/ je totiž apikální, tedy extremadurská a ne predorsální, jako je tomu v Andalusii.

Vysvětlení vzniku takových ostrůvků není vždy jednoduché; v některých případech může být důvodem znovuosídlování území a příchod početné populace z jiného kraje, a tedy s jinými vyjadřovacími návyky. To je případ obce **Campanario**. O jazykové příbuznosti, která vznikla mezi obcemi **Madroñera** a **Serradilla** se zase traduje, že má původ v dávném příchodu seradilských včelařů do Madroñery, ve které se usadili a začali zde získávat med.⁵⁹ Tím se vysvětluje, proč se dvě totožné jazykové varianty nacházejí v obcích vzdálených od sebe více než 70 kilometrů.

V současnosti se mluví o čtyřech dialektálních enklávách; vzhledem k nedokonalé prozkoumanosti extremadurského území není však v žádném případě možné vyloučit existenci dalších.

---

⁵⁷ obyvatelé obce Malpartida de Plasencia.

⁵⁸ „Tiene peculiaridades léxicas y fonológicas pero comparte la sintaxis con el castellano o lengua española, porque es lengua de aquellos españoles que además son extremeños y además son chinatos.“ CANELO BARRADO, Carlos, GARCÍA GARCÍA, Celestino, CARLOS MARTÍN, Juan José. *El habla de los chinatos*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/chinato1.pdf>

⁵⁹ Parafrázuji podle MONTERO CUIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006.

- **Malpartida de Plasencia** – místní řeč se nazývá také *chinato*. Tato varianta se vyznačuje *ceceem* a výskytem znělých starošpanělských souhlásek; namísto standardní výslovnosti hlásek /z/, /c/ a /s/ se tak vyslovuje /d/. „Cada“ (dům), „panedillo“ (chlebiček), „plada“ (náměstí). Spojení hlásek /rl/ se vyslovuje jako /ll/. „Quiero vella“ (Chci ji vidět).
- **Serradilla a Madroñera** – tyto dvě obce se vyznačují tím, že ve všech kontextech rozlišují /ll/ a /y/, aspirují počáteční latinské /f/ a systematicky zavírají koncové vokály („perru“, „vieni“).
- **Campanario** – vyslovuje „a la española“ (španělským způsobem), což znamená, že neaspiruje žádnou hlásku z těch, které se běžně v Extremaduře aspirují.
- **Fuente del Maestre** – tato obec se vyznačuje apikálním *seseem*. Její obyvatelé tedy nerozlišují ve výslovnosti /z/, /c/ a /s/; vyslovují je všechna jako /s/.

3.6 Extremadurská španělština

Jazyk, kterým se v současnosti dorozumívá většina extremadurské populace ve většině Extremadury, tedy v provinciích Badajoz a Cáceres, je pak regionální variantou španělštiny (kastilštiny), která se zvláštnostmi fonetického, lexikálního, ale i morfosyntaktického charakteru liší od španělštiny standardní, spisovné i nespisovné, ale i od španělštiny používané ke komunikaci v ostatních částech Španělska. Tuto jazykovou variantu budeme v této práci nazývat extremadurská španělština nebo po vzoru Montero Curiel „extremeño“⁶⁰, vždy však s upřesněním (např. „současná extremadurština“), aby nemohlo dojít k záměně s jazykem *extremeño*. Montero Curiel v jedné z nejaktuálnějších monografií o extremadurštině shrnuje své poznatky takto: „Na většině Autonomního území Extremadura se mluví španělsky(...)Dnes už nikdo nediskutuje o tom, že to, co se vyslovuje v západní části Iberského poloostrova je běžná španělština plná zajímavých svébytných rysů, které evokují dávné dialektální vlivy...“⁶¹

Jde o jazykovou variantu mluvenou, která nemá svou psanou normu; tím se liší od *extremeño*, které svou ortografickou normu má (i když není jednotná). Jde nám o vyjádření rozdílu mezi tím, že i když extremadurský mluvčí řekne „Hah comíu“, napíše „Has comido“.

⁶⁰ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006.

⁶¹ „En la mayor parte de la Comunidad Autónoma de Extremadura se habla castellano(...)Hoy en día nadie discute que lo que se articula en esta región occidental de la Península Ibérica es un castellano común lleno de peculiaridades interesantes que evocan influencias dialectales antiguas...“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006.

Druhým proudem jsou pak mluvčí, kteří tímto způsobem i píšou. To se ne vždy setkává s pochopením (více viz výsledky sociolingvistické ankety).

V současnosti je však možné pozorovat tendenci tyto dva pojmy zaměňovat nebo slučovat. To je také jedním z důvodů, proč vznikl sociolingvistický dotazník; ptali jsme se mluvčích, zda se ztotožňují s jazykem prezentovaným v *První extremadurské gramatice (estremeñu)*, zda tento původní jazyk považují za svůj, zda mluvčí opravdu mluví *estremeñu* anebo spíše extremadurskou španělštinou. Je však zřejmé, že se nejedná o dvě odlišné jazykové varianty, naopak, mají mnoho společných rysů, některá přejatá slova, v některých oblastech pak i rysy morfosyntaktického charakteru. Jedním z cílů praktické části této práce bylo zjistit, které rysy *estremeñu* současná moderní extremadurština zachovala.

3.7 „Castúo“

Závěrem této kapitoly se pokusíme osvětlit termín *castúo*:

Královská akademie (*Real Academia Española*) říká k termínu *castúo* toto:

„1. adj. extremadurský (Extremaduře vlastní)“

„2. m. Způsob, jakým se mluví v Extremaduře.“⁶²

Wikipedia, stejně jako její extremadurská verze *Güiquipeya*, uvádí:

Postupem času se řečené pojmenování stalo lidovým označením extremadurské mluvy, a to jak varianty hornoextremadurské, tak těch variant, které byly vždy španělštinou meridionálního typu se slabým vlivem leónštiny, střednoextremadurštiny a dolnoextremadurštiny.⁶³

Osoba z nejpovolanejších, autor *Extremadurské gramatiky*, upřesňuje:

Název *Castúo* není nic jiného než ukázka strojenosti a nabubřelosti, jež má svůj původ v názvu díla Luise Chamiza *El Miajón de los Castúos* (...) termín *Cahtúo* je více lokální a specifický než extremadurština, která je pojmem univerzálnějším, vzhledem k tomu, že v sobě zahrnuje celou oblast i jazyky tomuto regionu vlastní....⁶⁴

---

⁶² „2. adj. extremeño (natural de Extremadura). 3. m. Modalidad de habla de Extremadura.” REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Banco de datos (CREA). *Corpus de referencia del español actual*. [online]. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z : <http://www.rae.es>

⁶³ „Con el tiempo dicha denominación se ha hecho popular para denominar las hablas de Extremadura, tanto las que conforman el altoextremeño, como las que siempre fueron castellano meridional de muy ligera influencia leonesa, el medioextremeño y el bajoextremeño.“ WIKIPEDIA. LA ENCICLOPEDIA LIBRE. [online]. Wikimedia Foundation. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z: <http://es.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Portada>

⁶⁴ „El nombri *Castúo* no eh otra cosa qu' una afehtación o eh nobihmu nacú 'el título 'e la obra de Luih Chamizu *El miajón de los Castúos*(...)El términu *Cahtúo* eh máh local y particular qu' el d' *Ehtremeñu*, qu' eh máh unibersal, puehtu que con él se comprendí la rehión entera y al abla propia d' ella...“ GONZÁLVEZ

Zůstává faktem, že *castúo* je název, který poprvé použil Luis Chamizo ve svém básnickém díle *El mijón de los castúos*, publikovaném v roce 1921. Od té doby se jazykovědci přiklání na základě více či méně osobních preferencí k jednomu či druhému termínu. Objevuje se i názor, že termín *castúo* je nadbytečný, vzhledem k tomu, že pojem extremadurština plní dostatečně svou funkci, totiž, že označuje způsob, jakým se mluví v Extremaduře. Neoddiskutovatelným faktem však zůstává, že drtivá většina dialektologů a lingvistů se v současnosti přiklání k variantě „extremeño“, „habla extremeña“, „hablas extremeñas“ a termín „castúo“ jimi prakticky není užíván, anebo je rezervován pro označení hornoextremadurštiny, se kterým je synonymní. I přesto, že někteří proti němu pak vysloveně brojí (je to „výmysl“⁶⁵, či „výplod semilingvistů“⁶⁶), mezi mluvčími se zdá být pojem značně zakořeněn, spojují ho s hornoextremadurštinou, s tím, jak se kdysi mluvilo anebo dodnes mluví v oblasti severní části provincie Cáceres. V anketě mluví o *castúu* jako o „našem původním jazyku“ či „mrtvém jazyku“. Zdaleka ne všichni respondenti však věděli, co je *castúo*.

Zvláštní však je, že Luis Chamizo pocházel z provincie Badajoz, a tedy z Extremadury Dolní. Jelikož jazyk jeho díla má základ v lidové regionální mluvě, označoval původně pojem *castúo* dolnoextremadurskou jazykovou variantu. Je proto nadmíru zajímavé, že zlidověl jako synonymum varianty hornoextremadurské. Důvodem je s největší pravděpodobností fakt, že *extremeñu* neboli hornoextremadurština je jazyková varianta, která zachovala nejvíce původních dialektálních rysů. To je tedy zřejmě důvod, proč dnes pojem *castúo* mluvčí slučují s oblastí Horní Extremadury.

Podpořit teorii, že *castúo* je jazykem, který se v současnosti prakticky neuvžívá, anebo respondenti neznali tento pojem, přichází i anketa, kterou realizoval José Antonio González Salgado v rámci své dizertační práce. Z jeho závěrů vyplývá, že na otázku „Cuál es el nombre de su habla“⁶⁷ pouze jeden z 64 dotázaných odpověděl *castúo*. Ostatní se přiklínili k variantě španělština (29 dotázaných) nebo extremadurština (20 dotázaných).

K uzavření této kapitoly už schází jen zevrubná analýza pojmu *castúo* profesora Camarasy z úvodu k jeho *Extremadurskému slovníku* (1980):

GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática extremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

⁶⁵ Parafrázuji Manuela Arizu podle R.M. www.elperiodicoextremadura.com. Un catedrático define el castúo como "un invento" de Gabriel y Galán. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.elperiodicoextremadura.com/noticias/noticia.asp?pkid=427460>

⁶⁶ Cituji González Salgado podle GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *La conciencia lingüística de los hablantes extremeños*. Universidad de Alicante, 2003. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.geolectos.com/conciencia.pdf>

⁶⁷ Jaký je název vaší řeči.

Mezi v současnosti hojně používané pojmy patří *castúo*, zejména když se odkazuje na všechny projevy svébytného charakteru extremadurského lidu(...)Myslíme si, že slovo *castúo* se od roku 1921, kdy byl poprvé publikován *El miajón de los castúos* Luise Chamiza začalo šířit jako synonymum adjektiva extremadurský(...)Někteří extremadurští písničkáři uvádějí, že své skladby interpretují v *castúo*, kde tento výraz odpovídá vyjádření „v extremadurském dialektu.“⁶⁸

Úhrnem lze říci, že *castúo* je dnes synonymem termínů *extremeñu* a hornoextremadurština. Zároveň může označovat cokoli, co je „extremadurské, Extremaduře vlastní“.⁶⁹ Rozhodně však neoznačuje „moderní extremadurštinu“, tedy extremadurskou španělštinu, kterou v současnosti mluví většina Extremadurců („extremeño“, „español extremeño“).

3.8 Shrnutí

Při popisu jazykové situace v Extremaduře se ukázaly jako klíčové následující jazykové varianty (*variedades lingüísticas*): *extremeñu* (původní extremadurský dialekt astursko-leónského původu, nazývaný také „altoextremeño“), dolnoextremadurština (regionální jazyková varianta *meridionalního* typu charakterizující oblast provincie Badajoz v Dolní Extremaduře), portugalské a galicijsko-portugalské dialektální oblasti na území Extremadury, „a fala“ (jazyk patřící do rodiny galicijsko-portugalské, jímž se mluví v extremadurském okrese Trevejo), dialektální enklávy/ostrůvky (malá území v Extremaduře vyznačující se svébytnými jazykovými rysy oproti extremadurskému či okolnímu standardu), extremadurská španělština neboli španělština, kterou se mluví na většině území současné Extremadury, *castúo* (jiný název pro původní extremadurský dialekt *extremeñu*, v současnosti málo používaný a působící poněkud archaickým dojmem). V menší míře jsme se setkali také s pojmy hornoextremadurština a *chinato* (jazyková varianta extremadurské obce Malpartida de Plasencia).

V odpovědi na naši prvotní otázku „Jak se mluví v současné Extremaduře“ můžeme zatím konstatovat, že existují dvě hlavní linie. První z nich, zastoupena v současnosti zejména lingvisty Montero Curiel a Gonzálezem Salgado, trvá na tom, že v současné Extremaduře se

---

⁶⁸ „Un término que está hoy muy en uso es *castúo*, sobre todo, referido a todas las manifestaciones de la idiosincrasia del pueblo extremeño(...)Creemos que la voz *castúo* se ha extendido como sinónimo de *extremeño* a partir del año 1921, fecha de la primera edición de *El miajón de los castúos*, de Luis Chamizo, el poeta tinajero,(...)Algunos cantautores extremeños dicen que interpretan sus composiciones en *castúo*, donde esta expresión equivale a “en dialecto extremeño”.“ VIUDAS CAMARASA, Antonio. *Diccionario extremeño*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1980.

⁶⁹ „2. adj. extremeño (natural de Extremadura)” PROMOTORA ESPAÑOLA DE LINGÜÍSTICA (Proel). *Lenguas de España*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>

mluví španělsky. Jde o španělštinu svébytnou, avšak takovou, která nemá mnoho společného s původním extremadurským dialektem, ať už ho nazveme *castúem*, hornoextremadurštinou či *extremeñu*. Dnešní extremadurština, podle nich, není ani autonomním jazykem či dialektem. Jedná se o „regionální variantu španělštiny“ neboli „oblastní řeč“ („habla regional“).

Druhá linie, zastoupena autorem *Extremadurské gramatiky*, navrhovatelem pravopisné extremadurské normy Juanem Camisónem nebo autory *blogů* v extremadurštině, pak obhajuje existenci svébytného extremadurského dialektu/jazyka, který ještě zcela nevymizel, je potřeba ho revitalizovat, bránit a rozšířit v obecné povědomí a který hlavně skutečně existuje a kterým se v Extremaduře i v současnosti mluví a píše, i když méně než dřív. Jde o tendenci, kterou spolu se Salgadem nazveme „regionalistickou“. Závěry zastánců prvního proudu jsou pak založeny na striktně historicko-lingvistické bázi; zatímco regionalistický proud operuje s národní identitou a právem na vlastní jazyk (i když ten třeba kritéria jazyka z hlediska lingvistického nesplňuje). González Salgado však nekritizuje snahy regionalistů jako takové, ani nezpochybňuje jejich právo na vyjadřování se v jakémkoliv jazyce, nýbrž fakt, že se snaží přesvědčit ostatní mluvčí, že mluví tak, jak by si to oni přáli anebo by tak mluvit alespoň měli:

Extremaduřané mají stejně jako ostatní Španělé právo se svobodně vyjadřovat v jakékoli jazykové variantě, to, co mi však nepřijde soudržné a ani v nejmenším přijatelné ze seriózního intelektuálního pohledu je manipulace, které tito autoři podrobují mluvčí ve snaze je přesvědčit, že jejich jazyková realita je ta, kterou staví na odív ve svých spisech.⁷⁰

V anketě se objevily názory z obou táborů. Reakce typu: „My mluvíme španělsky, ale všechny části Španělska mají svá vlastní slovíčka...“⁷¹ a také „Extremadurština je to samé jako španělština, jenže jsou písmena, která nevyslovujeme nebo je vyslovujeme jinak.“⁷², stejně jako „...my píšeme a mluvíme normálně...španělsky...“⁷³ ale také názory: „Myslím

---

⁷⁰ „Los extremeños, como el resto de los españoles, tienen derecho a expresarse libremente en cualquier variedad lingüística, lo que no me parece coherente ni mínimamente aceptable desde un planteamiento intelectual serio es la manipulación con que estos autores someten a los hablantes, intendáoles hacer ver que su realidad lingüística es la que ellos exhiben en sus escritos.“ GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *La conciencia lingüística de los hablantes extremeños*. Universidad de Alicante, 2003. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.geolectos.com/conciencia.pdf>

⁷¹ „Nosotros hablamos castellano, pero cada zona de España tiene sus propias palabras...“

⁷² „El extremeño es lo mismo que castellano solo que hay letras que no pronunciamos al hablar o lo hacemos de distinta manera.“

⁷³ „(...)nosotros escribimos y hablamos normal...castellano...“

si, že bychom se ve škole měli učit „castúo“, protože je součástí naší kultury.“⁷⁴, či „Všechno, co přispěje k revitalizaci vlastního jazyka je úžasné.“⁷⁵

Domnívám se tedy, že většina dotázaných se spíše ztotožňuje se Salgadem v tom, že většina Extremadury způsobem popsaným v Gonzálvezově *Gramatice* nemluví. Naopak potvrzují, že mluví španělsky. A potvrzují to i větami „měli bychom se učit castúo“, měli, protože ho neovládáme, protože jím nemluvíme. Jisté však je, že Pablo Gonzálvez tak mluví, pochází totiž právě z té severní části Cáceres, kde se *estremeñu* zachovalo. To, jestli však takový způsob mluvy přijímají Extremaduřané, jestli ho pokládají za vlastní, je sporné. Další závěry vyplynou, doufáme, ze Sociolingvistické ankety vyhodnocené v poslední části této práce.

---

⁷⁴ „Creo que en el colegio deberíamos aprender castúo porque es parte de nuestra cultura.“

⁷⁵ „Todo lo que sea revitalizar la lengua es maravilloso.“

4. CHARAKTERISTIKA EXTREMADURSKÉ ŠPANĚLŠTINY

Současná extremadurština v sobě spojuje rozličné prvky archaické kastilštiny, portugalštiny (zejména v příhraničních oblastech), rysy *meridionální* varianty španělštiny, rysy sousedního leónského dialektu a španělské vulgarismy. Tyto vlivy zanechaly stopy jak ve zvukové, tak i tvaroslovné a lexikální stránce extremadurštiny a společně vytváří zvukový konglomerát specifického charakteru. Problémem současné extremadurštiny je fakt, že jen málo charakteristik je společných celému regionu. Přesto se pokusíme vyjmenovat ty rysy, které celou oblast spojují a v některých případech upozornit na zvláštnosti určitých konkrétních oblastí.

4.1 Fonetické rysy

Samohlásky přízvučné jsou při vyslovování vystaveny většímu napětí, než tomu bývá v běžně mluvené španělštině. V důsledku to může vést k jejich prodloužení. Takové prodloužení zmiňuje Manuel Trinidad⁷⁶ jako typické pro oblast města Badajozu. („¿Vas a veníííí...?“) **Samohlásky nepřízvučné** se liší oproti normativnímu vyslovování naopak jistým povolením, které někdy vede až k úplné přeměně příslušného vokálu ve vokál jiný. Nepřízvučné vokály jsou ale již ze své podstaty značně nestabilní a tak se slova jako „escuro“ namísto „oscuro“ (temný) či „intierro“ namísto „entierro“ (pohřeb) vyskytují nejen v extremadurštině, ale i v hovorové španělštině na celém španělsky mluvícím území a jiných dialektech. **Intonace** a zvuková stránka extremadurštiny jsou prvky, které jsou nejcharakterističtějšími a nejstabilnějšími rysy extremadurštiny a kterými se zároveň od ostatních variant nejvíce liší. O extremadurské intonaci toho příliš napsáno nebylo, ale obecně lze říci, že tón hlasu je u extremadurského mluvčího posazen o něco výš než v běžné španělštině. Celková intonace je poněkud expresivnější, než to bývá běžné.

4.1.1 Aspirace

Aspirace je jevem pro extremadurštinu velice typickým. Spočívá ve vyslovení hlásky /h/ na místě hlásky jiné. Jde o jev charakteristický pro všechny *meridionální* varianty španělštiny a souvisí s termínem zvaným „lenición articulatoria“ – zmírnění artikulační tenze či povolení napětí při výslovnosti, které má za následek vznik aspirované hlásky. „Lenición articulatoria“ má na svědomí ale i jiné fonologické změny; vypouštění intervokálních souhlásek aj. Aspiráta může mít v Extremaduře podobu znělou /h/ nebo neznělou (podobnou spíše českému /ch/), a to v závislosti na oblasti a na pozici ve slově. Znělá varianta se

⁷⁶ TRINIDAD MARTÍN, D. Manuel. Dialectología - Biblioteca Virtual Extremeña. *Bez názvu*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.paseovirtual.net/dialectologia/>

objevuje spíše v oblasti provincie Badajoz a neznělá spíše v provincii Cáceres. V extremadurštině se aspiruje:

- S na konci slova a s na konci slabiky. (implozivní /s/).
- /z/ na konci slova a slabiky.
- velární znělá frikativa, graficky reprezentována /j/, /g/.
- počáteční /h/ pocházející z latinského /f/. V běžné španělštině se nevyslovuje. U slov, která /f/ neměla v latině, se takové počáteční /h/ neaspiruje – např. „germanus“ (bratr) se v dnešní podobě „hermano“ neaspiruje ani v extremadurské španělštině.
- Juan J. Camisón⁷⁷ uvádí, že se v extremadurštině aspirují též některá /f/: /huerza/⁷⁸, některá počáteční /g/: /hafas/⁷⁹, některá středová /h/: /ahogar/⁸⁰

Aspirace je to první, co každého nerodilého mluvčího či posluchače zaujme. Aspirace, způsobená rozvolněním výslovnost, má navíc za následek jev, kdy se koncové, původně aspirované plurálové /s/ nevysloví, ale na předchozí samohlásku zapůsobí tak, že ji „otevře“. Tím se z opozice zavřenost/otevřenost stává v extremadurské španělštině, avšak především v její dolní části – provincii Badajoz - distinktivní rys. /loh coché/. V provincii Cáceres při výslovnosti /s/ v plurálu nemizí, zůstává aspirované. /loh cochéh/.

4.1.2 „Zavření“ koncového vokálu. „El año que viene“.

Další z jevů typicky extremadurských (nicméně přejatých z leónštiny) je vyslovení koncových hlásek jako „uzavřených“. Jedná se o samohlásky /o/ a /e/, ze kterých se „zavřenou“ výslovností stanou samohlásky /u/ a /i/. Uvádí se, že jde o jev typický zejména pro oblast Horní Extremadury a i když z nejnovějších studií Gonzáleze Salgada vyplývá, že jde o znak přítomný pouze v mluvě starší generace a mladými mluvčími je považován za „inculto“⁸¹, my jsme se setkali s mladým mluvčím, který zcela systematicky preferoval zavřené koncovky takových slov. Jde tedy o otázku, která by si zasloužila podrobnější zkoumání.

---

⁷⁷ J. CAMISÓN, Juan. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Přednáška *A vueltas con la “H”*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/avueltaash.pdf>

⁷⁸ síla

⁷⁹ brýle

⁸⁰ topit se

⁸¹ neohrabanost, důkaz nevzdělanosti

4.1.3 Vypouštění intervokálních souhlásek. „¿Hah comú?“

Dalším znakem registrovaným v celém regionu je vypouštění intervokálních konsonant. Jedná se především o hlásku /d/ ve slovesných přičestích, avšak nejen tu. Tento jev je do velké míry rozšířen v celé španělsky mluvící oblasti a je považován za projev hovorové, málo kultivované mluvy, nicméně v případě /d/ v přičestí -ado je už tolerován i v běžné mluvě. V extremadurské španělštině se podle Gonzáleze Salgada kromě řečeného /d/ vypouští také /g/: /aúha/⁸² a /r/: /pa/⁸³.

4.1.4 Neutralizace souhlásek /R/ A /L/. „Comél“.

Další z rysů velmi rozšířených na celém území Extremadury je záměna hlásek /r/ a /l/, a to zejména, když se likvida vyskytuje na konci slabiky nebo na konci slova. Byly zachyceny případy, kdy k modifikaci dochází na začátku slabiky, ale jejich výskyt je řídký. Například /carabaza/ namísto „calabaza“ (dýně).

Pokud jde o konce slov, směr modifikace je vždy, podle závěrů Gonzáleze Salgada, od /r/ k /l/ a nikdy naopak. To se týká zejména infinitivů – *comel*, *bebel*, *venil*.⁸⁴ V krajních případech dochází až k úplné eliminaci hlásky. *Peor* – *peol* – *peó* (zejména v provincii Badajoz).

Nejčastější výskyt záměny likvidních hlásek, těšící se velkému rozšíření jak geografickému, tak sociálnímu, je asimilace fonému /l/ ve foném /r/ v pozici implozivní. To je případ slov jako /borsa/- „bolsa“⁸⁵, /arto/- „alto“.⁸⁶

4.1.5 Setření rozdílu ve výslovnosti hlásek /ll/ a /y/. („yeísmo“)

Jev běžně nazývaný *yeísmo*, tedy setření rozdílu mezi hláskami /ll/ a /y/, je jevem dnes už typickým pro velkou část celého Španělského království i Latinské Ameriky. /ll/ a /y/ ve skutečnosti neslouží k rozlišení takového množství slov, aby jejich neodlišování způsobovalo komunikační problémy. To je zřejmě jeden z důvodů proč se mluvčí celé španělsky mluvící oblasti přiklánějí na stranu *yeísmo*. Vzniká tak z původních dvou hlásk jedna. Co je však novinkou a jevem hodným bližšího zkoumání je způsob realizace, tedy výslovnosti této hlásky.

---

⁸² jehla

⁸³ pro

⁸⁴ jíst, pít, přijít

⁸⁵ kabelá

⁸⁶ vysoký

Extremaduře jsou stále ještě oblasti, které rozlišují /ll/ a /y/ (zejména na severu provincie Cáceres). Výslovnost ostatních obcí, těch které nerozlišují, je pak mírně až středně „rehilada“ (podobná českému /ž/ či /dž/).

4.1.6 Seseo / ceceo

S fenoménem *sesea* a *cecea* se dostáváme k řadě rysů, které extremadurskou španělštinu charakterizují jen okrajově, jelikož se nevyskytují na většině jejího území. Na to, upozorňuje i Montero Curiel, když právě *seseo* používá při stanovení jazykových hranic mezi Andalusií a Extremadurou a ostatními sousedními regiony:

	UZÁVĚR KONC. VOKÁLŮ	ASPIRACE	SESEO
EXTREMADURA	ANO	ANO	ne
CASTILLA-LA MANCHA	ne	ne	ne
CASTILLA-LEÓN	ANO	ne	ne
ANDALUCÍA	ne	ANO	ANO

Seseo je však typické pro několik extremadurských oblastí. Oblasti hraničící s Portugalskem a to od Alburquerque až na jih badajozské provincie, jsou prvním územím zasaženým *seseem*. Toto *seseo* je jednoznačně zapříčiněno portugalským vlivem, tedy sousedstvím s jazykem, který interdentální hlásku nezná. Dále se *seseo* nachází v obci Fuente del Maestre, o které už byla řeč v souvislosti s extremadurskými dialektálními ostrůvky. Je specifická tím, že je v okruhu několika desítek kilometrů jedinou oblastí, kde je přítomné *seseo*. Nemohu nezmínit téměř všemi dialektology uváděnou říkanku, která jazykovou situaci ve Fuente del Maestre vystihuje s dokonalou grácií:

*„Todoh loh de la Fuente
son conosidoh
porque disen aseite,
sebá y tosino.“⁸⁷*

Dalším, také již zmiňovaným dialektálním ostrůvkem je obec Malpartida de Plasencia, kde byl naopak zachycen fenomén *cecea*, který se v jiných částech Extremadury neregistruje.

⁸⁷ „Všichni z Fuente (Fuente del Maestre, pozn. autorky) jsme známi tím, že říkáme olej, ječmen a slanina.“ VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

4.1.7 Zachování znělých starošpanělských souhlásek. „Adeiti“.

Zbytky znělých souhlásek z archaické kastilštiny z /dz/ a s /z/ se na území Extremadury netěší v současnosti přílišné vitalitě. Ve třicátých letech bylo lze zaslechnout zejména v provincii Cáceres velké množství slov s -d, které nahradilo znělou archaickou hlásku z /výslavnost dz/. Espinosa tvrdí, že k tomu došlo z důvodu zvukové podobnosti obou fonémů - d a -z. V současnosti však výskyt slov typu adeiti (olej) a cada (dům) zachytil González Salgado už jen v hrstce extremadurských obcí (čtyřech) a to vždy jen v ustálených spojeních. Stále však existují v dialektu fala, o kterém bude pojednáno později. Jde o kastilský fonetický archaismus.

Vitalita: téměř vymizelo.

4.1.8 Vložení polosamohlásky /y/. „Matancia“.

Tato vokální změna byla v minulosti registrována v různých oblastech zejména v provincii Cáceres. Jedná se o oblast Hurdes, Corie a Méridy. Jde o změnu způsobenou vlivem leónštiny, ale v současnosti je na značném ústupu. Z posledních studií Gonzáleze Salgada sice vyplynulo, že se tedy slova typu alabancia, matancia či quiciás objevují zejména na západě Extremadury, avšak Montero Curiel uvádí, že pouze u starších osob. Jde o prvek převzatý z leónštiny.

Vitalita: malá, v ustálených spojeních.

4.1.9 Zachování latinské hláskové skupiny /mb/. „Lamber“.

Výskyt tohoto fenoménu je poměrně široký, avšak jedná se vždy o výskyt v ustálených spojeních. Salgado slova jako lamber (namísto lamer) zachytil na celém extremadurském západě s výjimkou portugalských ovlivněných oblastí, kde se nezachovala. Jde o prvek převzatý z leónštiny.

4.2 Morfosyntaktické zvláštnosti extremadurštiny:

4.2.1 Vulgarismy

V úvodu chceme upozornit na rysy, které nejsou výlučně extremadurské, neboť se vyskytují v hovorové mluvě na většině španělsky mluvícího území. Považujeme je spolu s Viudasem Camarasou za nedílnou součást extremadurské varianty španělštiny; pro větší přehlednost a jejich širokou známost však volíme jejich uvedení ve zvláštním oddíle:

Věříme, že zařazení hovorových výrazů společných celé řadě dalších španělských jazykových variant je z metodologického hlediska ospravedlnitelné; pokusili jsme se popsat to, co je živé a co v jazykovém systému dialektálního společenství skutečně funguje.⁸⁸

Patří mezi ně užití určitého členu s vlastním jménem, a to především s vlastními jmény ženského rodu. Konstrukce typu „**La Juana está de mal humor**“ (*Ta Jana je našťvaná*) se v celé Extremaduře těší značné oblibě. Zajímavostí, na kterou upozorňuje Montero Curiel⁸⁹ a zároveň důkazem značné oblíbenosti tohoto fenoménu je užití určitého členu nejen v kombinaci s tradičními jmény (Pedro, María), ale i se jmény zcela moderními, často přejatými z jiných jazyků (La Jennifer, la Vanesa, el Kevin)

Spojení typu „**muy tontísima**“ („strašně moc hloupoučká“), „es bien requetebuena conmigo“ („je na mně strašně moc hodná“) jsou dalším prvkem, oblíbeným v hovorové mluvě všech španělsky mluvících oblastí. Z jazykového hlediska jde o navrstvení několika různých prostředků gramatického stupňování.

„Dequeísmo“ nebo „deísmo“ patří mezi jazykové jevy, se kterými se běžně setkáváme u všech typů mluvčích v různých částech Španělska i Latinské Ameriky. Montero Curiel⁹⁰ zmiňuje jako typické pro Extremaduru výrazy jako „**pienso de que**“, „hacer de sufrir“, „resulta de que“. Nepřekvapí, že se setkáváme také s rozšířeným „laísmem“ a „leísmem“. Ta jsou však typická spíše pro severní část Extremadury; provincie Badajoz je v rozlišování původních latinských pádů důslednější.

Další velmi současnou tendencí hovorové mluvy, typickou například pro oblasti Valencie, Latinské Ameriky a Extremadury jsou spojení příslovcí místa a přízvučného přivlastňovacího zájmena („delante mío“, „**detrás suya**“, „encima tuyo“)

Hovorové a regionální varianty španělštiny také registrují u některých slov kolísavost v rodě. Mezi slova, která se běžně, a tedy i v extremadurské španělštině, vyskytují někdy v mužském a někdy v ženském rodě patří například „calor“, „puente“, „idioma“, „reuma“ a „pringue“. V mnoha případech jde o zachování rodu, jaký měla daná slova ve středověké španělštině („la calor“). V Extremaduře kromě nich kolísají slova jako „pus“ (hnis), „fuelle“ (záhyb) či „mediodía“ (poledne), s jasnou preferencí ženského rodu: „...v Extremaduře se

---

⁸⁸ „Creemos que el hecho de incluir algunos vulgarismos comunes a distintas hablas hispánicas, desde un punto de vista metodológico está justificado; hemos intentado describir lo que está vivo y realmente funciona en el sistema lingüístico de la comunidad dialectal.“ VIUDAS CAMARASA, Antonio. *Diccionario extremeño*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1980.

⁸⁹ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

⁹⁰ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

upřednostňuje užití ženského rodu, na rozdíl od ostatních jazykových variant, které dávají přednost rodu mužskému.“⁹¹ „La calor“, „la pus“, „la puente“, „la fuelle“, „la pringue“. Kolísavostí se v Extremaduře také vyznačují slova „aceite“ (olej), „cerillo/cerilla“ (zápalka), tyto však bez preference ženského rodu. Další změny rodů viz oddíl „La perala“.

4.2.2 Dialektální varianty příslovcí a zájmen

Zde uvádíme krátký výčet nejčastěji užívaných zájmen a příslovcí a jejich modifikací v extremadurské španělštině. Jde o modifikace spojené s jazykovými fenomény metateze⁹², proteze⁹³, aferéze⁹⁴, ztrátou slabik či záměnou likvidních hlásek /l/ a /r/ ve výslovnosti:

así – asín, ansín, ansina, asina

luego - aluego

todavía – todavía, entodavía

después – endispués

antiguamente - endinantes, antaño, hogaño

desde – dende, ende

nadie – naide

todo – to

nada – na

mismo – mesmo

cualquiera - cuarquiera

alguien - arguien

algo – argo

nosotros – mosotros, nusotros

*sotro/sotra – este otro/esta otra*⁹⁵

4.2.3 „Plazoletina“

Nadpis této podkapitoly upozorňuje na fenomén diminutivních koncovek. „Plazoletina“ je zdrobnělina slova „plaza“ (náměstí). Tento fenomén uvádíme na prvním místě, a to z jednoduchého důvodu; někteří autoři se shodují v tom, že jde o jediný tvaroslovný rys, který je společný oběma extremadurským provinciím, a který je skutečně

⁹¹ „...en Extremadura las preferencias en el uso se inclinan hacia el género femenino, frente a otras hablas que dan prioridad al masculino.“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

⁹² přesmyknutí hlásek ve slově

⁹³ předsunutí hlásky na začátek slova

⁹⁴ eliminace hlásky/hlásek z počátku slova

⁹⁵ Zpracováno podle MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

specificky extremadurský. Na celém území Extremadury se při zdrobňování podstatných a přídavných jmen velké oblibě těší koncovka „ino“ (a její apokopovaná varianta –ín a ženský rod –ina). Jejich původ je v leónském dialektu. Uvádí se, že apokopovaná forma –ín ve slovech jako garrapín či colorín je běžnější na severu Extremadury, směrem k jihu se zase do popředí dostává užívání diminutivní koncovky -ito, rozšířeném i v celé Andalusii, což jen dokládá teorii Montero Curiel o některých asturskoleónských jazykových prvcích, jejichž „intenzita užívání se snižuje směrem na jih, v jasném souboji s meridionálními výrazy, které pronikají do extremadurské mluvy z Andalusie.“⁹⁶

Vitalita: velká, u všech typů mluvčích, v obou provinciích.

4.2.4 „El mi perro“

Jev týkající se zejména severní části provincie Cáceres je rozšířen mezi všemi mluvčími, bez ohledu na věk či postavení. Struktura typu „la mi amiga“ a „el mi hermano“ byla kdysi „běžná v archaické španělštině, přičemž velké oblibě se těšila zejména v jazykových variantách asturskoleónského typu.“⁹⁷ O tom, zda se struktura určitý člen + přivlastňovací zájmeno + podstatné jméno dostala do extremadurštiny skrze leónštinu či archaickou kastilštinu se proto vedou diskuse.⁹⁸

Vitalita: sporná, zřejmě na ústupu, vyskytuje se u starších mluvčích, zejména na severu.

4.2.5 „La perala“

Je mnoho autorů, kteří zmiňují skutečnost, že stromy a jejich plody mají v Extremaduře ženský rod. To potvrzuje výše zmíněnou tezi: „...v Extremaduře se upřednostňuje užití ženského rodu, na rozdíl od ostatních jazykových variant, které dávají přednost rodu mužskému.“⁹⁹ a také opět příbuznost s dialektem leónským, jelikož v jazykových variantách leónských je také jasně preferován ženský rod pro pojmenování stromů¹⁰⁰, stejně jako tomu bylo také v latině. „La nogala“ (ořešák), „la perala“ (hrušeň), „la

---

⁹⁶ „...su intensidad decrece a medida que se avanza hacia el sur, en una pugna clara con los meridionalismos que desde Andalucía irrumpen en las hablas de Extremadura.“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

⁹⁷ „(...)construcción habitual en el castellano antiguo, con especial vigencia en las hablas populares de todo el ámbito asturleonés.“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

⁹⁸ „Es difícil precisar con exactitud el origen de este hecho lingüístico, puesto que es habitual en el dominio leonés, pero también existía en el castellano medieval.“ VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

⁹⁹ „(...)en Extremadura las preferencias en el uso se inclinan hacia el género femenino, frente a otras hablas que dan prioridad al masculino.“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

¹⁰⁰ ZAMORA VICENTE In MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006, s. 50.

tocona“ (olivovník). V některých starších textech (Mouton, Viudas Camarasa) se ještě vyskytuje tvar bez přidaného koncového /a/. „La peral“. „La nogal“.

4.2.6 „Una poca de agua“

Z takzvaného dělivého členu, který vypadal ve staré kastilštině takto: „beber del agua“, „dar del pan“ a označoval blíže neurčené, nějaké množství, či část se v extremadurské španělštině zachovala spojení typu „unos pocos de tomates“. Bývají nazývána také dělivý genitiv a zachyceny jsou v různých oblastech po celé Extremaduře; z těch větších jmenujme například oblast las Hurdes, Coria, Mérida.

Vitalita: značná, užíváno dodnes, ale pouze v ustálených spojeních, v obou provinciích.

4.2.7 „¡Se tome usted un café!“

V Extremaduře je časté „předsazení“ nepřízvučných zájmen první a druhé osoby před zájmena třetí osoby, přičemž standardní španělština vykazuje samozřejmě větný pořádek opačný. V indikativních konstrukcích („me se fue el santo al cielo“) se s tímto jevem setkáváme často v mnoha venkovských mluvách španělsky mluvících oblastí. Antepozice takového nepřízvučného zájmena v rozkazovacím způsobu je také častá: „Me dé agua usted“ (dejte mi vodu). „Se tome usted un café“ (dejte si kávu). I tento fenomén je však spojen spíše s mluvou rustikální, tedy venkovskou.

Vitalita: velká, na venkově.

4.2.8 „Voy p' al campo“

Kontrakce předložky a členu jako v případě věty „Voy pal campo“ (para + el) jsou v Extremaduře dalším obvyklým jevem. Montero Curiel uvádí: „Para vykazuje v obou extremadurských provinciích synkopovaný tvar pa a v kombinaci se členem el staženou formu p' al (para + el).“¹⁰¹

Vitalita: značná, častý jev v obou provinciích.

4.2.9 Zvláštní příslovečné vazby

Některé spojky se v Extremaduře užívají v jiném významu, než je tomu ve španělštině standardní. Mezi nejzajímavější změny ve významu patří užití spojky „contra“ či „entre“ namísto „cuanto“ (ve významu „čím více“): „Contra más me aconseja, peor“ (Čím více mi

---

¹⁰¹ „Para muestra en las dos provincias extremeñas la forma sincopada „pa“, y, en relación con ella, contracciones con el artículo „el“ (p'al = „para el“). MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

radí, tím hůře). „Entre más se lo digo, menos caso me hace“ (Čím více mu to říkám, tím méně na mně dá) a užití spojení „des que, de que“ ve významu „cuando“ (jako „až“). „Des que termine, se lo digo.“ (Až skončí, tak mu to řeknu) „Entre“ i „contra“ vedle toho zachovávají i svůj běžný význam.

Vitalita: není známo.

4.2.10 Slovesné změny

Časování sloves jeví v extremadurské mluvě sled zvláštností, které je možné vysvětlit působením analogie (připodobnění) či kolísavostí, která je vlastní dialektálním variantám celé španělsky mluvící oblasti. Mnohé z obměn extremadurského slovesa má svůj původ v nestálosti tematických samohlásek, jako je asimilace, disimilace, diftongace či ztráta diftongace kvůli připodobnění.¹⁰²

Změny ve tvaru sloves na základě výše popsaných jevů pozorujeme na příkladech: „jugar, apreta, dicir, pidir, puniendo, semos, seis, llevemos, conozo, crezas, trajon, puson, hizon, dijistes, vinistes, doldría, quedría“ či hovorové tvary subjunktivu slovesa „haber“ „haiga, haigas, haiga.“ V kapitole zabývající se fonetickými zvláštnostmi extremadurské španělštiny byl již zmíněn fenomén neutralizace likvidních souhlásek. Ten se odráží také ve slovesech, v obou provinciích je velice typická výslovnost /aral/, /comel/, /decil/ namísto /arar/, /comer/ a /decir/ (orat, jíst, říkat), přičemž směrem k jihu se někdy koncové /l/ úplně ztrácí a vyslovuje se tak pouze /ará/, /comé/, /decí/.

Nejzajímavější dialektální změny se však týkají sloves, u kterých nedochází ke změně pouze výslovnostní, ale k přenosu významu; těm se budeme věnovat obšírněji. Pomocné sloveso „haber“ se v Extremaduře používá v jiných významech než v standardní španělštině (i když svůj běžný význam také uchovává) Jako „tener“ (mít) připomíná tranzitivní použití, které mělo ve staré kastilštině – „habemos muchas naranjas“ (Máme mnoho pomerančů). Dále se s ním setkáme ve významu „ser“ (být) – „habemos dos hermanos“ (jsme dva bratři) a jako „estar“ (být) – „habíamos allí muchos“ (Bylo nás tam mnoho). Také sloveso „caer“ má, kromě běžného významu (spadnout, padat), v Extremaduře tranzitivní charakter; jako „dejar caer / tirar“ (shodit, vyhodit) anebo ve významu „derramar“ (vylít). „Si caes el vino, te doy una paliza.“ (Jestli vyliješ to víno, dostaneš). Tranzitivností se pak vyznačuje i sloveso „quedar“, jež se používá ve významu „dejar, abandonar, olvidar“ (nechat, zapomenout,

¹⁰² „La conjugación de los verbos presenta en las hablas extremeñas una serie de peculiaridades que pueden explicarse por la acción de la analogía y por las vacilaciones propias de las variantes dialectales en todo el ámbito hispánico. Muchas de las modificaciones del verbo extremeño tienen su origen en la inestabilidad de las vocales temáticas como la asimilación, la disimilación, la diptongación o la falta de diptongación por analogía.“ MONTERO CUIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

opustit). „¡Hemos quedado el vino en casa!“ (Nechali jsme doma víno!). Sloveso „entrar“ (vejít) se pak zaměňuje s „meter“ (umístit, strčit, dát). „Entralo en la nevera“ (Dej to do lednice) a „soñar“ (snít) se užívá jako reflexivního („Me he soñado con mi hermano“).

Vitalita: značná, výskyt častý, v obou provinciích.

4.3 Lexikální zvláštnosti extremadurštiny

Extremadurský slovník je bezpochyby velmi mnohotvárný; v běžné mluvě městského člověka však jeho svébytnosti, narozdíl od výslovnosti, přízvuku a intonace, nejsou příliš patrné. Dnes již existuje nepřeborné množství extremadurských slovníků publikovaných na webových stránkách jednotlivých městských úřadů, radnic a okresů (viz příloha), z nichž každý představuje svou lokální variantu. Složení extremadurskou slovní zásoby kopíruje situaci větné skladby a výslovnosti. Nejdrtivěji se na extremadurské slovní zásobě podepsal vliv leónštiny a portugalštiny; mnoho slov má Extremadura společných také s Andalusí, jejichž vzájemné působení je obousměrné, stále ještě pozorujeme některé archaismy, jež se v ostatních regionech nedochovaly; Extremadurský slovník dále obsahuje výrazy hovorové, lidové či přímo rustikální (zejména na venkově) a Ariza jmenuje též přítomnost některých arabismů. Hlavní tendence, které jsme v současné extremadurské španělštině zaznamenaly jsou:

Za první, ústup v používání španělských archaismů, jenž je důsledkem modernizace celé oblasti, zejména pak venkova a prací s ním spojených a propojením i těch nejdlejších částí Španělska prostřednictvím internetu, tisku, televizního a rádiového vysílání i snadného cestování. Za druhé, každá z obcí disponuje specifickou slovní zásobou. Některé výrazy se tak v Extremaduře liší doslova „od vesnice k vesnici“:

Zrovna tak, jak je tomu v lidových mluvách jiných dialektálních oblastí, také extremadurština nedisponuje rozsáhlým celkem odlišných slov...navzdory tomu, je každá obec pokladnicí pojmů, které se za skutečně výlučné považovat dají...¹⁰³

Za třetí, příklon ke standardní, běžně užívané španělštině, jenž má za následek stírání regionálních rozdílů. Za čtvrté, vliv leónštiny na výslovnost, větnou skladbu a slovní zásobu ztrácí na síle, v současnosti je nahrazen vlivem *meridionální* varianty španělštiny z jihu,

---

¹⁰³ „(...)como sucede en hablas populares de otros dominios dialectales, el extremeño carece de un conjunto extenso de palabras diferenciales(...)pese a ello cada pueblo atesora algunos términos que sí pueden calificarse de exclusivos...“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

expanzivní regionální varianty, jejíž vliv je patrný zejména na úrovni fonetické (postupující aspirace, neutralizace likvidních souhlásek a „yeísmo“ zažívají rozmach):

...setkáváme se s vpádem nových fenoménů, které se šíří od jihu: aspirace implozivních souhlásek, „yeísmo“, vypouštění souhlásek uvnitř slova či přítomnost koronálního /s/ jsou prvky, které zažívají velký rozmach, přičemž jsou všechny spojeny s příklonem k uvolnění výslovnosti.¹⁰⁴

Za páté, stále ještě bohatý slovník spojený se zemědělskými pracemi, obděláváním půdy a obstaráváním dobytka, který existuje i přes skepsi mnoha dialektologů:

...svěbytná slovní zásoba, která ještě nedávno plnila celé stránky dialektálních monografií jsou v současnosti muzejními exponáty, nositeli slovíček, která už nikdo nepoužívám, dokonce ani sami zemědělci.¹⁰⁵

již se obávají jeho kompletního vyhubení. Montero Curiel uvádí slova jako „maquinar“, které nahradilo původní „allanar la tierra“ a slovo „máquina“, jímž se daný úkon provádí, nahradilo celou plejádu jiných přístrojů a nástrojů označovaných dnes obecným „máquina“. González Salgado v roce 2002 zpracoval slovníček pojmů, které se v jednotlivých extremadurských obcích používají pro označení těchto významových okruhů: označení druhů polí (úhor, lad), vstupní brány na statek, sloves orat, plít a kypřit půdu, označení pro postroj a zvonce pro dobytek a označení vepře a kozy v různých obdobích věku.¹⁰⁶

Za šesté, další složku extremadurského slovníku, na kterou upozorňuje například Ariza Viguera¹⁰⁷, tvoří specifické obraty metaforického charakteru. Jistý druh fazolí je tak například nazýván „**muchachinos con chalecos**“ (panáčci ve vestičkách) a v podstatě je to jediný používaný název. V obci Malpartida de Plasencia (jazyková varianta *chinato*) se užívá obrat „**cucho pan dejarra**“, který doslova znamená „s kým se dělíš o chléb“ a používá se jako

---

¹⁰⁴ „(...)nos encontramos con la irrupción de nuevos fenómenos que se van extendiendo desde el Sur: las aspiraciones de las consonantes implosivas, el yeísmo, la pérdida de consonantes interiores o la presencia de la /s/ coronal son rasgos en expansión, relacionados todos ellos con una tendencia a la relajación articuladora.“ GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *La fonética de las hablas extremeñas*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.geolectos.com/ree-2-2003.pdf>

¹⁰⁵ „(...)léxico peculiar llenaba páginas enteras de referencias en monografías dialectales recientes, son en la actualidad piezas de museo, portadoras de vocablos que ya nadie utiliza, ni siquiera los agricultores.“ MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006

¹⁰⁶ GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Přednáška *La estructura del léxico extremeño*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/salgado.pdf>

¹⁰⁷ ARIZA VIGUERA In VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

synonymum otázky „Z jaké jsi rodiny?“ Dalším zajímavým obratem je pak „**la fuerza de**“, výraz nahrazující v některých obcích Horní Extremadury „la mayoría de“. „La fuerza de los días, me bebo un café.“ (Většinou si dávám kávu každý den). V neposlední řadě uvedeme výraz, který hojně vkládá do úst svému hrdinovi pokročilého věku extremadurská spisovatelka Dulce Chacón ve své próze *Cielos de barro*¹⁰⁸; „**ni una miguina de**“ (či „ni una miguita de...“) je extremadurským ekvivalentem kvantitativního příslovce „ani trochu“. „No me quedaron ni una miguina del pan“ (dosl. „Nenechali mi ani kůrku chleba“).

---

¹⁰⁸ CHACÓN, Dulce. *Cielos de barro*. Madrid: Planeta, 2000

Za sedmé, větší expresivita, afektivita a důraz při tvoření větných syntagmat:

Některá kastilská slova se prodlužují, snad proto, aby se myšlenka či vyjádření náklonnosti dodalo většího důrazu, hodnoty, energie a švihy, jako například ve slovech „chiquirrinino, chiquinino chico“ (maličký), „encarrefilar“ (seřadit) „arrempujar“ (zatlačit), „alantito“ (hodně dopředu) a „abajote“ (hodně dolů).¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ „Algunas palabras castellanas se alargan tal vez para darles más énfasis, más energía y vigor a sus ideas o afectos como en „chiquirrinino, chiquinino, chico“, „encarrefilar“ („enfilar“) „arrempujan“ („empujar“); „alantito“ („más que adelante“) y „abajote“ („más que abajo“).“ *Ayuntamiento de Valverde de Llerena*. Diccionario. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.valverdedellerena.com/contenido.html>

Na závěr tohoto oddílu uvedeme stručný výčet některých nejčastěji zmiňovaných výrazů užívaných v různých částech Extremadury, doplněné jejich původem:

Tabulka č. 1

	VÝZNAM	ŠPANĚLSKY	PŮVOD
<i>AFECHAR</i>	Zavřít	cerrar	Portugalský
<i>APALANCARSE</i>	sednout si (hov.)	colocarse en un sitio	hovorový výraz
<i>A(R)CHIPERRES</i>	Krámy, staré věci	trastos viejos	Leónský
<i>ARGOFIFA</i>	hadr na podlahu	trapo	Arabismus
<i>ASÍN</i>	tak nějak	así	hovorový výraz
<i>BICIO</i>	Hnůj	estiércol	Archaismus
<i>BLANDA</i>	Rosa	rocío	Andaluský
<i>BORDA</i>	Mlžný opar	neblina	Portugalský
<i>CABEZO</i>	Pahorek	monte pequeño	Archaismus
<i>CERILLO</i>	Zápalka	fósforo	Andaluský
<i>COLLAZO</i>	velmi blízký přítel	amigo íntimo	Archaismus
<i>CONCALECERSE</i>	zahynout teplem, shnít	puadirse	Archaismus
<i>CORTIJO</i>	venkovský statek	finca	extremadurský/andaluský
<i>DOBLAO</i>	komora, spíž	trastero	Andaluský
<i>FALAR</i>	Mluvit	hablar	Leónský
<i>FARRAGUAS</i>	neupravený, otrhanec	descuidado en el vestir	Leónský
<i>HOGAÑO</i>	Letos	este año	Archaismus
<i>MIAR</i>	Mňoukat	maullar	Portugalský
<i>PALACAZÚ</i>	Lékořice	regaliz	Portugalský
<i>PALRAR</i>	Mluvit	hablar	Leónský
<i>PE(R)RUNILLA</i>	druh sladkého pečiva	tipo de postre	extremadurský
<i>RECENCIO</i>	ranní bríza	aire fresco de la mañana	Andaluský

Poznámky: Je jasné, že uvedená slova se nevyskytují ve stejné míře ve všech částech Extremadury. „Falar“ se zachovalo pouze v extremadurské *fale*; „palrar“ pak naopak v hornoextremadurštině.

5. SOCIOLINGVISTICKÁ SITUACE V EXTREMADUŘE

„Netvrdím, že se Extremaduřan stydí za to, jak mluví, ani že trpí nějakým komplexem, ale že mu každopádně chybí vědomí regionální příslušnosti.“¹¹⁰

5.1 Sociolingvistická situace ve Val de Xálima

To, že se v Jalamském údolí, po staletí zachoval nejen zcela specifický a autonomní jazyk, ale i jedinečný folklór, architektura a tradice těchto míst, nepřestává v posledních desetiletích udivovat nejen filology a lingvisty všech zaměření, ale i běžné turisty. A nejde jen o to, že se toto vše zachovalo, ale hlavně že se těší nesmírné oblibě, prestiži a vitalitě. Udivuje o to více, když se dozvíme, že fala nejen že musela odolávat tlaku španělštiny „zvenč“ (okolní vesnice mluvily španělsky a oficiálním jazykem byla vždy španělština), ale také zevnitř. Právě Martín Galindo upozorňuje na to, že v průběhu celého dvacátého století (ne-li dříve) a patrně až do doby nedávno minulé byla fala pouze jazykem lidových vrstev. V kostele i na úřadech se používala vždy španělština, proto také téměř neexistují písemné památky, všechny úřední dokumenty byly psány španělsky. Španělština v ústech toho, kdo jí používal, byla výrazem vyššího postavení, fala naopak jazykem poddaných a chudých. To až s příchodem 21. století se situace obrací; důkazem uvědomělosti, vzdělání, dobrého postavení a prestiže se stává schopnost vyjadřovat se falou.

Na čem se však shodují všichni jazykovědci, je sociální přehodnocení faly jejími mluvčími v posledních letech (jak už bylo naznačeno v předchozím oddíle). Stalo se otázkou prestiže faly používat, a to u všech sociálních vrstev. Martín Galindo tento fenomén dokládá na mnoha příkladech z běžného života obce:

Mezi viditelné projevy tohoto hnutí patří pouliční aktivita vyjádřená prostřednictvím grafitti na zdích s nápisy ve fale, přeškrtnané španělské názvy(...)šíření samolepek, triček, kalendářů, programů svátků(...)a vzrůstající počet veřejných podniků s názvem ve fale...¹¹¹ (viz příloha č.1-3)

---

¹¹⁰ VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

¹¹¹ „Signos visibles de este movimiento es la agitación callejera expresada en muros y paredes mediante el spray noc numerosas pintadas escritas na fala y en la tachadura de los nombres en español...la profusión de pegatinas, camisetas, calendarios, programas de fiesta etc...y la creciente denominación de establecimientos públicos noc nombres en la fala.“ MARTÍN GALINDO, José Luis. Aproximación sociolingüística ó val do Ríu Ellas (Cáceres): Estudio dos usos e actitudes lingüísticas. In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la*

Je to bezpochyby dáno také tím, že si sami obyvatelé všimli zájmu, který mezi antropology, sociology a lingvisty jejich způsob mluvy probouzí. Množství anket realizovaných v posledních letech nemohl uniknout zájmu samotných mluvčích a jejich reakce na cizince přicházející zkoumat falu přímo do Údolí Jalamy už proto dávno nejsou překvapené.

Fala je dialektem živým, rozšířeným mezi všemi věkovými i sociálními skupinami. Každá z uvedených obcí disponuje specifickou variantou faly a to je také důvod, proč se setkáváme s označeními **valverdeiru** (označení pro falu ve Valverde de Fresno), **mañegu** (označení faly v San Martín de Trevejo) a **lagarteiru** (označení faly v Eljas) a chapurrado/chapuráu (lidové označení, které sami valverdeiros používají při pojmenování svého způsobu mluvy). Sociální povědomí mluvčích je velice dobré; pocítují hrdost vůči svému jazyku, jsou si vědomi své výlučnosti a dělá jim radost. To je však stav současný, bylo již řečeno, že ještě donedávna byla fala jazykem pouze lidových, nižších či středních vrstev a jako taková nebyla zřejmě považována za příliš prestižní záležitost.

Ve vesnici Eljas, která je kontaktům s ostatními vesnicemi otevřena nejméně, se zachovává nejčistší, nejméně pošpanělštěná verze faly. Valverde de Fresno naopak odkáživa udržuje čilé obchodní a přátelské kontakty s Cáceres, Salamancou i Hoyos a množství i a množství i frekvence situací, kdy lze nebo je třeba použít španělštinu se tedy logicky zvětšuje. Costas¹¹² uvádí, že lidí, kteří používají falu na pracovišti nebo v práci ve Valverde de Fresno je pouhých 69%, oproti tomu v prvně zmiňovaném Eljas je jich až 93%. Zajímavý sociolingvistický údaj přináší také Gargallo Gil¹¹³; ve Valverde je také vzhledem k blízkosti portugalské hranice nezanedbatelné množství smíšených portugalsko-valverdských manželství. To však paradoxně na vitalitu valverdeira a jeho přenos na potomky nemá negativní vliv; naopak, doma se falou mluví. Jiná situace nastává, když je jeden z manželů z jiné části Španělska; to potom klesají procentuální ukazatele užívání valverdeira ve všech směrech. Tento ukazatel jen dokládá větší spřízněnost faly s portugalským (a galicijským) než se španělštinou. Je možné se domnívat, že pokud se doma mluví valverdeirem, ten z páru, který má portugalský původ, rozumí lépe, než když je Španělem z jiné části Extremadury či

---

lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994). Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 407 – 414.

¹¹² COSTAS GONZÁLEZ, Xosé Enrique: „Valverdeiro, lagarteiro o mañego: O galego do Val do Río Ellas (Cáceres).“ In FERNÁNDEZ REI, Francisco: *Estudios de sociolingüística románica. Linguas e variedades minorizadas*. Santiago de Compostela, Servicio de Edicións da Universidade de Santiago de Compostela, 1999, s. 83-106.

¹¹³ GARGALLO GIL, José Enrique. La “Fala de Xálima” entre los más jóvenes: Un par de sondeos escolares (de 1991 y 1992). In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera* (Cáceres, 1994). Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 333-356

Španělska. Ostatně 75 % žáků z okresu Trevejo odpovědělo v anketě Gargalla Gila¹¹⁴, že je a právě v obci Valverde de Fresno byl tento údaj ze všech nejvyšší.

Tlaku normativní španělštiny jsou však vystaveny všechny tři obce a to z jednoho důvodu; povinné školní docházce. Ta probíhá ve španělštině a má za následek stírání výlučností místního dialektu a zvýšení počtu španělských slov ve slovní zásobě *fala-hablantes*, či pošpanělšťování původních výrazů. Není to však samozřejmě jen školní docházka, která způsobuje, že se fala pošpanělšťuje; mezi další faktory patří sdělovací prostředky, zejména televizní vysílání. Martín Galindo¹¹⁵ upozorňuje na to, že fale nehrozí kompletní zánik, jejím problémem v budoucnosti bude jazyková degradace. Neexistuje nebezpečí, že by se fala jednoduše přestala používat, avšak její progresivní připodobňování se španělštině povede a vede ke stírání rozdílů mezi falou a španělštinou.

I přes odlišnosti valverdeiru, mañegu a lagarteiru, je porozumění mezi obyvateli jednotlivých obcí bezproblémové a zrovna tak jejich dorozumění se s galicijskými mluvčími. Za Galicijce se však mluvčí faly nepovažují; naopak, cítí spřízněnost s obyvateli okolních obcí, a to navzdory jazykové bariéře. Tato jazyková bariéra je však teoretická, vzhledem k tomu, že drtivá většina obyvatel těchto tří míst („Os tres lugares“) je biligvinní se španělštinou a ve formálních situacích či při kontaktu s „přespolními“ přechází plynule do španělštiny. K tomu říká Gerda Hasler následující: „Fala není snadno srozumitelná obyvatelům sousedních obcí, ale je srozumitelná pro obyvatele východní Galicie, přesto se mluvčí neidentifikují s Galicíjci, ale s lidmi z přilehlých vesnic.“¹¹⁶

V roce 2000 byla fala prohlášena extremadurskou kulturní památkou.

5.2 Středoškoláci ve městě Badajoz

V následující kapitole se budeme zabývat situací radikálně odlišnou; postavení současné extremadurštiny rozhodně nekopíruje situaci, ve které se nachází extremadurská *fala*. Nedá se říct, že by se extremadurština těšila vyslovené prestiži; skepsi autorů poukazujících na špatné jazykové povědomí extremadurských mluvčích a nedostatečnou prestiž extremadurského jazykového projevu, však také sdílet nemůžeme.

¹¹⁴ GARGALLO GIL, José Enrique. La “Fala de Xálima” entre los más jóvenes: Un par de sondeos escolares (de 1991 y 1992). In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 333-356

¹¹⁵ MARTÍN GALINDO, José Luis. “O fenómeno lingüístico y cultural do Val de Xálima”- El fenómeno lingüístico y cultural del Valle de Jálama. In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 377 – 395.

¹¹⁶ „No es fácilmente comprensible (fala, poz. autorky) por la población de las cercanías, pero sí por los gallegos orientales, de cualquier modo, los hablantes no se sienten identificados con los gallegos y sí con las gentes de las cercanías.“ HÄBLER, Gerda. A Fala: normalización tardía e identidad cultural. *Revista de estudios extremeños*. Tomo LXII., núm. II Mayo-Agosto, s. 637 – 653

Felisa Gómez ve své studii¹¹⁷ vysvětluje, že pro budoucnost jazyka je zásadně důležité to, jak ho vidí jeho uživatelé. Pokud jsou spokojeni s tím, jak mluví, nebudou svůj způsob vyjadřování měnit. Z výsledků dotazníkového šetření pak vychází, že ačkoli mnozí badajozští středoškoláci přebírají názor, že extremadurština je řečí „venkovskou, zaostalou, těžkopádnou a málo vytříbenou“¹¹⁸, jsou s ní spokojeni. Nestydí se za to, jak mluví a líbí se jim, protože je součástí a vyjádřením jejich identity. Na vzorku 190 středoškoláků ve věku 15 – 19 let se dále ve studii Gómezové ukázalo, že na otázku „jak nazvete svoji řeč“, jednoznačně převážily dvě varianty odpovědí – extremadurština a španělština.¹¹⁹ To je také důvod, proč jsem i já v anketě nabídla respondentům k zaškrtnutí tyto dvě možnosti, a ne jiné.¹²⁰

Gómez se domnívá, že volba odpovědi „španělsky“ znamená, že se mluvčí necítí plně identifikován s Extremadurou. Příklon k jedné či druhé variantě byl pak podmíněn nejen sociálním prostředím a pohlavím, ale především přechodem z jedné fáze vzdělávacího procesu do druhé. Jedinou skupinou, která při přechodu své preference neměnila, byla sociální střední vrstva; chlapci bez ohledu na věk zaškrtili „španělsky“, dívky „extremadursky“. V ostatních sociálních vrstvách pak docházelo ke zmíněné proměně názorů v souvislosti s postupem do maturitních ročníků. O *castúu* si pak středoškoláci mysleli, že je to řeč „venkovská, která už se skoro nepoužívá“¹²¹. Středoškoláci dále potvrdili, že skutečně existuje určité stereotypní smýšlení o extremadurštině, jak ze strany jejich mluvčích, tak cizinců, jako o řeči „venkovské či neohrabané“.

Gómez však došla k závěru, že extremadurština nezmizí a její charakteristické rysy (rysy současné extremadurské španělštiny, ne *castúa*) zůstanou zachovány, a to i kdyby byla sebevícе „vesnickou a neohrabanou“, přesto pro ně zůstává známkou jejich identity.¹²²

---

¹¹⁷ GÓMEZ RODRÍGUEZ, María Felisa. *Estudio sociolingüístico del habla de Badajoz*. Předneseno na Congreso internacional sobre patrimonio lingüístico extremeño (Cáceres, 2004). Dostupné z: archiv autorky.

¹¹⁸ „ruda, cateta, poco fina“ GÓMEZ RODRÍGUEZ, María Felisa. *Estudio sociolingüístico del habla de Badajoz*. Předneseno na Congreso internacional sobre patrimonio lingüístico extremeño (Cáceres, 2004). Dostupné z: archiv autorky.

¹¹⁹ extremeño, castellano

¹²⁰ jako například: castúo, español, español extremeño.

¹²¹ „(...)de pueblo y que casi no se usaba“ GÓMEZ RODRÍGUEZ, María Felisa. *Estudio sociolingüístico del habla de Badajoz*. Předneseno na Congreso internacional sobre patrimonio lingüístico extremeño (Cáceres, 2004). Dostupné z: archiv autorky

¹²² „El futuro del extremeño está grantizado(...)si se sienten identificados con su forma de hablar, tenderán a seguir empleando los rasgos caracterizadores y no los cambiarán porque es una seña de identidad, por muy basta, cateta y ruda que les pueda parecer.“ GÓMEZ RODRÍGUEZ, María Felisa. *Estudio sociolingüístico del habla de Badajoz*. Předneseno na Congreso internacional sobre patrimonio lingüístico extremeño (Cáceres, 2004). Dostupné z: archiv autorky

5.3 Studie extremadurského venkova

I González Salgado opakuje to, co bylo již mnohokrát řečeno: „Vědomí jazykové výlučnosti u Extremaduřanů není velké.“ González realizoval dotazníkové šetření na různých místech po celé Extremaduře. Jeho práce byla dialektálního, nikoli sociolingvistického charakteru. Přesto byla jedna z otázek, kterou svým respondentům pokládal, také: „Jak mluvíte?“ Z 64 respondentů odpovědělo, že mluví „španělsky“ (castellano/español) 32 dotázaných, variantu „extremadursky“ pak zvolilo dvacet mluvčích. Dalších deset na otázku odpovědělo označením lokální jazykové varianty (např. „lagarteiru“, „hurdano“, „chinato“, „fontanés“).

Na otázku „jak se mluví u vás ve vesnici“ pak obdržel Salgado většinu odpovědí ve znění „špatně“ (26 respondentů) oproti 14 „dobře“ a dvanácti „normálně“. Jasně proto vyplynulo, jak přistupují respondenti (výzkum neprobíhal ve velkých městech) ke svému jazykovému projevu, a to nezávisle na tom, zda v první otázce odpověděli, že mluví španělsky nebo extremadursky. V obou případech prostě to, jak mluví, nepovažují za dostatečně prestižní, „dobré“.

Salgado potom uzavírá tím, že extremadurštinu není možné považovat za dialekt. A to právě proto, že obecné jazykové povědomí extremadurského mluvčího ani charakter extremadurštiny není takový, abychom ho mohli srovnávat s leónštinou, aragonštinou nebo anadoluštinou.

5.4 Shrnutí

Prozatím se lingvisté v dostupných materiálech shodovali v tom, že a) extremadurští mluvčí na většině území Extremadury (kromě okresu Trevejo, viz kapitola 5.1) nemají dobré povědomí o svém jazyce, netěší se u nich dostatečné vážnosti, mají pocit, že je podceňována i okolím, mají pocit, že nedosahuje dostatečné úrovně anebo, že vlastně něco jako extremadurština neexistuje. Takové jazykové chování bylo spojováno s nevelkým pocitem regionální výlučnosti, nedostatečným sebevědomím a nezájmem autorit (narozdíl od situace katalánské či asturské, jejíž autonomní vlády i mluvčí se dožadovali uznání existence regionálního jazyka). Dialektální povědomí Extremaduřana bylo porovnáváno s povědomím andaluského mluvčího; ten je totiž, na rozdíl od extremadurského mluvčího, na svou zvláštní

mluvu hrdý“¹²³, a to bez ohledu na to, zda ji ostatní pokládají za jazyk, dialekt či variantu španělštiny.

---

¹²³ „(...)el andaluz se siente orgulloso de su particularidad de habla.“ VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

6. SOCIOLINGVISTICKÁ ANKETA

Při přípravě sociolingvistické ankety, zkoumající postoje mladých Extremaduřanů, jsem vycházela především z odborného článku *Sociolingvistická metodika*¹²⁴ a také z díla s názvem *Valverde de Fresno, Eljas, San Martín de Trevejo, trilogie tří míst*.¹²⁵ Gargallo Gil ve své knize popisuje situaci v okrese Trevejo, kde sám realizoval několik sociolingvistických anket a proto mi jeho poznámky a rady byly velkou inspirací. Co se týká konkrétních otázek, inspirovala jsem se u Felisy Gómez, která vytyčila linii, již jsem měla v úmyslu rozvinout. Felisa Gómez zkoumala postoje extremadurských středoškoláků ve městě Badajoz; já jsem chtěla podobné otázky položit studentům vysokoškolským v druhém největším extremadurském městě – Cáceres. I když z tohoto projektu z technických důvodů sešlo, struktura připraveného dotazníku zůstala téměř beze změny zachována.¹²⁶

Otázky vzniklého dotazníku jsou v zásadě čtyř typů; osobní údaje (otázky 12 – 16), otázky zabývající se tématem „jak se mluví v Extremaduře“ (3 – 8), pohled na *Extremadurskou gramatiku* a jazyk, kterým je napsána (9 – 11) a povědomí lokální příslušnosti a hrdosti (1 – 2).

6.1 Cíle a cílová skupina

Nechtěla jsem pomocí ankety zjistit jen to, jak sami sebe a svůj způsob vyjadřování vidí extremaduřští mluvčí. Nechtěla jsem jen ověřit či vyvrátit, jak je to s oním mytickým „desprestigio“, kteří údajně Extremaduřané cítí vůči své řeči. Potřebovala jsem znát odpovědi i na konkrétnější otázky. Problematika zařazení extremaduřštiny. Lingvisté se nemohou shodnout; pro jednoho jde o dialekt, další jí pokládá za „přechodnou řeč“ – „habla de tránsito“, pro třetího je „způsobem mluvy“ a pro dalšího patří jasně do skupiny *meridionálních* variant španělštiny. Autor *První extremadurské gramatiky* pak osciluje mezi označeními jazyk a dialekt. Nabídla jsem proto respondentům v dotazníku čtyři základní odpovědi: jazyk, dialekt, varianta španělštiny a „přechodná řeč“ s cílem přispět k diskusi lingvistů ještě názory samotných mluvčích.

Přínos ankety je především v práci s příslušníky mladé a střední generace. Spolupráce s nejstarší žijící generací je v dialektologické praxi známou metodou; jde o tradiční způsob, jak zachytit zanikající dialektální rysy daného regionu; vychází se z premisy, že v řeči starších

---

¹²⁴ LARROSA BARBERO, Miriam. Metodología sociolingüística. *Anuario de lingüística hispánica*, 2003-2004, vol. 19-20, s. 141 – 178

¹²⁵ GARGALLO GIL, José Enrique. Las hablas de San Martín de Trevejo, Eljas y Valverde del Fresno. Trilogía de los tres lugares. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1999.

¹²⁶ Viz příloha č. 5 a s. 63

mluvčích se takové prvky nejlépe zachovávají. Já jsem se, oproti tomu, zaměřila na mluvčí mladé a střední generace, mezi 13 – 47 lety, a to ze dvou důvodů. Za prvé jsem usilovala o popsání aktuálního stavu jazyka. Chtěla jsem zjistit, jestli ty prvky, které už jsou popsány u starších mluvčích, se v současné řeči uplatňují i nadále či už jsou opravdu delegovány do kategorie archaismů.

Rozhodla jsem se tedy, že cílovou skupinou průzkumu budou uživatelé internetu a sociální síť *facebook*; vycházela jsem z předpokladu, že většina z nich bude příslušníky *Generace Z* a *Generace X*, mladé a střední generace, že půjde o lidi narozené v letech šedesátých až devadesátých. Budou tedy tvořit protipól dobře zmapovanému jazykovému chování nejstarší generace.

6.2 Technické aspekty

Anketa byla zpracována pomocí programu *zoomerang*, dostupného na webových stránkách *www.zoomerang.com*. Po dokončení dotazníku jsem obdržela URL adresu, kterou jsem následně rozeslala budoucím respondentům, a to buď prostřednictvím elektronické pošty (v případě konkrétních osob) či prostřednictvím sítě *facebook*. Abych dosáhla rozeslání dotazníků na místa s co největší možnou koncentrací Extremaduřanů, vyhledala jsem zájmové skupiny, jež byly nějakým způsobem spojeny s Extremadurou; tam jsem poté URL adresu zveřejnila. Anketa byla aktivní od 5.8.2009 do 25.8.2009. Sběr dat tedy probíhal po dobu dvaceti dnů. Předpokládala jsem, že v zájmových skupinách s názvy *Extremadura*, *Cáceres*, *Já jsem z Extremadury!*, *Mérida (Extremadura)*, *Badajoz*, *Extremadurská univerzita* a *Almendralejo (Badajoz)* se budou shromažďovat primárně Extremaduřané. V úvodu¹²⁷, který se jako první zobrazil všem, kteří na zmíněný odkaz *klikli*, jsem poté stručně představila projekt a anketu. Můj odhad, že úvod spolu s výmluvným názvem Jazykové postoje extremadurských mluvčích odradí případné respondenty z jiných lokalit (bezpochyby spolu s dalšími, které téma nezaujalo), než je Extremadura, se ukázal jako správný. Z 63 návštěv, tedy 63 lidí, kteří navštívili úvodní stránku k anketě, vyplnilo dotazník pouhých 35. V závěru jsem ještě byla nucena vyřadit dva dotazníky, protože v nich respondenti nevyplnili své osobní údaje (věk a původ). Nakonec jsem tedy zpracovávala údaje získané od třiatřiceti různých respondentů.

Sociolingvistická anketa, která byla tímto způsobem zrealizována, vznikla s cílem posloužit jako součást předvýzkumu. Mělo jít o jakousi sondu do jazykového chování extremadurských mluvčích. Sondu, která z přísně vědeckého hlediska nemůže nabídnout

---

¹²⁷ viz příloha č. 6

relevantní sociolingvistické údaje. Co však může, a to je také její hlavní metou, je naznačit cesty a stanovit domněnky pro další sociolingvistický výzkum. Význam ankety ostatně shrnují následující věty:

Význam ankety může být zejména v zajímavosti odpovědí, které se proto obvykle uveřejňují v plném znění a umožňují kvalitativní zkoumání. Výsledky však nelze pokládat za reprezentativní a jakékoli kvantitativní zpracování včetně vyjadřování v procentech je velmi problematické. Anketa vyjadřuje pouze názory dotázaných, které nelze zobecňovat, neboť výběr respondentů není reprezentativní – respondenty jsou buď známé osobnosti nebo odborníci, které autor ankety sám vybral, lidé, kteří se sami přihlásili (bloggeři, dopisy redakci apod.) anebo lidé, kteří se náhodou vyskytli na nějakém místě a redaktor jim položil anketní otázky.¹²⁸

Proč je vlastně současná anketa z přísně vědeckého hlediska neplatná? Za prvé, zkoumaný vzorek mluvčích je příliš malý. Aby byla zajištěna důvěryhodnost získaných dat je nutné dodržet buď procentuální kvótu navrženou sociolingvistou Labovem, který určí, jako reprezentativní, vzorek 0,0025% zkoumané populace. Druhou možností je pak získat 150 respondentů, což je podle Sankoffa číslo, které zaručuje reprezentativnost vzorku bez ohledu na velikost zkoumané populace.¹²⁹ Za druhé, nebyla provedena osobně, ale prostřednictvím internetu a sociální sítě *facebook*. Správnost a ověřitelnost poskytnutých údajů je tímto faktem mírně znehodnocená a nejdůležitější hodnotu, tedy extremadurský původ respondentů, nelze, ani přes opatření (např. zveřejnění dotazníku pouze na sítích, které jsou spojeny s Extremadurou) stoprocentně zaručit. Tento fakt ostatně během výzkumu potvrdil i jeden z respondentů – napsal, že je z Valencie a že se mu anketa moc líbila. Za třetí, vzorek neodpovídá kvalitativnímu složení cílové skupiny.

6.3 Anketa

1. Je pro tebe důležité být Extremaduřanem? ANO / NE
2. A Extremadura? Myslíš si, že je, oproti ostatním regionům, něčím výjimečná?
3. Jak mluvíš? EXTREMADURSKY / ŠPANĚLSKY
4. Co je, podle tebe, extremaduřština? JAZYK / DIALEKT / VARIANTA ŠPANĚLŠTINY /
“PŘECHODNÁ ŘEČ”

---

¹²⁸ WIKIPEDIA. OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIJE. Wikimedia Foundation. *Anketa*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Anketa>

¹²⁹ Parafrázují podle LARROSA BARBERO, Miriam. Metodología sociolingüística. *Anuario de lingüística hispánica*, 2003-2004, vol. 19-20, s. 141 – 178

5. Najdeš některé rysy, kterými se liší od ostatních španělských variant? Jaké jsou ty hlavní?
6. Napadají tě některé výrazy, který by byly charakteristické pro Extremaduru nebo pro tvou obec?
7. Mluví tvoji prarodiče jinak než ty? Napadají tě některá slova, která používají?
8. Co je, podle tebe, “castúo”? Jaký je rozdíl mezi extremadurštinou a “castúem”?
9. Znáš dílo nazvané První extremadurská gramatika? ANO / NE
10. Co si o něm myslíš? (o První extremadurské gramatice)
11. Co si myslíš o způsobu, jakým je napsán následující úryvek?

“Eh trihti tenel que confirmalu, peru el ehtáu ahtual del muehtru dialehtu eh malatu; no pue htal peol. Hadi 25 u 30 añuh entabía oyíamuh palralu cuasi de continu; oy, na máh saltan en ‘a palra ordinaria algunah de suh parabrah y ahta moh abehina que moh oyan palralu.”¹³⁰

Osobní údaje:

- věk?
  - tvoje vzdělání? Základní / středoškolské / vysokoškolské / vyšší než vysokoškolské
  - pocházíš z...provincie Cáceres / provincie Badajoz
  - narodil ses...na venkově / ve městě
  - v současnosti žiješ...v provincii Cáceres / v provincii Badajoz
-

¹³⁰ GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática ehtremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

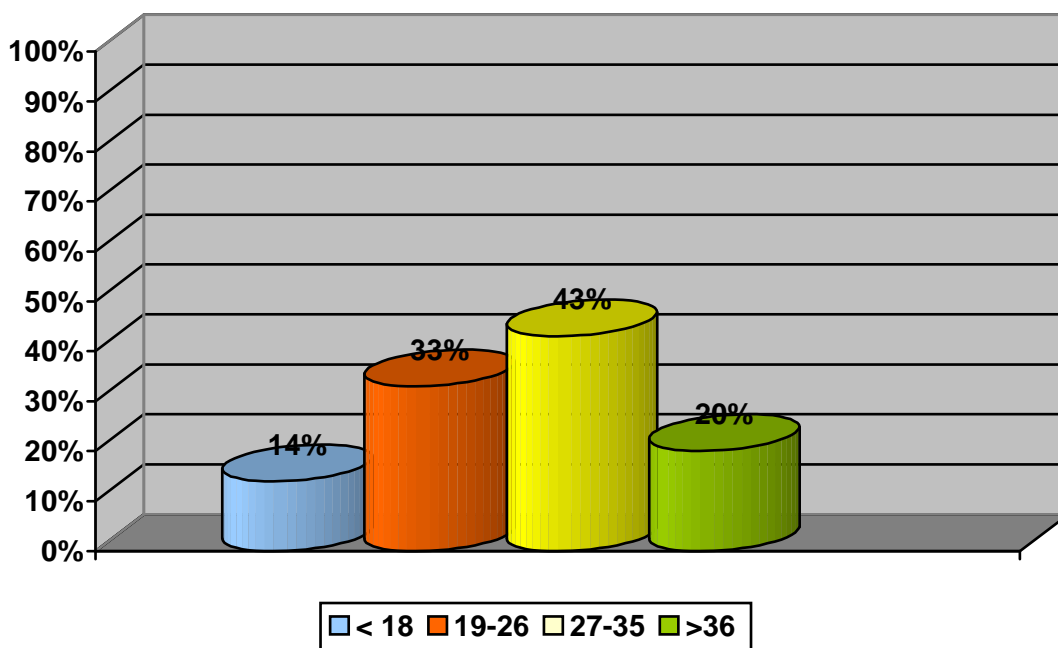
6.4 Vyhodnocení ankety

Ve snaze vyhnout se šíření zavádějících či nepravdivých tvrzení, které by mohly být výsledkem rozboru ankety, jež, jak bylo řečeno, nepracuje s reprezentativním vzorkem, pokusila jsem se vyhýbat percentuálnímu vyjadřování a zaměřit se na citování konkrétních odpovědí v jejich plném znění. Vyjádření procenty jsem pak volila v případech, kdy převaha jedné odpovědi byla drtivá a riziko zfalšování jsem proto považovala za minimální, nebo pro ilustraci zastoupení respondentů z hlediska věku, původu a vzdělanosti.

6.4.1 Obecné informace

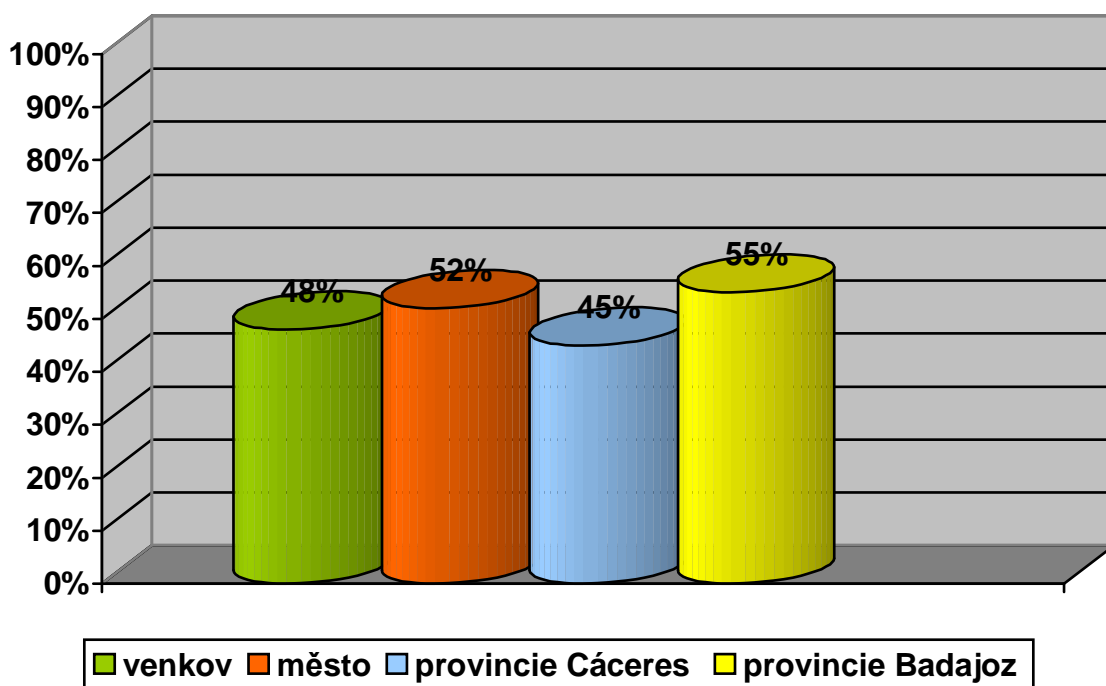
Ankety se zúčastnilo 33 respondentů ve věku 13 - 47 let. Nejpočetněji zastoupenou skupinou bylo věkové rozmezí 27 – 35 let (13 respondentů), následovala věková skupina 18 – 26 let s počtem 10 zástupců, respondentů starších 36 let bylo 6 a respondentů mladších 18ti let pak bylo nejméně (4).

Graf č. 1 Percentuální zastoupení respondentů podle věku

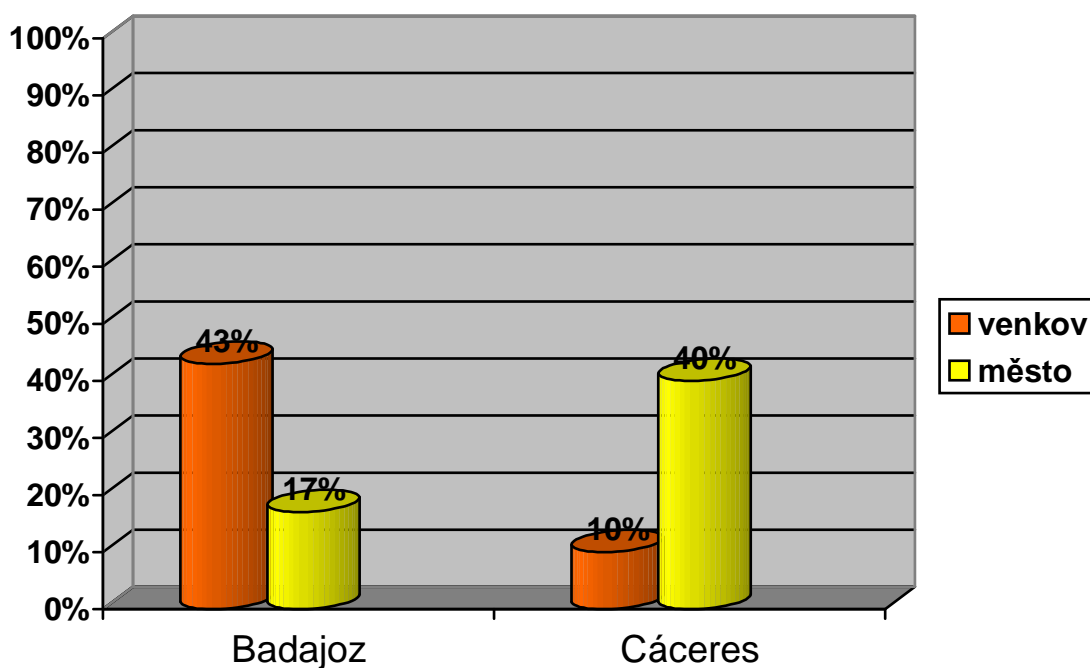
Zastoupení respondentů **podle provincií** bylo téměř rovnoměrné. Rovněž respondentů pocházejících z městského a venkovského prostředí byla přibližně stejně, jak znázorňuje následující graf:

Graf č. 2 Percentuální zastoupení respondentů podle původu

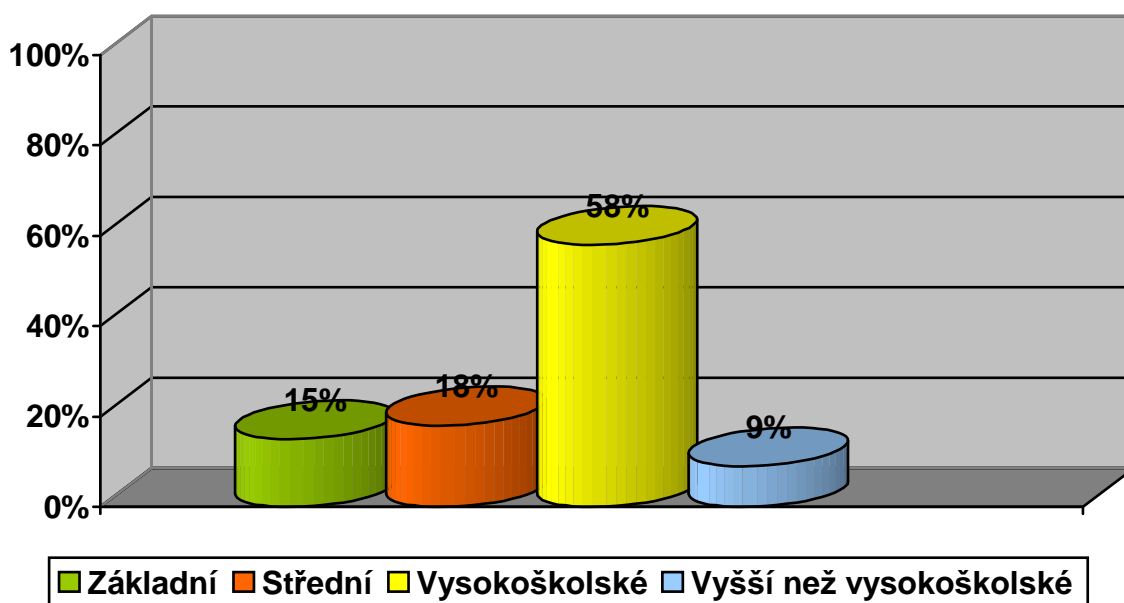
Méně rovnoměrné zastoupení pak tvořily skupiny respondentů pocházejících z venkovského prostředí provincie Cáceres; ti byli jen 3 na plných 13 respondentů pocházejících z venkovského prostředí provincie Badajoz. Z některého z městských center provincie Cáceres pak naopak pocházelo 12 respondentů na pouhých 5 respondentů z městského prostředí provincie Badajoz.

Graf č. 3 Percentuální zastoupení respondentů podle původu v závislosti na provincii

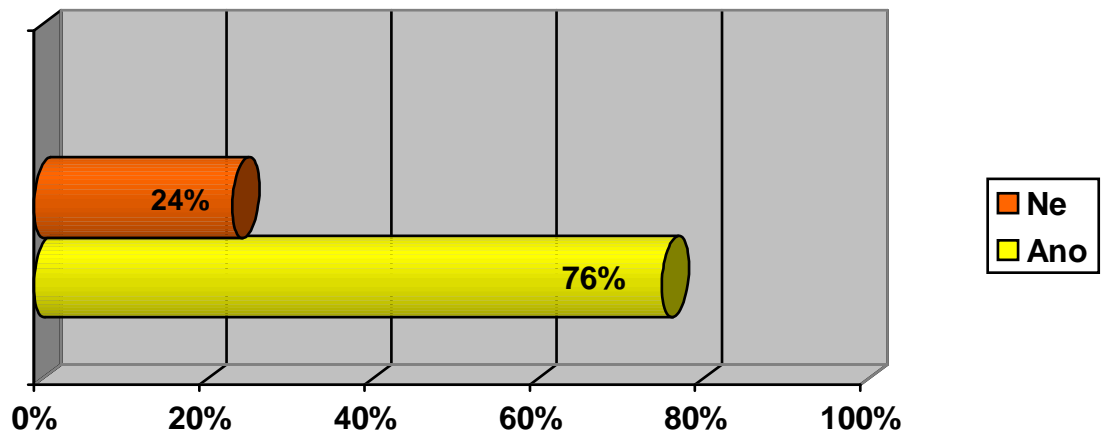
Většina (58%) respondentů pak byla studujících či s ukončeným vysokoškolským vzděláním; 15% byla zastoupena skupina lidí se základním vzděláním a 18% byla skupina se vzděláním středním. Nejméně zastoupenou skupinou pak tvořili respondenti s vyšším než vysokoškolským vzděláním (jeden mluvčí).

Graf č. 4 Percentuální zastoupení respondentů podle vzdělání.

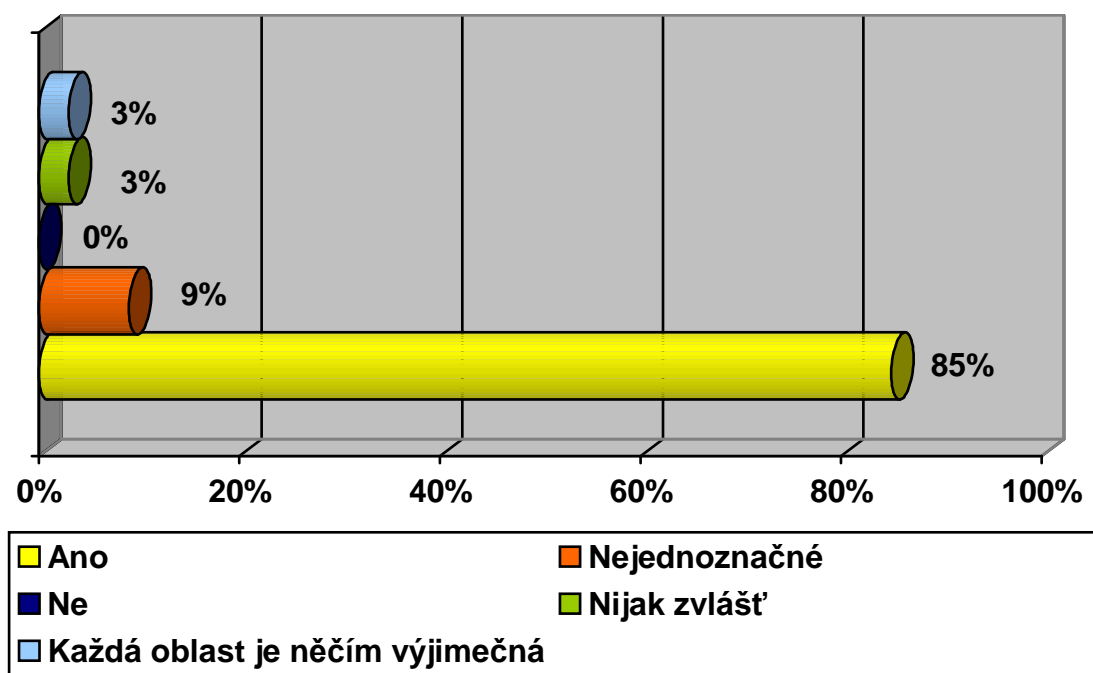
6.4.2 Pocit lokální příslušnosti

Graf č. 5 „Je pro vás důležité být Extremaduřanem?“ (percentuální zastoupení)

Anketa ukázala, že pro 76% respondentů je důležité, že se narodili jako Extremaduřané a ještě více z nich pak shledává důležitou a něčím výjimečnou Extremaduru (85%); pouze jeden z respondentů odpověděl na otázku: „Je pro tebe Extremadura důležitá? Vyniká něčím?“ konstatováním „nijak zvlášť“ a další tři respondenti pak odpověděli nejednoznačně.

Graf č. 6 „Je pro vás důležitá Extremadura? A je něčím výjimečná?“(percentuální zastoupení)

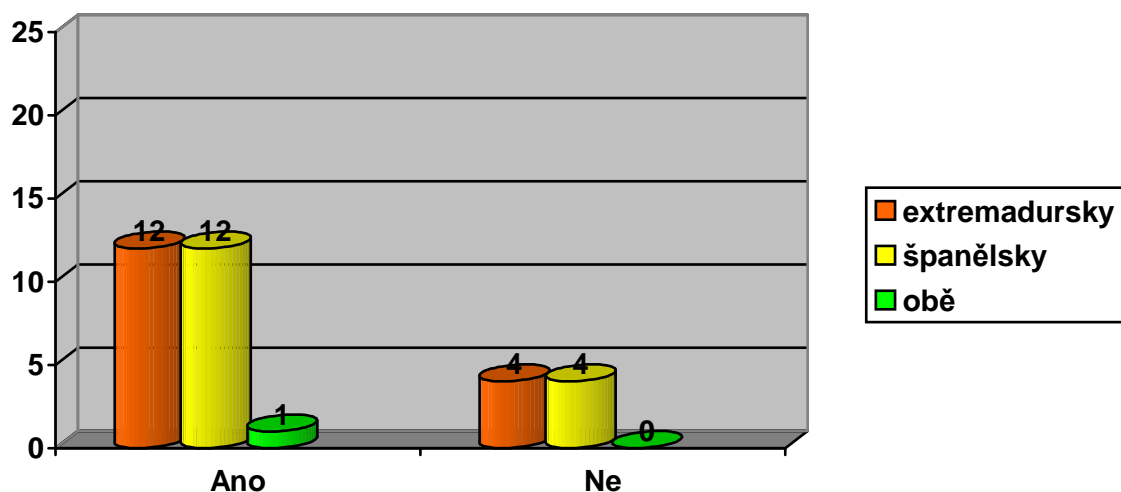

Z těch 24%, kteří na otázku „Je pro Tebe důležité, že ses narodil v Extremaduře?“ odpověděli záporně, pocházelo 63% z městského prostředí a stejná část měla základní nebo střední vzdělání.

Nejzajímavější se pak ukázala skutečnost, že záporná či kladná odpověď na danou otázku nijak nesouvisela s tím, zda dotyčný respondent způsob své mluvy nazval „extremadurštinou“ či „španělštinou“; výsledky jsou v poměru přesně 1:1. To se potvrdilo i při rozboru odpovědí kladných; z 25 respondentů, kteří svůj extremadurský původ shledávají důležitým, odpověděla polovina (12), že mluví „extremadursky“, druhá polovina, že „španělsky“ a jeden respondent zaškrtl možnosti obě. Zdá se tedy, že v tomto bodě můžeme potvrdit., že to, jaké jméno přisuzují mluvčí svému způsobu mluvy, nesouvisí s tím, nakolik se cítí být Extremaduřany, či nakolik si cení svého původu.

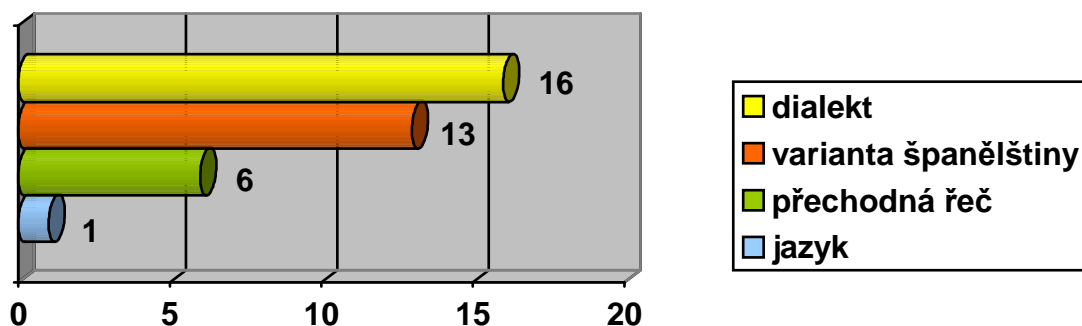

Graf č. 7 Početní zastoupení respondentů podle odpovědi na otázku „**Jak mluvíte?**“ v závislosti na odpovědi na otázku „**Je pro vás důležité být Extremaduřanem?**“

Na otázku „Co je extremadurština?“ pak jednoznačně zvítězila odpověď „dialekt“, v těsném závěsu s „varianta španělštiny“. Jediný respondent, který ji označil za „jazyk“, tak učinil ještě v kombinaci s označením „přechodná řeč“ a šlo o vysokoškolského studenta pocházejícího z provincie Badajoz - města, který úryvek v *estremeñu (castúu)* komentoval slovy „krása ve verších“¹³¹ a i když *Gramatiku* nikdy nečetl, „všechny pokusy o revitalizaci vlastního jazyka považuje za úžasné.“¹³²

Graf č. 8 „Co je extremadurština?“ (početní zastoupení)

Poznámka: Celkový součet všech odpovědí je vyšší než celkový počet mluvčích, je to proto, že někteří

¹³¹ „belleza en verso“

¹³² „(...)todo lo que sea revitalizar la lengua propia es maravilloso.“

zaškrtili více variant.

V otázce „Jak mluvíš“ byly výsledky překvapivé. Plných 100% respondentů mladších 18ti let preferovalo odpověď „extremadursky“ oproti „španělsky“; v součtu pak odpovědi extremadursky a španělsky skončily 1:1 a žádná ze sociálních proměnných se při tom nezdála být určujícím faktorem. Mluvčí mezi 36 – 47 rokem sice preferovali označit svůj způsob mluvy španělštinou (4 respondenti), ale její vítězství nebylo tak drtivé (2 uvedli „extremadurštinu“) jako v případě nejmladších respondentů.

Pokud by se podobné postoje potvrdily na reprezentativním vzorku, znamenalo by to:

- 1)Potvrzení teorie Felisy Gómez, že mladá extremadurská generace raději volí variantu „extremadursky“ než „španělsky“, a že se svým způsobem mluvy se tedy plně identifikuje.
- 2)Rezervovanost starší generace vůči označení extremadurština může být vyjádřením neochoty přihlásit se k tomu, že mluví extremadursky, a to třeba z důvodu tolikrát zmiňovaného *desprestigia* (nedostatečné prestiže), kterou má extremadurština v očích cizinců anebo příklonem ke standardní španělštině, který přichází s postupujícím věkem.

O tom, že stále ještě existuje podceňující pohled na extremadurštinu mluvil ostatně i jeden z účastníků ankety: „Oni (prarodiče, pozn. autorky) obvykle říkají „abajarse“, a proto se většina lidí plete, myslím ty, co nejsou z Extremadury, když si myslí, že když používáme taková slova, jsme nevzdělanci a vesničtí křupani, ale ve skutečnosti jsou nevzdělaní oni, protože neví, že většina slov, které používáme, pochází z *castúa*, našeho původního jazyka, o kterém ani neví, co to je.“¹³³

To, že hodnocení tohoto typu „přejali“ i sami mluvčí, dokládá i dotazníkový průzkum Gonzáleze Salagada¹³⁴. Byl proveden v různých částech extremadurského venkova (nezahrnoval velká města). Bylo zjištěno, že většina respondentů na otázku „Jak si myslíte, že mluvíte“ odpovídá „špatně“. Já jsem se žádnou podobnou odpovědí ve své anketě nesetkala. Nepokládala jsem sice stejnou otázku jako Salgado, ale v odpovědích na jiné otázky, měli někteří mluvčí tendenci vyjadřovat svůj názor na extremadurštinu nebo na to jak je nahlížena v ostatních částech Španělska. Pouze jeden mluvčí se, při popisu svébytností extremadurštiny, vyjádřil kriticky, ve smyslu Salgadova „špatně“. Napsal: „To, jakým způsobem mluví

---

¹³³ „Ellos suelen decir „abajarse“, con lo cual la gente está muy equivocada, me refiero a los que no son de Extremadura, que piensan, cuando usamos esas palabras, que somos unos incultos y unos catetos pero en realidad los incultos son ellos porque no saben que la gran mayoría de las palabras que utilizamos provienen del castúo, nuestro antiguo idioma, que ni siquiera saben lo que es.“

¹³⁴ GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *La conciencia lingüística de los hablantes extremeños*. Universidad de Alicante, 2003. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.geoelectos.com/conciencia.pdf>

Extremaduřané ve všech končinách považují spíš za zlozvyk získaný už před léty.¹³⁵ Někteří naopak vyzdvihovali „jednoduchost, přívětivost či způsob bytí“¹³⁶ svého jazyka, většina se omezila na zhodnocení jeho základních charakteristik, v některých odpovědích byl znát humorný nadhled („U nás v kraji je nejcharakterističtější to, že aspirujeme „j“, proto se nám taky tak dobře říká „hello“ v angličtině...“¹³⁷), ale drtivá většina odpovědí byla vzdálená hodnocení „mluvíme špatně“.

6.4 3 Co charakterizuje současnou extremaduřštinu – očima mluvčích

Současná extremaduřština má podle výsledků ankety následující charakteristiky: 1) Jednoznačně nejčastěji zmiňovaným rysem byla aspirace - o té se zmínilo 11 respondentů -, 2) Pro „zkracování slov“ nebo „polykání koncovek“¹³⁸ hlasovalo 8 respondentů, stejně jako pro 3) Svěbytný slovník. 4) Vždy po 6 respondentech se zmínilo o diminutivní koncovce „ino“ a o vypouštění intervokálních konsonant. Zaujala odpověď 4 respondentů: „Někdy nevyslovujeme /s/.“ 5) Čtyři z respondentů také upozornili na to, že extremaduřština má různé regionální podoby a upřesňovali pak větami typu: „U nás ve vesnici je typické...“ 6) Tři respondenti pak popsali extremaduřštinu jako výlučnou pro její mimojazykové charakteristiky - prostotu, přívětivost či způsob bytí. 7) Tři respondenti zmínili příznakovou intonaci, z toho dva intonaci s protažením koncových vokálů, typickou pro oblast Méridy a Badajozu („¿Vas a veníííí...?“). 8) Pouze jeden mluvčí upozornil na to, že „u nich“ se zakončují slovesné infinitivy hláskou /l/.

Domnívám se tedy, že rysy, kterými jsme v předchozí kapitole charakterizovali extremaduřštinu a které přitom nezmínil žádný z respondentů, nejenže jsou na ústupu, ale už prakticky existují jen na velmi omezených územích. Vzhledem k tomu, že je respondenti neuvědli, pravděpodobně je ani neznají a určitě je nepoužívají. Proto tedy můžeme konstatovat, že prvky, které nepatří mezi celoextremaduřsky rozšířené skutečně patří: nahrazování sykavek znělými starošpanělskými konsonantami („adeiti“), zachování skupiny /mb/ - „lamber“, zavírání koncových vokálů („perru“), epentéze polosamohlásky /y/ - „matancia“. Z charakteristik morfosyntaktických pak konstatujeme, že jsou vitální užití diminutivní koncovky „ino“ a slovesné změny (mluvčí zmínili užití slov jako je *juegal*¹³⁹,

¹³⁵ „Considero que la forma con la que los extremeños hablan por todas estas tierras es más bien un vicio adquirido desde los tiempos.“

¹³⁶ „Secillez, amabilidad, manera de ser“

¹³⁷ „Por mi tierra lo más característico es que aspiramos la „j“ por eso decimos „hello“ tan bien en inglés...“

¹³⁸ Domnívám se, že tímto lidovým označením respondenti vyjadřují vypouštění koncových souhlásek, jako je /r/ či jejich aspiraci, v případě /s/, /z/; zřejmě i vypouštění intervokálních konsonant, doprovázené někdy i zánikem následujícího vokálu /pa/ = para, ale i další jevy jako ve slově /pos/ = pues.

¹³⁹ hrát, šp. „jugar“

*abajarse*¹⁴⁰, *irutar*¹⁴¹, *entrar*¹⁴², *quedar*¹⁴³, jež dokládají změny sloves popsané v příslušné kapitole.

6.4.4 Typické extremadurské výrazy – očima mluvčích

Vzhledem k velikosti extremadurského slovníku a jeho různorodosti jsme neočekávala, že se mluvčí budou v tomto bodě na některém výrazu shodovat. Právě proto bylo překvapením, že se některá slova opakovala. Pět respondentů uvedlo, jako typicky extremadurský, výraz „acho“ nebo „chacho“¹⁴⁴, třikrát respondenti jmenovali slovo „atrochar (trochar)“¹⁴⁵, a dvakrát výraz „espiche (piche)“¹⁴⁶, „bolindre“¹⁴⁷ a „calzona (calzonas)“¹⁴⁸. Ještě zajímavější pak bylo, že výrazy uvedené Extremaduřany jako typicky extremadurské se neshodovaly s výrazy, které jsem nabídla čtenářům v tabulce č. 1 na konci předchozí kapitoly. Pouze jeden mluvčí upozornil na to, že lékořice se označuje „u nich“ slovem „estrato“, přejatým z *castúa*. V tabulce jsem přitom pro výraz lékořice uvedla slovo „palacazú“ (pocházející z portugalštiny), přejaté od Montero Curiel.

6.4.5 První extremadurská gramatika – očima mluvčích

Reakce na otázky 9–10: „Znáte extremadurskou gramatiku a co si o ní myslíte“, se pohybovaly v široké škále. Od „neznám ji, ale připadala by mi absurdní“¹⁴⁹, „užitečnost veškerá žádná, ve školách se o ní nemluví.“¹⁵⁰ přes neutrální „dobrá“¹⁵¹, až po superlativa „Ať žije!“¹⁵².

Nicméně zůstává faktem, že velké množství (21 ze 33) respondentů o knize s názvem *První extremadurská gramatika* nikdy neslyšelo. Na druhou stranu, i ti, co o ní neslyšeli, vyjádřili svůj názor (celkově 21 respondentů) – viz graf. To, že se o ní nemluví na školách (základních a středních), dokládá fakt, že ani jeden z našich čtyř respondentů mladších 18ti let *Gramatiku* neznal a že z ankety vyšel pouze jeden mluvčí se středním vzděláním, který měl povědomí o její existenci. Zbýlých 11 z celkových 12, kteří odpověděli kladně na tuto otázku, bylo studenty či absolventy vysoké školy. Složení odpovědí ilustruje následující graf:

---

¹⁴⁰ jít dolů, šp. „bajar“

¹⁴¹ říhat, šp. „eructar“

¹⁴² vsunout, šp. meter

¹⁴³ nechat, šp. „dejar“

¹⁴⁴ zkrácenina ze šp. „muchacho“, chlapec

¹⁴⁵ zkrátit, utáhnout, šp. acortar

¹⁴⁶ džbánek, šp. „botijo“

¹⁴⁷ kuličky (na hraní), šp. „canicas“

¹⁴⁸ trenky, tepláky, šp. „calzón“

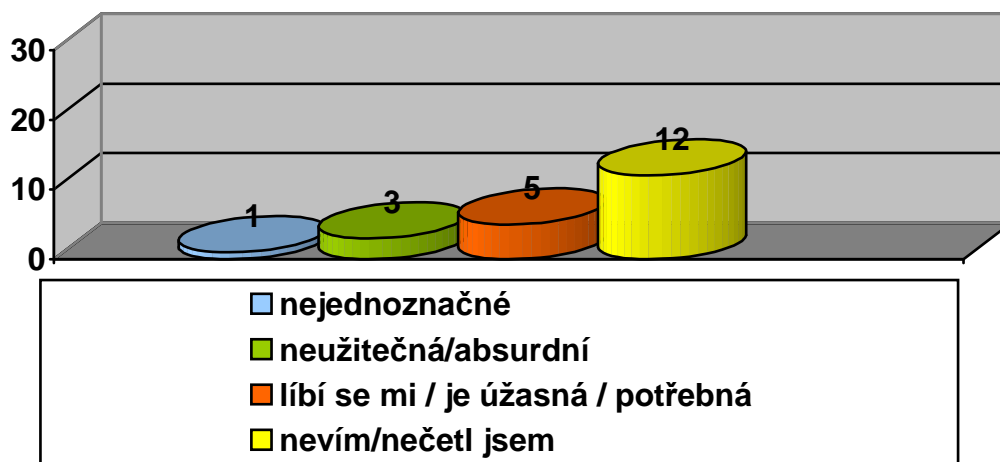
¹⁴⁹ „Nada, no la conozco, me parecería absurda...“

¹⁵⁰ „Utilidad nula, pues nadie habla de ella en la escuela“

¹⁵¹ „buena“

¹⁵² „Viva!!!!“

Graf č. 9 „Co si myslíte o *První extremadurské gramatice*?“ (početní zastoupení)

Reakce na úryvek z *Gramatiky* jsou pak podobně různorodé. Některé velice překvapivé. V otázce nebylo specifikováno, že jde o úryvek právě z Gonzálvezovy *Extremadurské gramatiky*, reprezentující psanou formu extremadurského jazyka (*castúo* či *extremeñu*), dnes vitální pouze v severní části provincie Cáceres.

Tři respondenti identifikovali text jako jiný jazyk než extremadurštinu; jako starošpanělský text¹⁵³(1), jako *falu*¹⁵⁴ (1) a jako jazyk „ze severu Španělska“(1). Dalších šest respondentů vůbec nevědělo nebo nerozumělo, 12 mluvčích z 29 pak identifikovalo, že jde o *castúo* (přičemž do této skupiny jsme po úvaze zahrnula i odpovědi: „ Pokud nejsi z Extremadury, těžko se tomu rozumí“¹⁵⁵“, „možná je tam příliš „h“, na to, kolik se jich vyslovuje“¹⁵⁶ a „já tomu rozumím dokonale“¹⁵⁷. Dalším pěti dotázaným připadalo, že není „normální takhle psát“¹⁵⁸, a to buď proto, že se „tolik „h“ nevyslovuje ani ve skutečnosti“¹⁵⁹ nebo proto, že „se to podobá fonetické transkripci“¹⁶⁰. Po jednom z mluvčích si pak myslelo, že „tohle neexistuje“¹⁶¹, že je to „hrůza“¹⁶² anebo naopak, že je to „krása ve verších“¹⁶³. Pouze jeden mluvčí se pak vyjádřil k obsahu ukázky (ptala jsem se na formu)¹⁶⁴ a reagoval tvrzením, že „je to pravda“ a že „chyba je na naší straně, protože si nečiníme nároky na naše jazykové kořeny, jako to dělají v ostaních oblastech, třeba v Asturias s „bale““¹⁶⁵.

---

¹⁵³ „¿Se trata del castellano antiguo?“

¹⁵⁴ „Que es un dialecto más común de la Sierra de Gata, la parte más tocando a Portugal.“

¹⁵⁵ „es difícil entender si no eres extremeño“

¹⁵⁶ „quizá demasiadas „h“ para lo que se pronuncia“

¹⁵⁷ „yo lo entiendo perfectamente“

¹⁵⁸ „Me parece que no es normal escribir de esa manera, ya que normalmente no es usual escribir de la manera en que se pronuncia.“

¹⁵⁹ „Hay demasiadas haches para lo que se pronuncia.“

¹⁶⁰ „parece una transcripción fonética“

¹⁶¹ „eso no existe“

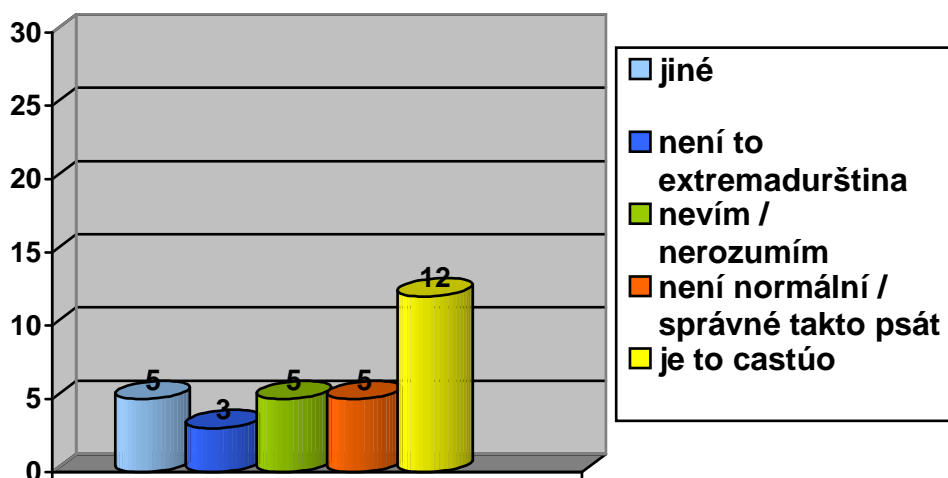
¹⁶² „horroroso“

¹⁶³ „belleza en verso“

¹⁶⁴ „Jsmo nuceni se smutkem potvrdit, že stav našeho dialektu je velmi špatný; horší už být nemůže. Před pětadvaceti či třiceti lety jsme ho slychali téměř neustále; dnes se občas sotva objeví v běžné řeči některá slova a dokonce se červenáme, když nás při jejich vyslovení přistihnou...“ (ilustrativní překlad z extremadurštiny) GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática extremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

¹⁶⁵ „Tiene razón. Pero la culpa es nuestra por no reivindicar nuestras raíces lingüísticas como hacen otras comunidades como Asturias con el bable.“

Graf č. 10 „Co si myslíte o způsobu jakým je *První extremadurská gramatika napsána?*“
(početní zastoupení)

7. ZÁVĚR

Jaká je tedy lingvistická a sociolingvistická situace v Extremaduře? Myslím si, že současná extremadurština, řeč, jakou se mluví v Extremaduře, řeč, kterou se vyjadřuje mladá a střední generace, se velmi liší od původního extremadurského jazyka – *estremeñu*. Myslí si to jednak sami mluvčí, kteří ve zmíněných anketách popsali jako nejcharakterističtější rysy jazyka výslovnost, intonaci, přízvuk a slovní zásobu (a ani další jimi popsané rysy se neshodovaly s tím, čím se vyznačuje *estremeñu*) a jednak někteří lingvisté (González Salgado, Montero Curiel). I když, a o tom se také v anketě respondenti zmiňují, mnoho slov je převzato právě z *castúa* a v některých oblastech ještě přežívají morfosyntaktické zvláštnosti také typické pro *castúo*, jako například zavírání koncových vokálů.

Ne že by však mluvčím bylo *estremeñu* neznámé, naopak, mnozí z nich si myslí, že by se mělo vyučovat na školách a jako součást národního kulturního dědictví i lokální příslušnosti vstoupit ve všeobecnou známost. Avšak zároveň přiznávají, že způsobem popsaným v *Gramatice* nemluví. Výjimky potvrzují pravidlo; jeden z mluvčích (paradoxně ten, který *Gramatiku* nezná a připadá mu absurdní) své odpovědi prokládal větami v *estremeñu*. Například napsal: „Myslím si, že touhle anketou ničeho nedosáhneš, nechceme žádný regionální jazyk, je mi líto, ale už se o to pokoušeli mnozí, zbývá nám jen naše vlastní uznání, díky Bohu...“¹⁶⁶ O jazyce *Gramatiky* zároveň řekl extremadursky (pokud mohu soudit), že jde o „špatně stylizované *castúo* založené na zavírání koncových vokálů.“¹⁶⁷ Na základě údajů, které v anketě poskytl, se jedná o sedmadvacetiletého mluvčího s vyšším než vysokoškolským vzděláním. Autor některého z extremadurských *blogů*? Student filologie?

Respondenti, kteří přiznali, že se takto nebo podobným způsobem vyjadřují, si nemyslí, že by se tak mělo i psát. Mnoho z nich vidělo jako nepřipustné, nesprávné či minimálně zvláštní, aby se „tak jak vyslovujeme, také psalo.“ Je však třeba říci, že 8 z mých respondentů (z 29) – extremadurských respondentů – nedokázalo v úryvku z *Extremadurské gramatiky* vůbec identifikovat extremadurštinu, přičemž 3 z nich navrhovali, zda nejde o starou kastilštinu, extremadurskou *falú* a jeden z mluvčích doslova napsal „tento jazyk si spojuji spíše se severem Španělska než s Extremadurou“¹⁶⁸, i když zároveň upozornil, že je z provincie Badajoz a tedy velmi ovlivněn andaluským způsobem mluvy.

¹⁶⁶ „Imagino que no llegarías a nada noc esta encuesta, no queremos tener idioma regional. Lo siento, ya lo intentamos muchos y sólo queda nuestro propio reconocimiento, gracias a Dios...“

¹⁶⁷ „pues que es un castúo mla redactráu basandose en la cerración de vocalis...“

¹⁶⁸ „Me resulta un idioma raro que identifico más con el norte de España que con Extremadura.“

Zůstává však i nadále faktem, že jazyk popsany Pablem Gonzálvezem v *První extremadurské gramatice* existuje a není „vymyšlený“. Sám Gonzálvez v úvodu ke své knize přiznává, že jako model použil jazyk oblasti, ze které pochází, v níž vyrůstal a který je mu nejbližší. Jedná se o obec Calzadilla v severozápadní části provincie Cáceres.

Co je tedy v této diskuzi zásadní? Za prvé, zda se ustupující extremadurský jazyk, který dnes zná a používá jen menšina obyvatel v severní Extremaduře, může prezentovat jako reprezentativní jazykový projev celého extremadurského regionu. Za druhé, zda je adekvátní, aby ortografická norma jazyka kopírovala jeho výslovnost. Působí pak na mluvčí dojem lidovosti anebo, jak se vyjádřil jeden z respondentů, „jako fonetický přepis řeči“¹⁶⁹, ale důležité je i to, co posléze doplnil. Jako fonetický přepis řeči „některých zemědělských oblastí na severu Cáceres.“¹⁷⁰ Největším problémem Gonzálvezem navrhovaného pravopisu je především velké množství „h“, jež text činí těžko čitelným.

Jinou ortografickou normu navrhuje Juan Camisón¹⁷¹, jenž je zastáncem toho vyvarovat se přílišného množství „h“ (která ilustrují aspirované hlásky v extremadurštině) a více se držet etymologie slov a kastilské normy. A to právě proto, aby se „grafický výsledek nepodobal více fonetické transkripci než normálnímu textu.“¹⁷² Říká, že aspirace je sice charakteristickým rysem extremadurštiny, ale vyslovovat se bude každopádně, protože extremadurský mluvčí si je dobře vědom toho, kde ji vyslovit má, a proto je v mnoha případech nadbytečné vyznačovat tuto aspiraci ještě v psaném textu. Zároveň přiznává, a toho si je vědom i Pablo Gonzálvez, že extremadurština je odnepaměti jazykem orálního charakteru. Písemné literární památky psané v extremadurštině se počítají na desítky (navíc jde především o básně) a proto je tak problematické ustanovit jednotnou a vyhovující ortografickou normu.

Z dotazníků vyplynulo, že současnou extremadurštinu charakterizuje: četná aspirace hlásek „j“, „g“, „h“, „s“; eliminace některých intervokálních konzontů („d“, „g“), eliminace koncových hlásek nebo celých slabik, neutralizace hlásky „l“ a „r“, a to především v pozici na konci slova. Kromě výslovnosti a přízvuku pak extremadurskou španělštinu

---

¹⁶⁹ „Parece una transcripción fonética.“

¹⁷⁰ „(...)de algunas zonas rurales de norte de Cáceres.“

¹⁷¹ CAMISÓN, Juan José. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Přednáška *A vueltas con la “H”*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/avueltoash.pdf>

¹⁷² CAMISÓN, Juan José. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Přednáška *A vueltas con la “H”*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/avueltoash.pdf>

charakterizuje specifická intonace, poněkud expresivnější, než je obvyklé a s tendencí prodlužovat konce slov (zejména oblast Badajozu a Méridy.)

V neposlední řadě disponuje extremadurská španělština stále ještě bohatým slovníkem specifických výrazů, což dokazuje anketa, v níž respondenti na otázku: „Napadají vás některé specifické extremadurské výrazy?“ neváhali a dokázali jich vyjmenovat většinou hned několik. Příklady byly zmíněny v příslušné kapitole.

Pokud jde o jazykovou kategorii extremadurštiny, mluvčí zvolili variantu dialekt. Není však jisté, zda měli na mysli současnou extremadurštinu či *estremeñu*. V případě *estremeñu* se podle nás jedná o dialekt asturskoleónského původu, v případě současné extremadurštiny pak o regionální variantu španělštiny (řečeno s Gonzálezem Salgadem).

A jak je to s tolikrát zmiňovaným podceňováním vlastního způsobu mluvy, které údajně Extremaduřané vůči své řeči cítí? Se skepsí většiny lingvistů, kteří ve svých dílech reprodukují věty o nedostatečné prestiži současné extremadurštiny, o špatném jazykovém povědomí a nevelkých pocitech lokální příslušnosti, se nemůžeme ztotožnit. Z výsledků ankety totiž vyplynulo, že pro většinu respondentů byl důležitý jak jejich extremadurský původ, tak Extremadura, a to přesto, že většina z nich uvedla, že mluví španělsky a nikoliv extremadursky. Jsou si také vědomi toho, že jejich jazykový projev dostává stále ještě přívlastky jako „neohrabaný či vesnický“, ale nezdá se, že by jim to bránilo v identifikaci se svým jazykovým projevem. Sebevědomí dnešních Extremadurců proto není bylo nízké a pocit příslušnosti k Extremaduře je velký.

To, že Extremadura je důležitým regionem a je jí i v očích svých obyvatel, je po vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření, nesporné. Drtivá většina mluvčích na otázku: „Je pro vás důležitá Extremadura“ odpověděla „ano“ a při popisu toho, čím je Extremadura výlučná, výjimečná či zajímavá nabídli mluvčí velké množství odpovědí od kvality chovaného dobytka a uzenářských výrobků, přes krásu a nedotčenost přírody a krajiny, až po přívětivost jejích obyvatel.

Závěrem bych chtěla říci, že tato práce je určena především českému čtenáři. Vznikla s cílem přiblížit českému publiku jazykovou situaci ve španělském regionu Extremadura. Fakt, že vznikla česky a v Čechách považuji za jeden z nejdůležitějších aspektů celé práce, vzhledem k tomu, že žádná literatura v českém jazyce (pokud je mi známo) nebyla o této tematice dosud napsána. Doufám, že se mi podařilo prostřednictvím této diplomové práce přiblížit Extremaduru, to, jak se v ní mluví a jaké jsou jazykové postoje jejích obyvatel.

Pokud jsem dosáhla toho, aby nebyla tato problematika v českém prostředí úplnou neznámou a přispěla ke zpřístupnění tématu české veřejnosti, pak práce splnila svůj účel

8. RESUMÉ

Diplomová práce *Sociolingvistická situace v Extremaduře* shrnuje dosavadní poznatky o jazykové situaci v Extremaduře a jazykových postojích extremadurských mluvčích. V úvodu formuluje základní otázky, na které v průběhu práce odpovídá.

Zabývá se nejprve definicí pojmu sociolingvistika, předmětem jejího zkoumání a osvětlením základních pojmů. Zaměřuje se především na pojmy diglosie a bilingvismus, otázku prestiže jazyka, pojem jazyka, dialektu, mluvy a regionální varianty. Zavádí neutrální pojem jazyková varianta.

V další části vysvětluje, jak se od sebe liší koncepty jazyka, dialektu, mluvy, regionální varianty a, s přihlédnutím k jazykové situaci v Extremaduře, též pojem „přechodná řeč“ a *meridionální* španělština. Poukazuje na to, že kromě jazykových faktorů se na kategorizaci jazykové varianty podílí též politika, jazykový postoj mluvčích, otázka prestiže a další extralingvistická hlediska.

V další kapitole přistupuje k popisu konkrétní jazykové situace ve španělském regionu Extremadura. Popisuje, jakými jazykovými variantami se mluví v extremadurských provinciích Cáceres a Badajoz a jaké jsou jejich hlavní jazykové charakteristiky. Zmiňuje existenci původního extremadurského jazyka *estremeñu*, dále oblasti ovlivněné portugalštinou, existenci dialektálních enkláv v Extremaduře a charakterizuje dolnoextremadurskou jazykovou variantu. Podrobněji rozebírá extremadurskou *falou*. Osvětluje pojem *castúo*. V neposlední řadě představuje pojem extremadurská španělština.

Následující kapitola se pak věnuje podrobné charakteristice fonetických, by morfosyntaktických a lexikálních rysů extremadurské španělštiny.

Druhá část práce vychází převážně z výsledků dotazníkových výzkumů a anket, kterých využívá při popisu sociolingvistické situace v Extremaduře. Staví do kontrastu postoje mluvčích v oblasti extremadurského venkova, postoje mladé generace v oblasti města Badajozu a oblasti, kde se mluví *falou*. Závěrečná část práce shrnuje poznatky získané prostřednictvím vlastní sociolingvistické ankety.

9. SUMMARY

The thesis *Sociolinguistic situation in Extremadura* summarizes previous observations about linguistic situation in Extremadura and knowledges about linguistic attitudes of the speakers. In the introduction are formulated the essential questions which will be answered in the course of the thesis.

The thesis focuses on a definition of the notions of sociolinguistics, on the object of its investigation and on the basic concepts. It is zoomed mainly in the notions of diglossia and bilingualism, a question of status of the language, a notion of the language, dialect and regional variety. It presents the neutral concept of language variety.

In the following part establishes the difference among language, dialect, regional variety and speech and with special reference to the case of Extremadura, explains also concepts of “habla de tránsito” (transitive speech) and meridional Spanish. It claims that there is also a lot of extralinguistics agents as politics, language attitude of speaker and question of status involved in the categorization of the language.

The following part describes the particular linguistic situation in Spanish district of Extremadura and describes which language varieties are spoken in the provinces of Cáceres and Badajoz and what are their essential characteristics. It is mentioned the existence of the extremadurian language *estremeño*, areas influenced by Portuguese, presence of dialectal enclaves in Extremadura and then characterizes the “bajoextremeño” language variety. The thesis especially focuses on the extremadurian *fala* and consequently explains what is *castúo*. It presents the concept of extremaduraian Spanish, the Spanish currently spoken in Extremadura.

Following chapter describes phonetic, morphosyntactic and lexical attributes of extremadurian Spanish.

The last, practical part of the thesis is based on the results of previous investigations about sociolinguistic situation in Extremadura. It confronts attitudes of speakers in rural areas, the attitudes of young speakers in the town of Badajoz with the areas where the *fala* is spoken. The very final part summarizes and analyzes observations acquired from the sociolinguistic questionnaire realized with 33 extremadurian informants.

10. RESUMEN

El principal objetivo del trabajo *Situación sociolingüística en Extremadura* es el de presentar la situación lingüística y sociolingüística en la provincia española de Extremadura. Se propone el fin de describir el estado actual de la variante lingüística hablada en la actual Extremadura y las actitudes lingüísticas de los hablantes.

Comienza definiendo los conceptos básicos de sociolingüística. Al explicar el objeto de estudio, aborda las nociones de diglosia, bilingüismo y cuestión de prestigio de una lengua. Consecuentemente, explica las diferencias entre los conceptos de lengua, dialecto y habla. Los complementa explicando lo que es el habla regional, el habla de tránsito y la hablas meridionales que son conceptos que serán muy útiles para la próxima descripción de la situación lingüística en Extremadura. Se establece el término neutro „variedad lingüística“.

En consecuencia, se consta que existe en la provincia de Extremadura una lengua, una lengua extremeña, que recibe el nombre de *estremeño*. Se trata de un dialecto del asturleonés en vías de extinción ya que actualmente se habla solo en el noroeste de la provincia de Cáceres y en el sur de Salamanca. No goza de mucha vitalidad ni del prestigio ya que es tomada tradicionalmente por el habla de las zonas rurales. El trabajo afirma que el gran problema del *estremeño* es que hasta hoy no ha sido fijada la norma ortográfica de esta lengua, aunque en últimos años surgen sobre todo en la web varios materiales en el *estremeño* (*la Billota literaria*, *Güiquipeya*) - un claro intento de reavivar la lengua -; y en 2002 se publica en papel una obra llamada *Primera gramática extremeña*. Una inconveniencia muy importante es también el hecho de que el *estremeño* no posee de la norma ortográfica unificada. Esto dificulta no solo la divulgación de la lengua extremeña sino también su reconocimiento más amplio.

Existe otra lengua en el territorio extremeño que es del origen galaico-portugués. Recibe el nombre de *a fala* y, al contrario del *estremeño*, goza de vitalidad y prestigio. Tiene 5.000 hablantes que residen en el Valle de Jálama, en la provincia de Cáceres, cerca de frontera con Portugal. La vecindad con Portugal es la razón por la que hay varias zonas en Extremadura donde se habla portugués - Herrera de Alcántara, Cedillo, Codosera, Valencia de Alcántara y Olivenza. Finalmente se explican los términos “castúo” y “bajoextremeño” y se constata que la lengua hablada en el resto de Extremadura es un castellano con peculiaridades y rasgos propios de la región. Estos rasgos son en su mayoría del índole fonético y léxico por lo que se suele considerar dialecto o una simple variedad del español.

En los siguientes apartados la tesis se centrará en la detallada descripción de esta variedad lingüística destacando sus particularidades fonéticas, morfosintácticas y léxicas. Se llega a la conclusión que hay pocos los rasgos que sean propiamente extremeños, los que el extremeño no comparta con otras lenguas, lenguajes o dialectos. Quizá el único rasgo que cumpla la condición de proceder de Extremadura es el diminutivo –ino. La mayoría de los rasgos fonéticos los comparte con las variedades meridionales del español - andaluz, canario, español de América – (yeísmo, neutralización de líquidas, aspiración, seseo, ceceo) - y algunos con el asturleonés y leonés (cierre de las vocales finales). En el plano morfosintáctico prevalecen vulgarismos o rusticalismos (“la Juana”, “se tome usted un café”, “mosotros”), arcaísmos (“el mi perro”, “una poca de agua”) pero se registran también usos muy interesantes de algunos verbos (“haber, caer, entrar”). El vocabulario extremeño varía según donde se recoja. Aparecen muchos andalucismos, leonesismos, portuguesismos. Y aún quedan algunos arcaísmos del castellano, vulgarismos, coloquialismos e interesantes expresiones metafóricas (“muchachinos con chalecos”).

Después de dejar agotado el tema lingüístico, el trabajo enfoca la situación sociolingüística, es decir, describe las actitudes lingüísticas de los hablantes extremeños basándose en los datos obtenidos de las encuestas llevadas a cabo en el Valle de Jálama (“fala-parlantes”), en la ciudad de Badajoz y en varios puntos del campo extremeño y afirma que la idea estereotipada del extremeño como una variedad “ruda, cateta y poco fina” sigue viva en las mentes lo que obstaculiza que se identifiquen plenamente los extremeños con ella.

En la parte práctica se establecen varias hipótesis acerca del comportamiento lingüístico de los extremeños basándose en los datos obtenidos de la encuesta sociolingüística. La encuesta se realizó mediante la red social del *facebook* y con la muestra no representativa de 33 informantes. Explica en qué consiste la aportación de la encuesta que no ha trabajado con la muestra representativa de la población. Dice que reside en lo interesante que pueden resultar algunas respuestas individuales por lo que en el análisis de los resultados se las cita completas. Explica, por otra parte, que la inconveniencia más grande es el hecho de no poder decir con seguridad y si la opinión registrada representa toda la población y no poder garantizar fiabilidad.

Sin embargo, se llega a algunas hipótesis interesantes compaginando los conceptos teóricos establecidos en el primer capítulo con los análisis de las encuestas. Primero, la identificación del extremeño con su entorno local, es grande. La mayoría de los informates ha dicho que es importante para ellos el ser extremeño (76%) y aún más informantes

confirmaron que es importante Extremadura (85%). Segundo, los hablantes sostienen que hablan “castellano” pero los jóvenes ya tienden a denominar su manera de hablar “extremeño”. Cuarto, este extremeño es muy diferente del antiguo dialecto extremeño - *estremeñu*. Quinto, para la mayoría de los informantes ha sido inaceptable escribir el *estremeñu* igual que se pronuncia o muy similar a lo que se pronuncia.

Es decir, si se llega a unificar la norma ortográfica del extremeño, el antiguo extremeño, será muy conveniente optar por la variante que siga la etimología de los vocablos y la norma castellana para que el resultado no se parezca más bien a una transcripción fonética y para que sea aceptable para los hablantes. El hecho de hacer de un texto extremeño un texto casi ilegible por la presencia de tantas “h” no lo convertirá en una lengua ampliamente reconocida.

11. BIBLIOGRAFIE

Monografie:

ÁLVAR LÓPEZ, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 2007.

ÁLVAREZ MARTÍNEZ, María Ángeles. Extremeño. In *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 2007.

ARIZA VIGUERA, Manuel. *Comentario de textos dialectales*. Madrid: Arco Libros, 1997.

GARCÍA MOUTON, Pilar. *Lenguas y dialectos de España*. Madrid: Arco Libros, 2002.

GARGALLO GIL, José Enrique. *Las hablas de San Martín de Trevejo, Eljas y Valverde del Fresno. Trilogía de los tres lugares*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1999.

GIMENO MENÉNDEZ, Francisco. *Dialectología y sociolingüística españolas*. Alicante: Universidad de Alicante, 1990.

GÓMEZ RODRÍGUEZ, María Felisa. *Estudio sociolingüístico del habla de Badajoz*. Předneseno na Congreso internacional sobre patrimonio lingüístico extremeño (Cáceres, 2004). Dostupné z: archiv autorky.

GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, María José, GONZÁLVEZ DOMÍNGUEZ, Trinidad. *Primera gramática extremeña*. Calzadilla: Ayuntamiento de Calzadilla, 1995.

LÓPEZ MORALES, Humberto. *Sociolingüística*. Madrid: Editorial Gredos, 1993.

MALDONADO DE GUEVARA, Antonio Llorente. Variedades del español en España. In *La lengua española, hoy*. Aut: Seco, Manuel. Madrid: Fundación Juan March, 1995.

MONTERO CURIEL, Pilar. *El extremeño*. Madrid: Arco Libros, 2006.

ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele. *Sociolingüística*. Madrid: Editorial Síntesis, 1990.

VIUDAS CAMARASA, Antonio, ARIZA VIGUERA, Manuel, SALVADOR PLANS, Antonio. *El habla en Extremadura*. Mérida: Editora Regional de Extremadura, 1987.

VIUDAS CAMARASA, Antonio. *Diccionario extremeño*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1980.

ZAMORA VICENTE, Alonso. *Dialectología español*. Madrid: Gredos, 1996.

Príspevky v časopisech a sborníkch:

BECERRA PÉREZ, Miguel. La constitución del léxico extremeño (según se muestra en el habla popular de Almendralejo). *Anuario de estudios filológicos*, 2003, vol. 26, s. 13 – 29.

CARRASCO GONZÁLEZ, Juan M. Evolución de las hablas fronterizas luso-extremeñas desde mediados del siglo XX: Uso y pervivencia del dialecto. *Revista de estudios extremeños*, Tomo LXII., núm. II Mayo-Agosto, s. 623 – 635.

CARRASCO GONZÁLEZ, Juan M. Hablas y dialectos portugueses o galaico-portugueses en Extremadura. *Anuario de estudios filológicos*, 1996, vol. 19, s. 135 – 148.

GARGALLO GIL, José Enrique. La “Fala de Xálima” entre los más jóvenes: Un par de sondeos escolares (de 1991 y 1992). In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 333-356.

HABLER, Gerda. A Fala: normalización tardía e identidad cultural. *Revista de estudios extremeños*, Tomo LXII., núm. II Mayo-Agosto, s. 637 – 653.

LARROSA BARBERO, Miriam. Metodología sociolingüística. *Anuario de lingüística hispánica*, 2003-2004, vol. 19-20, s. 141 – 178.

MARTÍN GALINDO, José Luis. Aproximación sociolingüística ó val do Ríu Ellas (Cáceres): Estudio dos usos e actitudes lingüísticas. In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 407 – 414.

MARTÍN GALINDO, José Luis. “O fenómeno lingüístico y cultural do Val de Xálima”- El fenómeno lingüístico y cultural del Valle de Jálama. In *Actas del Congreso Internacional luso-español de la lengua y cultura en la frontera (Cáceres, 1994)*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 1996, vol. 1, s. 377 – 395.

MONTERO CURIEL, Pilar. Los dialectalismos extremeños en el *Diccionario de autoridades*. *Anuario de estudios filológicos*, 2006, vol. 29, s. 187 – 204.

VIUDAS CAMARASA, Antonio. La estima social del dialecto extremeño. *Agua Viva*, Año I, pág. Colegio de Doctores y Licenciados de Cáceres. Cáceres, 1980.

Elektronické zdroje:

Ayuntamiento de Valverde de Llerena. Diccionario. Dostupné z: <http://www.valverdedellerena.com/contenido.html>

BARBA ARAGÓN, Nuria. *Análisis sociolingüístico de las letras de las canciones del grupo musical del Extremoduro*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.um.es/tonosdigital/znum2/estudios/ExtremoTonos2.htm>

Cabeza de Buey. Página no oficial de Cabeza de Buey. Glosario castúo. <http://cabezadelbuey.galeon.com/castuo/castuo.html>

CAMISÓN, Juan José. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška *A vueltas con la “H”*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/avueltoash.pdf>

CAMISÓN, Juan José. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška *Manifiesto sobre el extremeño*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/manifiesto.pdf>

CANELO BARRADO, Carlos, GARCÍA GARCÍA, Celestino, CARLOS MARTÍN, Juan José. *El habla de los chinatos*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/chinato1.pdf>

COSTAS GONZÁLEZ, Xosé Enrique: „Valverdeiro, lagarteiro o mañego: O galego do Val do Río Ellas (Cáceres).“ In FERNÁNDEZ REI, Francisco: *Estudios de sociolingüística románica. Linguas e variedades minorizadas*. Santiago de Compostela, Servicio de Edicións da Universidade de Santiago de Compostela, 1999, s. 83-106.

El Guijo.com. Guijo de Granadilla (Cáceres). Diccionario extremeño. <http://www.el-guijo.com/cultura/diccionario-extremeno/diccionario.asp>

FRADES GASPAS, D. Domingo. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška *La fala en Extremadura*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/frades.pdf>

GARGALLO GIL, José Enrique. *Recorrido por la diversidad lingüística de las tierras de España*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.ub.es/filhis/culturele/gargallo.html>

GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *La conciencia lingüística de los hablantes extremeños*. Universidad de Alicante, 2003. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.geolectos.com/conciencia.pdf>

GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška *La estructura del léxico extremeño*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/salgado.pdf>

GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. Primer congreso sobre el “Extremeño o habla extremeña” en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška *El extremeño oral y escrito en la variedad dialectal*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://es.geocities.com/vozextremadura/calzadilla1.html>

GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *La fonética de las hablas extremeñas*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.geolectos.com/ree-2-2003.pdf>

GONZÁLEZ SALGADO, José Antonio. *Notas sobre la cartografía lingüística extremeña*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://sincronia.cucsh.udg.mx/cartaling.htm>

GONZÁLVEZ GONZÁLEZ, Pablo. *Hojas extremeñas sueltas*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://ehtremeu.blogspot.com/>

GÜIQUEPEYA. LA ENCICLUPEYA LIBRI. [online]. Wikimedia Foundation. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z: <http://ext.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCiquepeya>

JJIMENEZ. Universidad Europea de Madrid. *La fala extremeña, un ejemplo de "lingüística-ficción"*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://comunidad.uem.es/jjimenez/2006/4/27/la-fala-extremena-ejemplo-linguistica-ficcion->

MARLETT, Stephen A. *SIL International. Lengua-Idioma-Dialecto-Habla*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.sil.org/capacitar/sociolx/lenguadialecto.htm>

MARTÍN, N. La fala extremeña se conserva por un milagro filológico. *Hoy* [online]. 2006 [cit. 2009-08-10]. Dostupné z: <http://www.hoy.es/pg060305/prensa/noticias/Regional/200603/05/HOY-REG-095.html>

MARTÍNEZ TERRÓN, Luis. Primer congreso sobre el "Extremeño o habla extremeña" en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška El "Habla popular" en las letras extremeñas. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/terron.pdf>

MARTÍNEZ TERRÓN, Luis. *Revista Aplexdigital*. El "extremeño" un dialecto polémico. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.aplexextremadura.com/revistaaplexdigital/00-2006/lengua/opinion/luis%20martinez%20terron/index.htm>

MATÍAS, B. *20 minutos.es*. En España hay más de 850.800 analfabetos. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.20minutos.es/noticia/360333/0/numero/personas/analfabetas/>

M., R. Un catedrático define el castúo como "un invento" de Gabriel y Galán. *El periódico Extremadura* [online]. 2009 [cit. 2009-08-10]. Dostupné z: <http://www.elperiodicoextremadura.com/noticias/noticia.asp?pkid=427460>

PROMOTORA ESPAÑOLA DE LINGÜÍSTICA (Proel). *Lenguas de España*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>

SEIDL, Kamil. *www.sociologie.unas.cz*. Jazyk a sociologie. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: http://sociologie.unas.cz/2003_2004/Sociologie_jazyka.doc

TRINIDAD MARTÍN, D. Manuel. Dialectología - Biblioteca Virtual Extremeña. *Bez názvu*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.paseovirtual.net/dialectologia/>

TRINIDAD MARTÍN, D. Manuel. Primer congreso sobre el "Extremeño o habla extremeña" en Calzadilla (Cáceres), 2002. <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/>. Prednáška *El extremeño en internet*. [online]. [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://paseovirtual.iespana.es/congreso/manuel.pdf>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Banco de datos (CREA). *Corpus de referencia del español actual*. [online]. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z : <http://www.rae.es>

WIKIPEDIA. LA ENCICLOPEDIA LIBRE. [online]. Wikimedia Foundation. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://es.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Portada>>

WIKIPEDIE. OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIIE. Wikimedia Foundation. [cit. 14. srpna 2009]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana